

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Διπλωματική Εργασία

**ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΟΠΛΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ
ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ**

ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Πειραιάς, 2011

Αφιερώνεται στους γονείς μου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες σε όλους τους Καθηγητές του Τμήματος για την άκρως κατατοπιστική διδασκαλία τους στον τομέα των Διεθνών Σχέσεων. Ιδιαίτερα πρέπει να αναφέρω τον Επιβλέποντα Καθηγητή μου κ. Αθ. Πλατιά αλλά και τα Μέλη της Τριμελούς Επιτροπής κα Μ. Μπόση και κ. Α. Λιαρόπουλο, των οποίων η αμέριστη συμπαράσταση και εξαιρετική επιστημονική καθοδήγηση συνέβαλαν καθοριστικά στη συγγραφή και ολοκλήρωση της εργασίας αυτής.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τον κ. Ι. Κωνσταντόπουλο για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε στον τομέα των πηγών και της βιβλιογραφίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
-----------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Τρομοκρατία	10
1.1 Ορισμός της Τρομοκρατίας	11
1.2 Ιστορική αναδρομή της Τρομοκρατίας	14
1.3 Εξέλιξη της Τρομοκρατίας	18
1.4 Τρομοκρατία και Παγκοσμιοποίηση	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. Όπλα Μαζικής Καταστροφής	25
2.1 Χημικά όπλα	25
2.1.1 Ορισμός	25
2.1.2 Γενικά	26
2.1.3 Ιστορική Αναδρομή	26
2.2 Βιολογικά όπλα	29
2.2.1 Ορισμός	29
2.2.2. Γενικά	30
2.2.3 Ιστορική Αναδρομή	30
2.3 Πυρηνικά όπλα	31
2.3.1 Ορισμός	31
2.3.2. Γενικά	32
2.3.3. Ιστορική Αναδρομή	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. Η τρομοκρατία ως απειλή για τη διεθνή ασφάλεια. Οι πόλεμοι κατά της τρομοκρατίας	36
3.1 Ο Πόλεμος στο Αφγανιστάν	38
3.2 Ο Πόλεμος στο Ιράκ	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. Η απειλή για τη Διεθνή Ασφάλεια που συνιστά η χρήση όπλων μαζικής Καταστροφής από Μη Κρατικούς Δρώντες	43
4.1. Οι μη κρατικοί δρώντες που συνιστούν απειλή για τη διεθνή ασφάλεια	46
4.1.1. Αποκαλυπτικές Οργανώσεις	46
4.1.2. Πολιτικο-θρησκευτικές ομάδες	47
4.1.3. Εθνικιστικές/Αποσχιστικές Ομάδες	48
4.1.4. Οργανώσεις με έναν μοναδικό, συγκεκριμένο και σαφώς οριοθετημένο στόχο	48
4.2 Κίνητρα απόκτησης πυρηνικών όπλων μαζικής καταστροφής	50
4.3 Αντικίνητρα	52
4.4 Τρόποι απόκτησης πυρηνικών όπλων	53
4.5 Διασπορά πυρηνικών όπλων	57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5. Ο εξοπλισμός ασταθών κρατικών δρώντων με πυρηνικά όπλα ως απειλή για τη Διεθνή Ασφάλεια	62
5.1. Ο πυρηνικός εξοπλισμός ασταθών κρατικών δρώντων	63
5.2. Οι προκλήσεις για τη Διεθνή Ασφάλεια και τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος	64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6. Η αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτουν στη διεθνή ασφάλεια η τρομοκρατία και η χρήση όπλων μαζικής καταστροφής στην πυρηνική εποχή	70
6.1 Το Δόγμα των τριών όχι	72
6.2 Σύναψη Συνθηκών	73
6.2.1. Πριν τον Ψυχρό Πόλεμο	74
6.2.3 Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο	77
6.3 Οργανισμοί ελέγχου πυρηνικών όπλων	79
6.3.1 ΟΗΕ	79

6.3.2 ΙΑΕΑ	79
6.4 Λήψη μέτρων ασφαλείας	80
6.5 Η χρήση της ισχύος στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας	83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

7. Περιπτώσιολογικές μελέτες κρατών και οργανώσεων που συνδέονται με την τρομοκρατία και τη χρήση όπλων μαζικής καταστροφής στην πυρηνική εποχή.

Ανάλυση της απειλής που συνιστούν για τη διεθνή ασφάλεια	85
7.1 Πακιστάν	85
7.2 Βόρεια Κορέα	90
7.3 Ιράν	92
7.4 Συμπεράσματα για τους κρατικούς δρώντες	95
7.5 Η Ισλαμιστική Τρομοκρατική Οργάνωση Αλ Κάιντα	96

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	99
-----------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	102
---------------------	-----

Εισαγωγή

Ο δυτικός πολιτισμός βρίσκεται σε κατάσταση πολέμου. Καλείται η Δύση να αντιμετωπίσει έναν πολύπλευρο, ασύμμετρο και παγκόσμιο πόλεμο εναντίον ενός αόρατου εχθρού που χρησιμοποιεί συμβατικά και μη συμβατικά όπλα και τακτικές για να επιτύχει τους σκοπούς του. Οι τρομοκράτες του 21^{ου} αιώνα δεν αντιπροσωπεύουν έθνη-κράτη αλλά συχνά αντιπροσωπεύουν θρησκευτικές ιδεολογίες που εκφράζονται μέσα από τη βία και το θάνατο. Οδηγούνται από το μίσος και το θρησκευτικό φανατισμό σε βάνουσσες ενέργειες για να καταστρέψουν το δυτικό πολιτισμό και να εγκαταστήσουν μία παγκόσμια θεοκρατία. Η χρησιμοποίηση συμβατικών και μη συμβατικών όπλων εναντίον πολιτών δεν αποτελεί κάτι καινούριο στις μέρες μας.

Η εξέλιξη της τρομοκρατίας τα τελευταία χρόνια είναι ραγδαία. Η καταιγιστική εξέλιξη της τεχνολογίας είναι γεγονός. Η ανάπτυξη των πυρηνικών όπλων και της τελειοποίησής τους, που είναι απόρροια της εξέλιξης της τεχνολογίας είναι και αυτή εντυπωσιακή. Φανταστείτε ένα συνδυασμό των δύο πιο τρομακτικών φαινομένων της εποχής μας, της τρομοκρατίας και των πυρηνικών όπλων. Ο συνδυασμός τους είναι επικίνδυνος και καταστρεπτικός για την ανθρωπότητα. Δυστυχώς, βρισκόμαστε σε μια περίοδο που και αυτά τα δύο φαινόμενα βρίσκονται στην «καλύτερή τους φάση». Ευτυχώς, μέχρι σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί κανένα τέτοιο τρομοκρατικό χτύπημα. Έχουμε όμως όλες τις ενδείξεις ότι δεν αποκλείεται να πραγματοποιηθεί στο μέλλον. Εξάλλου τρομοκρατικά χτυπήματα με χημικά και βιολογικά όπλα έχουμε δει να συμβαίνουν. Το επόμενο βήμα θα είναι ένα τρομοκρατικό χτύπημα με πυρηνικά. Βαδίζουμε λοιπόν πάνω σε μια πολύ λεπτή ισορροπία, την οποία πρέπει να χειριστούμε άμεσα και με μεγάλη προσοχή προκειμένου να αποφευχθεί η ολοκληρωτική καταστροφή.

Το θέμα αυτό, της χρήσης πυρηνικών όπλων και γενικότερα όπλων μαζικής καταστροφής από μη κρατικούς δρώντες μελετά αυτή η εργασία.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια γενική ανάλυση του φαινομένου της τρομοκρατίας και στη συνέχεια επιδιώκεται μια προσπάθεια προσέγγισης

ενός ορισμού της τρομοκρατίας. Ακολουθεί μια ιστορική διαδρομή της χρήσης τρομοκρατικών μεθόδων από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας. Έπειτα αναλύεται η εξέλιξη στις μεθόδους και στα μέσα που χρησιμοποιούν οι μη κρατικοί δρώντες. Στο τέλος του πρώτου κεφαλαίου γίνεται μια προσπάθεια να εξηγήσουμε το πως η παγκοσμιοποίηση «διευκολύνει» την τρομοκρατία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται τα όπλα μαζικής καταστροφής, χημικά, βιολογικά και πυρηνικά. Δίνεται ένας ορισμός, παρατίθενται μερικές γενικές πληροφορίες και στη συνέχεια γίνεται μια ιστορική αναδρομή της χρήσης των όπλων αυτών.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας». Η τρομοκρατία αποτελεί πραγματική απειλή για τη διεθνή ασφάλεια καθώς μπορεί να οδηγήσει ακόμα και κράτη σε συγκρούσεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι ο πόλεμος στο Αφγανιστάν και ο πόλεμος στο Ιράκ.

Το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει το αν είναι εφικτή η χρησιμοποίηση όπλων μαζικής καταστροφής και κυρίως πυρηνικών όπλων από μη κρατικούς δρώντες. Αναφέρεται επίσης ποιες είναι οι πιο πιθανές-ύποπτες ομάδες να καταφύγουν σε τόσο ισχυρά μέσα. Στη συνέχεια αναλύονται τα κίνητρα που μπορεί να οδηγήσουν στην απόκτηση πυρηνικών όπλων και τα αντικίνητρα. Ακολουθούν οι τρόποι απόκτησης πυρηνικών όπλων από τρομοκρατικές ομάδες. Τέλος, το κεφάλαιο αυτό πραγματεύεται ένα από τα πιο ανησυχητικά φαινόμενα της εποχής μας, αυτό της διασποράς των πυρηνικών όπλων.

Το επόμενο κεφάλαιο ξεκινά με μια σύντομη αναφορά στις χώρες που κατέχουν πυρηνικά και στις χώρες που φιλοδοξούν να αποκτήσουν. Ο ανταγωνισμός που προκύπτει για την απόκτηση πυρηνικών προκαλεί ένα ντόμινο κινδύνων και οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν με τη συνεχή αύξηση του αριθμού των πυρηνικών κρατών είναι πολλοί. Η αναφορά στα κράτη γίνεται διότι είναι πολύ έντονη η απειλή για τη διεθνή ασφάλεια από την απόκτηση πυρηνικών όπλων από τα λεγόμενα «κράτη-τρομοκράτες» όπως είναι το Πακιστάν, η Βόρεια Κορέα κλπ. Στο έδαφος αυτών των κρατών είναι αισθητή η παρουσία τρομοκρατικών οργανώσεων. Σε αυτές τις χώρες που

χαρακτηρίζονται από πολιτική αστάθεια είναι πολύ πιθανό οι κυβερνήσεις να έρχονται σε επαφή με αυτές τις τρομοκρατικές ομάδες. Έτσι σε αυτές τις περιπτώσεις καθίσταται ενδεχομένως πιο εφικτή η διακίνηση και η απόκτηση όπλων μαζικής καταστροφής.

Το έκτο κεφάλαιο έχει να κάνει με την αντιμετώπιση και μείωση των πυρηνικών όπλων. Οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο, είναι με τη σύναψη συνθηκών, με τη δράση των οργανισμών ελέγχου πυρηνικών όπλων και με τη λήψη μέτρων ασφαλείας.

Στο τελευταίο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε τρεις περιπτώσιολογικές μελέτες, σε τρεις χώρες που διαθέτουν πυρηνικά και που θεωρούνται κράτη-ταραξίες, το Πακιστάν, τη Βόρεια Κορέα και το Ιράν. Σε τρεις χώρες που είναι άμεσα συνδεδεμένες με την τρομοκρατία και είναι από τις σημαντικότερες απειλές της διεθνούς ασφάλειας στη σύγχρονη εποχή. Ακολουθούν σύντομα συμπεράσματα και στη συνέχεια αναφέρεται και μία τέταρτη περιπτώσιολογική μελέτη, αυτή της Αλ Κάιντα, όπου και αυτή είναι μία από τις σημαντικότερες απειλές της διεθνούς ασφάλειας.

Τέλος, στον επίλογο γίνεται μια συνολική αποτίμηση της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Τρομοκρατία

Η τρομοκρατία αποτελεί ένα από τα πιο ορατά και πολύπλοκα φαινόμενα της εποχής μας και έχει κατακτήσει θέση προτεραιότητας στην πολιτική επικαιρότητα. Παρόλο που δεν είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο, καθώς δημιουργήθηκε από την αρχή της συγκρότησης των ανθρωπίνων κοινωνιών¹, η εξέλιξή της τα τελευταία χρόνια είναι ραγδαία. Εξελίχθηκε βαθμιαία και κορυφώθηκε τον 20^ο αιώνα. Εξαπλώθηκε σχεδόν σε όλες τις χώρες γι' αυτό και αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο.²

Η τρομοκρατία όμως δεν έχει μία συγκεκριμένη μορφή ούτε οι πράξεις των τρομοκρατών είναι πάντα καθορισμένες. Οι μορφές της, οι τρόποι και οι μέθοδοι των τρομοκρατών ποικίλλουν από εποχή σε εποχή αλλά και από χώρα σε χώρα. Οι τρομοκράτες προσαρμόζονται στα νέα επιτεύγματα της τεχνολογίας και επιδιώκουν να χρησιμοποιήσουν τα νέα όπλα που εμφανίζονται καθώς και τις προηγμένες τεχνολογικές δυνατότητες προκειμένου να επιτύχουν πιο αποτελεσματικά τους στόχους τους.³

Η τρομοκρατία έχει χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν από πολιτικές οργανώσεις και της δεξιάς και της αριστεράς, από εθνικιστικές ομάδες και εθνικές μειονότητες, από επαναστάτες, από οργανωμένες ομάδες με πολιτικά, θρησκευτικά ή άλλα ιδεολογικά κίνητρα, από τους στρατούς και από τις μυστικές υπηρεσίες των κυβερνήσεων. Βασικά χαρακτηριστικά της είναι η ανωνυμία και η μυστικότητα των μελών, όχι όμως και των οργανώσεων.

Η πρόοδος που συντελέστηκε στον 20^ο αι. προσέδωσε και εξακολουθεί να προσδίδει νέες μορφές τρομοκρατικής δράσης. Η διεθνής τρομοκρατία αυξάνεται χρόνο με το χρόνο, με αποκορύφωμα το πρωτοφανές στα παγκόσμια χρονικά τρομοκρατικό χτύπημα στην Αμερική την 11^η Σεπτεμβρίου

¹ Γαλάνης Γιώργος & Τριανταφυλλίδου-Γαλάνη Σταυρούλα, *Τρομοκρατία: Νέα μορφή Πολέμου*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2004, σ. 93

² Bonanate Luigi, *Διεθνής Τρομοκρατία*, Αθήνα, μτφ. Ντ. Σιδέρη, Εκδόσεις Κέδρος, 1994, σ. 17

³ «Πρόλογος» στο Ανδριανόπουλος Ανδρέας, Γαλάνης Γιώργος Ν., Κατσίκης Απόστολος, Κομίνης Λυκούργος, Μασσαλάς Χρήστος, Μουλόπουλος Βασίλης, Μπόση Μαίρη, Πανούσης Γιάννης & Παπαϊωάννου Απόστολος, *Νέες Μορφές Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003, σ. 11-12

2001. Η επίθεση αυτή στις ΗΠΑ το Σεπτέμβρη του 2001 άλλαξε κατά πολύ τα δεδομένα στον πλανήτη μας. Πρωταρχικά, η αυτοπεποίθηση και η αλαζονεία των στρατιωτικά ισχυρών χωρών, και μάλιστα των ΗΠΑ, της Μέκκας της υπερσύγχρονης πολεμικής τεχνολογίας, πληγώθηκε βαριά⁴. Κατέρρευσε πλέον ο μύθος της άτρωτης Αυτοκρατορίας. *«Οι τρομοκράτες υπερέβησαν κάθε όριο σ'ό,τι αφορά και το χαρακτήρα και τα αποτελέσματα της επίθεσής τους»*.⁵ Γενικότερα, δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι ο κόσμος άλλαξε από το Σεπτέμβρη του 2001. Η τρομοκρατία έδωσε την εντύπωση ότι είναι ισχυρή, ίσως και πανίσχυρη.

1.1 Ορισμός της Τρομοκρατίας

Παρόλο που ο όρος «Τρομοκρατία» καθιερώθηκε τον 19^ο αιώνα⁶, είχε αρχίσει να εφαρμόζεται σε παγκόσμια κλίμακα αιώνες πριν. Ο όρος τρομοκρατία χρησιμοποιείται για να δηλώσει *«ένα σύνολο εγκληματικών επιχειρήσεων, ποικίλου χαρακτήρα, που έχουν ως σκοπό των εκφοβισμό ενός συγκεκριμένου πληθυσμού προκειμένου να επιτύχουν κάποιο πολιτικό συμβιβασμό»*⁷. Δεν υπάρχει όμως ένας συγκεκριμένος ορισμός. Επίσης υπάρχει μία σύγχυση μεταξύ της τρομοκρατίας της εγκληματικής βίας και της στρατιωτικής δράσης. Αυτό συμβαίνει διότι ο όρος «τρομοκράτης» είναι μία περιγραφή που σχεδόν ποτέ δεν έχει υιοθετηθεί από κάποια οργάνωση εκούσια. Ο χαρακτηρισμός αυτός δίνεται από άλλους, και πρώτα και κύρια από τις κυβερνήσεις των χωρών, οι οποίες δέχονται επιθέσεις. Τα κράτη δεν καθυστερούν να αποδώσουν τέτοιου είδους χαρακτηρισμούς στους εχθρούς τους και σχετικά εύκολα δίνουν ορισμούς της τρομοκρατίας. Οι ΗΠΑ για παράδειγμα ορίζουν την τρομοκρατία ως την υπολογισμένη χρήση ή απειλή βίας που προκαλεί ανυπολόγιστο φόβο και προορίζεται για να εξουδετερώσει ή να τρομοκρατήσει κυβερνήσεις ή κοινωνίες. Η Μεγάλη Βρετανία ορίζει την τρομοκρατία ως τη χρήση ή την απειλή, με σκοπό την προώθηση ενός πολιτικού, θρησκευτικού ή ιδεολογικού σχεδίου δράσης, της βίας εναντίον οποιουδήποτε ανθρώπου και της περιουσίας. Το πρόβλημα με αυτούς τους

⁴ http://alex.eled.duth.gr/philocosmia/k5_4.htm

⁵ Λυγερός Σταύρος, *Σταυροφόροι χωρίς σταυρό*, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2010, σ. 19

⁶ Γαλάνης Γιώργος & Τριανταφυλλίδου-Γαλάνη Σταυρούλα, 2004, ό.π. σ. 72

⁷ Bounan Michel, *Η λογική της τρομοκρατίας*, Αθήνα, μτφ. Ν. Χασιώτη, Εκδόσεις Άγρα, 2004, σ. 7

ορισμούς είναι ότι η χρήση βίας από μη κρατικούς δρώντες καθίσταται αυτόματα παράνομη καθώς τα κράτη έχουν το μονοπώλιο της νομιμοποιημένης χρήσης βίας. Πως μπορεί όμως κάποιος με σιγουριά να δεχθεί τέτοιου είδους διατυπώσεις ως δεδομένες; Γιατί η χρήση βίας από τα κράτη να είναι νόμιμη όταν σκοτώνονται χιλιάδες αθώοι άνθρωποι;⁸ Ο Johan Galtung έδωσε και αυτός με τη σειρά του έναν χρήσιμο ορισμό της τρομοκρατίας. Ξεκινώντας από τον κλασικό ορισμό του Κλάουζεβιτς για τον πόλεμο ως την «συνέχιση της πολιτικής με αλλά μέσα», όρισε με παρόμοιο τρόπο την τρομοκρατία ως την «συνέχιση της βίας με άλλα μέσα».⁹

Υπάρχουν κάποια ερωτήματα σχετικά με τον ορισμό της τρομοκρατίας που παραμένουν άλυτα. Ποια είναι τα όρια μεταξύ της τρομοκρατίας και άλλων μορφών πολιτικής βίας; Η τρομοκρατία των κυβερνήσεων και η τρομοκρατία ως μορφή αντίστασης είναι μέρη του ίδιου φαινομένου; Η τρομοκρατία είναι μία υποκατηγορία του εξαναγκασμού, της βίας, της δύναμης ή της επιρροής; Μπορεί η τρομοκρατία να είναι νόμιμη; Πότε δικαιολογείται η χρήση της; Ποια είναι η σχέση μεταξύ τρομοκρατίας, πολέμου και εγκλήματος;¹⁰

Οι ανθρώπινες κοινωνίες έχουν πληγεί διαχρονικά από τρομοκρατικά χτυπήματα.¹¹ Πάντα όμως υπήρχε η διχογνωμία για το ποιος μπορεί να ονομαστεί τρομοκράτης και ποιος όχι. Όπως θα δούμε παρακάτω η τρομοκρατία έχει χρησιμοποιηθεί τόσο από τα ίδια τα κράτη όσο και από διάφορους μη κρατικούς δρώντες.¹² Οι βομβαρδισμοί του Λονδίνου από το γερμανικό στρατό το 1940, οι βομβαρδισμοί της Δρέσδης από τη βρετανική αεροπορία το Φεβρουάριο του 1945, η καταστροφή της Χιροσίμα από τον αμερικανικό στρατό τον ίδιο χρόνο είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα χρήσης τρομοκρατικών επιχειρήσεων από την πλευρά των κρατών, προκειμένου να επιτύχουν ένα συγκεκριμένο πολιτικό σκοπό, να αναγκάσουν

⁸ Townshend Charles, *Terrorism: A Very Short Introduction*, New York, Oxford University Press, 2002, σ.3 -5

⁹ Φωτόπουλος Τάκης «Η τρομοκρατία ως πολιτική βία» *Ελευθεροτυπία* 13 Ιουλίου 2002, http://www.inclusivedemocracy.org/fotopoulos/greek/grE/gre2002/7_13.htm

¹⁰ Katona Peter "The Historical Impact of Terrorism, Epidemics and Weapons of Mass Destruction", στο Katona Peter, Michael Intriligator D. & Sullivan John P. (επιμ.), *Countering Terrorism and WMD*, New York, Routledge, 2006, σ. 14

¹¹ Κουμ Μπιρν, *Η Ιστορία της Τρομοκρατίας*, Αθήνα, μφ. Ξ. Παγκαλιάς, Εμπειρία Εκδοτική, 2010, σ.51

¹² Neumann Peter R. & Smith M.L.R. , *The Strategy of Terrorism: How it works and why it fails*, New York, Routledge , 2008, σ.12

την άλλη χώρα να συνθηκολογήσει.¹³ Σε κάποιες περιπτώσεις τρομακτικές εγκληματικές ενέργειες έχουν αιτιολογηθεί από την πλευρά αυτού που τις διαπράττει ως δίκαιες αυτοάμυνες και, όταν τις διαπράττει η άλλη πλευρά, ως τρομοκρατικές ενέργειες. Όπως είπε και ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν, ο «τρομοκράτης» του ενός μπορεί να είναι ο «αγωνιστής για την ελευθερία» του άλλου.¹⁴

Το φαινόμενο της τρομοκρατίας βλέπουμε ότι είναι πολυσήμαντο και πολυσχιδές. Οι διαφορετικοί ορισμοί που υπάρχουν του αποδίδουν διαφορετικές και συγκεκριμένες ιδιότητες. *«Ο διαφοροποιημένος τρόπος με τον οποίο προσλαμβάνεται, διαβάζεται, κατανοείται, εξηγείται και ερμηνεύεται η τρομοκρατία οδηγεί σε ανάλογες αυξομειώσεις της έντασης με την οποία αποτελεί αντικείμενο τόσο πολιτικής και ηθικής καταδίκης όσο και ιδεολογικής απαξίωσης».*¹⁵

Οι στόχοι των τρομοκρατικών επιθέσεων στο παρελθόν, ακόμα και από τα αρχαία χρόνια, δε διαφέρουν και πολύ από τους στόχους της σύγχρονης τρομοκρατίας. Όσον αφορά τη μελέτη αυτού του φαινομένου, σημασία έχει να συνειδητοποιήσουμε ότι η σύγχρονη τρομοκρατία αποτελεί συνέχεια μιας βασικής ιδέας που χρονολογείται χιλιετίες πριν. Οι εκάστοτε τρομοκράτες επιδίωκαν με τη χρήση βίας τη διατήρηση των συμφερόντων των κοινωνικών ελίτ καθώς και το να επηρεάσουν τις πολιτικές εξελίξεις. Η τρομοκρατία έχει διαρκέσει πάνω από 2000 χρόνια λόγω του ότι οι οπαδοί της έχουν καταφέρει να προσαρμοστούν στις συνθήκες που αλλάζουν καθώς περνούν τα χρόνια.¹⁶

¹³ Bounan Michel, 2004, ό.π. σ. 8

¹⁴ Κουμ Μπιρν, 2010, ό.π. σ.52

¹⁵ Παπαστάμου Στάμος & Προδρομίτης Γεράσιμος, *Τρομοκρατία και Εξουσία*, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2003, σ.67-68

¹⁶ Lutz James M. & Lutz Brenda J., *Terrorism Origins and Evolution*, Palgrave Macmillan New York, 2005, σ. 1

1.2 Ιστορική αναδρομή

Η ιστορία βρίθκει από παραδείγματα «τρομοκρατικών» ενεργειών. Στους αρχαίους ελληνικούς μύθους ο τρόμος ήταν ένας κυρίαρχος τρόπος απόκτησης δύναμης.

Η χρήση βίας στην αρχαιότητα ήταν πραγματικότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η καταστροφή των «ερμαϊκών στηλών» στην Αρχαία Αθήνα που είχε ως στόχο να επηρεαστούν οι Αθηναίοι στις αποφάσεις τους.¹⁷ Ο αρχαίος Έλληνας ιστορικός Ξενοφών (περίπου 430-349 π.Χ.) έγραψε για την αποτελεσματικότητα του ψυχολογικού πολέμου εναντίον εχθρικών πληθυσμών. Ρωμαίοι αυτοκράτορες όπως ο Τιβέριος (κυβέρνησε μεταξύ 14-37 μ.Χ.) και ο Καλιγούλας (μεταξύ 31-41μ.Χ.) χρησιμοποιούσαν την εξορία, τη δήμευση της περιουσίας και την εκτέλεση των πολιτικών τους αντιπάλων ως μέσα για να τους αποθαρρύνουν.¹⁸ Ο αρχαίος Κινέζος θεωρητικός της στρατηγικής σκέψης Σουν Τσου έλεγε «σκότωσε έναν και τρομοκράτησε δέκα χιλιάδες».¹⁹ Η Ιερά Εξέταση είναι ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα, καθώς χρησιμοποιούσε αυθαίρετες συλλήψεις, βασανιστήρια και εκτελέσεις για να τιμωρήσει αυτούς που θεωρούσε ως αιρετικούς. Η χρήση του εκφοβισμού υποστηρίχθηκε ανοιχτά από τον Ροβεσπιέρο ως μέσο για να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της επαναστατικής αρετής κατά τη Γαλλική Επανάσταση «...Αν η δύναμη της λαϊκής κυβέρνησης σε καιρό ειρήνης είναι η αρετή, η δύναμη της λαϊκής κυβέρνησης σε καιρό επανάστασης είναι ταυτόχρονα η αρετή και η τρομοκρατία. Η αρετή, χωρίς την οποία η τρομοκρατία είναι ολέθρια, η τρομοκρατία, χωρίς την οποία η αρετή είναι ανίσχυρη. Η τρομοκρατία δεν είναι άλλο από την άμεση, αυστηρή και άκαμπτη δικαιοσύνη. Είναι λοιπόν μια εκδοχή της αρετής».²⁰

¹⁷ Γαλάνης Γεώργιος Ν., «Τρομοκρατία και Κοινωνική Συμμόρφωση» στο Ανδριανόπουλος Ανδρέας, Γαλάνης Γιώργος Ν., Κασίκης Απόστολος, Κομίνης Λυκούργος, Μασσαλάς Χρήστος, Μουλόπουλος Βασίλης, Μπόση Μαίρη, Πανούσης Γιάννης & Παπαϊωάννου Απόστολος, *Νέες Μορφές Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003, σ. 43

¹⁸ Katona Peter, 2006, ό.π., σ. 14

¹⁹ Shane J.M. "September 11 Terrorist Attacks Against the United States and the Law Enforcement Response" στο Habermas M. R. & Agostino von Hassell, *A New Understanding of Terrorism*, New York, Springer, 2009, σ. 100

²⁰ Bonanate Luigi, ό.π., σ. 18

Προς το τέλος του 1800 οι Ρώσοι αναρχικοί και οι μηδενιστές απειλούσαν την τότε κοινωνία με μαχαίρια, περίστροφα και διάφορους ωρολογιακούς εκρηκτικούς μηχανισμούς και το 1881 κατάφεραν να δολοφονήσουν μέχρι και τον Ρώσο τσάρο Αλέξανδρο Β.²¹

Μετά από τον Αμερικανικό Εμφύλιο Πόλεμο (1861-1865) ορισμένοι Νότιοι αφήφισαν την κυβέρνηση και σχημάτισαν μία οργάνωση που την ονόμασαν Κου Κλουξ Κλαν και είχε ως στόχο την παρεμπόδιση των δημοκρατικών αλλαγών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτή η οργάνωση, με τις μεθόδους που χρησιμοποίησε κατέληξε να αποτελεί μια πρώιμη περίπτωση του φαινομένου της ακροδεξιάς τρομοκρατίας.²² Ήταν η πλέον σημαντική ακροδεξιά οργάνωση με την μεγαλύτερη διάρκεια ζωής στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών. Μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο ήταν ένα κίνημα αντίστασης. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν ένα πολιτικό κίνημα και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έγινε ένα ρατσιστικό κίνημα.²³ Κατά το ύστερο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα, οι αναρχικοί στη Δυτική Ευρώπη, στη Ρωσία και στις Ηνωμένες Πολιτείες υιοθέτησαν την τρομοκρατία και συγκεκριμένα την ακροαριστερά τρομοκρατία. Πίστευαν ότι ο καλύτερος τρόπος για να επιφέρουν επαναστατικές πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές ήταν η δολοφονία ανθρώπων που κατείχαν αξιώματα με επιρροή καθώς θεωρούσαν ότι έτσι θα ενθαρρύνονταν οι λαϊκές μάζες και θα εξωθούνταν προς την κατεύθυνση της μαζικής εξέγερσης. Μεταξύ του 1865 και του 1905 βασιλείς, πρόεδροι, πρωθυπουργοί, μέλη βασιλικών οικογενειών και αρκετοί άλλοι κυβερνητικοί αξιωματούχοι έπεσαν θύματα των όπλων ή των βομβών των αναρχικών. Οργανώσεις όπως η Φράξια Κόκκινος Στρατός στη Γερμανία, οι Ερυθρές Ταξιαρχίες στην Ιταλία, η Άμεση Δράση στη Γαλλία, ο Ερυθρός Στρατός στην Ιαπωνία και η 17 Νοέμβρη στην Ελλάδα αποτελούν συνέχεια αυτής της κατηγορίας τρομοκρατικής δράσης. Σκοπός τους ήταν η αφύπνιση των λαϊκών μαζών και η προώθηση του επαναστατικού τους οράματος. Οι οργανώσεις αυτές επιζητούν την επιδοκιμασία των λαϊκών τάξεων²⁴ χωρίς όμως να προτείνουν ουσιαστικές λύσεις στα προβλήματα των πολιτών. *«Στη δεκαετία του 1970 στην κρίση του πετρελαίου και στις*

²¹ Κουμ Μπιρν., 2010, ό.π. σ.51

²² Λυγερός Σταύρος, 2010, ό.π., σ.25

²³ Sinclair Andrew, 2003, ό.π. σ.142

²⁴ Λυγερός Σταύρος, 2010, ό.π. σ.25-27

φοιτητικές εξεγέρσεις του 1968, πολλά εκατομμύρια άνθρωποι του δυτικού κόσμου θεώρησαν ότι απειλούνται»²⁵. Η δεκαετία 1968-1978 θεωρήθηκε σημείο ορόσημο στην ιστορία της σύγχρονης τρομοκρατίας. Σημειώθηκαν 757 επιθέσεις στη δυτική Ευρώπη, οι περισσότερες όμως από τις μισές (487) έλαβαν χώρα σε τέσσερις χώρες, στην Ιταλία, στη Γαλλία, στη Μεγάλη Βρετανία και στην πρώην Ομοσπονδιακή Γερμανία.²⁶

Κατά τον 20^ο αιώνα διαδραματίστηκαν μεγάλες αλλαγές στη χρήση και στις μεθόδους της τρομοκρατίας, η οποία έγινε το «σήμα κατατεθέν» αρκετών πολιτικών κινημάτων που βρίσκονταν και στα δύο άκρα του πολιτικού φάσματος. Οι τρομοκράτες αυτής της περιόδου έδειχναν «να ανταποκρίνονται σε πολιτικούς στόχους σχετικά καλά προσδιορισμένους, οι οποίοι εξυπηρετούνταν λανθασμένα με τη μαζική καταστροφή».²⁷ Τεχνολογικά επιτεύγματα όπως τα αυτόματα όπλα και τα συμπαγή εκρηκτικά που πυροδοτούνται εξ αποστάσεως, χάρισαν μία νέα ευκινησία και αποτελεσματικότητα στους τρομοκράτες. Ολοκληρωτικά καθεστώτα, όπως αυτό της Ναζιστικής Γερμανίας υπό τον Αδόλφο Χίτλερ και της Σοβιετικής Ένωσης υπό τον Ιωσήφ Στάλιν, υιοθέτησαν την τρομοκρατία ως σχεδόν επίσημη κρατική πολιτική. Αυτά τα κράτη προέβαιναν σε συλλήψεις, φυλακίσεις, βασανιστήρια και εκτελέσεις χωρίς νομικούς περιορισμούς, ώστε να δημιουργήσουν ένα κλίμα φόβου και να ενθαρρύνουν την προσκόλληση στην εθνική ιδεολογία και στους δεδηλωμένους οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς στόχους του κράτους.

Προς τα τέλη του 20^{ου} αιώνα έκαναν την εμφάνισή τους ομάδες με φανατικό, θρησκευτικό υπόβαθρο. Αποτελούνταν κυρίως από νεαρούς μουσουλμάνους που ήθελαν να πολεμήσουν εναντίον της σοβιετικής καταστροφής στο Αφγανιστάν. Η τρομοκρατία απέκτησε έναν ωμό και τυφλό χαρακτήρα διότι τα κίνητρα από περιορισμένα και πολιτικά έγιναν απεριόριστα και ήταν ενισχυμένα από υποσχέσεις ανταμοιβής στην άλλη ζωή.²⁸

²⁵ Κουμ Μπιρν, 2010, ό.π. σ.51

²⁶ Bonanate Luigi, 1994, ό.π. σ. 21

²⁷ Nye Joseph S. Jr., «Η Ιδιωτικοποίηση του Πολέμου» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003, σ. 62

²⁸ Στο ίδιο.

Η τρομοκρατία ταυτίζεται όμως πιο συχνά με άτομα ή ομάδες που αποπειρώνται να αποσταθεροποιήσουν ή να ανατρέψουν κατεστημένους πολιτικούς θεσμούς. Η τρομοκρατία χρησιμοποιήθηκε από την μία ή και από τις δύο πλευρές σε ανταποικιακούς αγώνες (Ιρλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο, Αλγερία και Γαλλία, Βιετνάμ και Γαλλία/ΗΠΑ), σε συγκρούσεις μεταξύ διαφόρων εθνικών ομάδων για την κατοχή μίας αμφισβητούμενης πατρίδας (Παλαιστίνιοι και Ισραήλ), σε διαμάχες μεταξύ διαφόρων θρησκευτικών δογμάτων (Ρωμαιο-καθολικοί και Προτεστάντες στη Βόρειο Ιρλανδία), καθώς και σε εσωτερικές συγκρούσεις μεταξύ επαναστατικών δυνάμεων και των αναγνωρισμένων κυβερνήσεων (Μαλαισία, Ινδονησία, Φιλιππίνες, Ιράν, Νικαράγουα, Ελ Σαλβαδόρ, Αργεντινή).

Πολλές τρομοκρατικές ομάδες της Ευρώπης θυμίζουν τους αναρχικούς του 19^{ου} αιώνα ως προς την πολιτική τους απομόνωση και τους μη εφικτούς στόχους που θέτουν. Καθώς δεν υποστηρίζονται από μια λαϊκή βάση, οι εξτρεμιστές υποκαθιστούν τη νόμιμη πολιτική δραστηριότητα με βίαιες ενέργειες, οι οποίες περιλάμβαναν απαγωγές, δολοφονίες, βομβιστικές επιθέσεις και αεροπειρατείες. Η χρήση της αεροπειρατείας υπήρξε το «αρχέτυπο» της τρομοκρατίας στο τέλος της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970 και για πρώτη φορά ανέδειξε τις καινοτόμες μορφές της επιχειρησιακής δραστηριότητας της τρομοκρατίας.²⁹

Η τρομοκρατία βλέπουμε ότι εξελίσσεται με το πέρασμα των χρόνων όπως εξελίσσεται και η τεχνολογία. Η πιθανότητα χρησιμοποίησης νέων μεθόδων πιο καταστρεπτικών και πιο αποτελεσματικών θεωρείται από πολλούς πολύ πιθανή. Η χρήση χημικών, βιολογικών, ραδιολογικών και πυρηνικών όπλων, δηλαδή όπλων μαζικής καταστροφής αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα ασφαλείας που απασχολεί την ανθρωπότητα.

²⁹ Μπόση Μαίρη, «Η Εξέλιξη της Διεθνούς Τρομοκρατίας μετά την 11^η Σεπτεμβρίου» στο στο Ανδριανόπουλος Ανδρέας, Γαλάνης Γιώργος Ν., Κατσίκης Απόστολος, Κομίνης Λυκούργος, Μασσαλάς Χρήστος, Μουλόπουλος Βασίλης, Μπόση Μαίρη, Πανούσης Γιάννης & Παπαϊωάννου Απόστολος, *Νέες Μορφές Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003, σ. 62

1.3 Εξέλιξη της Τρομοκρατίας

Η σύγχρονη τρομοκρατία αποκαλείται τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με αρκετούς μελετητές, «Νέα Τρομοκρατία». Ο όρος «Νέα» υποστηρίζεται ότι οφείλεται σε μια αλλαγή στη δομή, στα άτομα που συμμετέχουν και στην στάση που έχουν απέναντι στη χρήση βίας.³⁰ Πιο συγκεκριμένα, η δομή των τρομοκρατικών οργανώσεων είναι περισσότερο δικτυακή αποτελείται από πολλούς αυτόνομους πυρήνες που λειτουργούν χωρίς να υπόκεινται στον άμεσο έλεγχο μιας κεντρικής διοίκησης.

Όσον αφορά τα άτομα που συμμετέχουν σε τέτοιες οργανώσεις μπορεί να είναι «ερασιτέχνες», αλλά μπορεί να είναι και «επαγγελματίες».

Ένα τρίτο γνώρισμα της Νέας Τρομοκρατίας είναι η επανάσταση στις τεχνολογίες πληροφοριών. Το νέο μοντέλο της τρομοκρατίας είναι εφοδιασμένο με την τεχνολογία της πληροφορίας. Μέσω του διαδικτύου μπορεί να οργανωθεί ένα χτύπημα αλλά και να αποκτηθεί οποιαδήποτε πληροφορία εύκολα και γρήγορα.

Κάτι ακόμη που είναι σημαντικό να ειπωθεί αφορά την έλλειψη συγκεκριμένων αιτημάτων προς υλοποίηση. Παλαιότερα κάθε τρομοκρατική πράξη (π.χ. αεροπειρατεία, όμηροι κλπ.) είχε κάποια συγκεκριμένα αιτήματα. Πλέον όμως (π.χ. χτύπημα της Αλ Κάιντα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου), πριν ή μετά από τα χτυπήματα δεν διατυπώνονται συγκεκριμένα αιτήματα.

Επίσης, άλλο ένα γνώρισμα της Νέας Τρομοκρατίας είναι ότι οι τρομοκράτες στρέφονται προς βιαιότερες πράξεις στις οποίες ο αριθμός των θυμάτων είναι κατά πολύ μεγαλύτερος σε σχέση με τα παλαιότερα χτυπήματα. Η νέα αυτή μορφή της τρομοκρατίας προκαλεί μαζικότερες απώλειες και αποδεικνύεται περισσότερο θανατηφόρα από την προηγούμενη. Στο σημείο αυτό οι αναλυτές δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη θρησκεία. Είναι γεγονός ότι ο θρησκευτικά υποκινούμενος τρομοκράτης θεωρείται ικανός να

³⁰ Tucker David, "What's New About the New Terrorism and How Dangerous Is It?" *Terrorism and Political Violence*, τεύχος 13, Autumn 2001, σ.1

χρησιμοποιήσει κάθε μέσο και μέθοδο, ακόμη και να θυσιάσει τον εαυτό του, προκειμένου να επιτύχει το σκοπό του.³¹

Οι οπαδοί της νέας τρομοκρατίας παρακινούμενοι από θρησκευτικούς λόγους και υποσχέσεις για μια ανταπόδοση στη μεταθανάτια ζωή οδηγούνται στο να σκοτώσουν όσους άπιστους γίνεται. Το θρησκευτικό στοιχείο, το οποίο με το πέρασμα του χρόνου αναζωπυρώνεται χρησιμοποιείται ως μοχλός πρόκλησης συγκρούσεων. Η νέα αυτή μορφή τρομοκρατίας θεωρείται ως μια αντίδραση *«κατά της αντιληφθείσας καταπίεσης των Μουσουλμάνων παγκοσμίως και της πνευματικής πτώχευσης της Δύσης»*. Δίνεται η επιλογή στους Μουσουλμάνους, καθώς η παγκοσμιοποίηση διαδίδεται και οι κοινωνίες αλληλοσυνδέονται ολοένα και περισσότερο, είτε να απορρίψουν τα πιστεύω τους και τη διαφορετικότητά τους για να ενταχθούν στο σύστημα είτε να αντιδράσουν και να αγωνιστούν ενάντια σε αυτό προκειμένου να διατηρήσουν την πνευματική τους καθαρότητα.³²

Είναι γεγονός ότι η αναβίωση της πίστης και της θρησκείας έπαιξαν καθοριστικό ρόλο σε μια σειρά από γεγονότα που περιλαμβάνουν και το γεγονός της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, αιρετικές συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή και στον κόσμο καθώς και τα αιματηρά χτυπήματα διαφόρων τρομοκρατικών οργανώσεων.³³

Ο θρησκευτικός εξτρεμισμός έκανε την εμφάνισή του το 1980 κατά τη διάρκεια του πολέμου του Αφγανιστάν όπου πήρε τη μορφή ιερού πολέμου (τζιχάντ) κατά των σοβιετικών εισβολέων. *«Οι Αφγανοί μουτζαχεντίν υποστηρίχθηκαν από τη θεοκρατική Σαουδική Αραβία και το Πακιστάν, καθώς και από τις ΗΠΑ μέσω Πακιστάν -η αμερικανική στρατιωτική βοήθεια διοχετευόταν στους μουτζαχεντίν μέσω της στρατιωτικής υπηρεσίας πληροφοριών του Πακιστάν, που ως εκ τούτου απέκτησε μεγάλη επιρροή στο Αφγανιστάν»*.³⁴ Η ισλαμική

³¹ Μπόση Μαίρη, «Η Εξέλιξη της Διεθνούς Τρομοκρατίας μετά την 11^η Σεπτεμβρίου» στο στο Ανδριανόπουλος Ανδρέας, Γαλάνης Γιώργος Ν., Κασίκης Απόστολος, Κομίνης Λυκούργος, Μασσαλάς Χρήστος, Μουλόπουλος Βασίλης, Μπόση Μαίρη, Πανούσης Γιάννης & Παπαϊωάννου Απόστολος, *Νέες Μορφές Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003, σ. 59-61

³² Baylis John & Smith Steve, *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, Αθήνα, μτφ. Ελ. Ψευτελή, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2007, σ. 616

³³ Tziampiris Aristotle, *Faith and Reason of State*, New York, Nova Science Publishers, 2009, σ.2

³⁴ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος «Διεθνής ισλαμική τρομοκρατία» Μελέτη, *Ε.Κ.Ο.ΜΕ.*, σ. 1

τρομοκρατία πρωτοεμφανίστηκε τη δεκαετία του 1980, καθιερώθηκε τη δεκαετία του 1990 αλλά κατέστη ρυθμιστικός παράγοντας των διεθνών εξελίξεων από το 2000 και μετά.³⁵

Οι «αγωνιστές» μιλούν για τον αγώνα για την πίστη στη γλώσσα της τζιχάντ και του μαρτυρικού θανάτου. Ο όρος τζιχάντ ή «Ιερός Πόλεμος», συχνά εμπλέκεται στις σχέσεις της απόλυτης βίας και δηλώνει ότι αυτοί που θυσιάζονται έχουν ειδική μεταχείριση στην άλλη ζωή. Δίνουν ακόμη και τη ζωή τους προκειμένου να πολεμήσουν τη διαφθορά σε ηθικό, ιδεολογικό, πολιτικό και οικονομικό επίπεδο και την κατάρρευση των αξιών.

Στις οργανώσεις ισλαμικού εξτρεμισμού κυριαρχεί το μίσος για το δυτικό πολιτισμό και για τις κυβερνήσεις τους που θεωρούνται διεφθαρμένες και υπεύθυνες για τις ανισότητες που επικρατούν. Το Ισλάμ παρουσιάζεται ως η λύση σε αυτά τα προβλήματα και είναι διατεθειμένοι να φτάσουν στα άκρα για να επιτύχουν τους στόχους τους.³⁶

Είναι φανερό ότι οι θρησκευτικές δοξασίες εμπλέκονται με το φανατισμό, το φόβο και τη δεισιδαιμονία. Στόχος τους είναι η πρόκληση μαζικών χτυπημάτων με πολλά ανθρώπινα θύματα προκειμένου να προκληθούν αισθήματα τρόμου και ανασφάλειας στους πληθυσμούς των χωρών της Δύσης.³⁷ Οι θρησκείες πλέον αντί να προβάλλουν το ιδανικό της ειρηνικής συνύπαρξης προβάλλουν ένα άλλο πρόσωπο, επιθετικό. Η σημερινή παγκόσμια αναβίωση της θρησκείας καθοδηγείται από τον θρησκευτικό εξτρεμισμό, την τρομοκρατία και το φονταμεταλισμό.

Μερικές από τις πιο γνωστές οργανώσεις που έχουν προχωρήσει σε πράξεις ισλαμικού εξτρεμισμού είναι η Τζιχάντ, η Χαμάς, η Χεζμπολάχ.³⁸

Η αναβίωση των θρησκειών αποτελεί μια από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις της πολιτιστικής και της κοινωνικής ανασφάλειας. Ο θρησκευτικός

³⁵ Μαυρογένης Γεώργιος, *Πολιτική Επικοινωνία και ΜΜΕ στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, 2008, σ. 181

³⁶ Μπόση Μαίρη, *Ζητήματα Ασφαλείας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1999, σ. 108-109

³⁷ Μαυρογένης Γεώργιος, 2008, ό.π., σ. 181

³⁸ Μπόση Μαίρη, 1999, ό.π. σ. 109

φονταμενταλισμός αποτελεί τη σημαντικότερη μορφή αντίστασης, και παρόλο που είναι απίθανο να σταματήσουν αυτοί οι φονταμενταλιστές τη νέα παγκόσμια ηγεμονία, το συνολικό επίπεδο της αναρχίας που δημιούργησαν και η αντίδραση της Δύσης ενάντια σε αυτήν, ιδιαίτερα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, άρχισε πράγματι να επιβραδύνει τη διαδικασία της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης. Η 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, αποτελεί σημείο καμπής στην ισλαμική τρομοκρατία. Ανέδειξε μια νέα γενιά τρομοκρατών, οι οποίοι διακατέχονται από θρησκευτικό φανατισμό. Ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός έχει γίνει πλέον η σημαντικότερη αιτία της εσωτερικής και της διεθνούς τρομοκρατίας σε πολλά μέρη του κόσμου. Τα φονταμενταλιστικά κινήματα είναι πολύ έντονα και μπορούν να ασκήσουν σημαντική πολιτική επιρροή.

Ο τομέας της θρησκείας αλλάζει τα δεδομένα που ίσχυαν στην τρομοκρατία. Η ιδεολογία της θρησκευτικής τρομοκρατίας βασίζεται σε διαφορετικές αξίες από ότι συνηθίζονταν και αυτό είναι που κάνει δύσκολη την αποτροπή της.

Ο Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας Σάμιουελ Χάτινγκτον στο βιβλίο του «Η Σύγκρουση των Πολιτισμών και ο Ανασχηματισμός της Παγκόσμιας Τάξης» αναφέρθηκε στην αναβίωση του θρησκευτικού στοιχείου καθώς και στις συγκρούσεις μεταξύ Δύσης και Ισλάμ οι οποίες αφορούν κυρίως διαπολιτισμικά θέματα.³⁹ Αυτή η σύγκρουση των πολιτισμών αποτελεί τη μεγαλύτερη απειλή για την παγκόσμια ειρήνη. Τα πολιτισμικά ζητήματα θα είναι αιτία των συγκρούσεων στη σύγχρονη εποχή και όχι η πολιτική και η οικονομία.⁴⁰

Η θεωρία του Χάτινγκτον παρουσιάστηκε τη δεκαετία του 1990 και ήρθε πάλι στο προσκήνιο μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 από τους παράγοντες που προέβαλαν τόσο το στοιχείο της θρησκευτικής όσο και της

³⁹ Χάτινγκτον Σάμιουελ, *Η Σύγκρουση των Πολιτισμών και ο Ανασχηματισμός της Παγκόσμιας Τάξης*, Αθήνα, μτφ. Σ. Ριζοθανάση, Terzo Books, 1999, σ.243

⁴⁰ «Τέχνασμα είναι η θεωρία της σύγκρουσης των πολιτισμών» *Καθημερινή*, 30 Οκτωβρίου 2001, http://news.kathimerini.gr/4dcgjl/w_articles_world_3_30/10/2001_1888

πολιτισμικής τους διαφοροποίησης από τη Δύση γενικότερα και από την υπερδύναμη ειδικότερα.⁴¹

1.4 Τρομοκρατία και Παγκοσμιοποίηση

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η εξάπλωση της τρομοκρατίας σε παγκόσμιο επίπεδο σχετίζεται με τις τεχνολογίες της παγκοσμιοποίησης. Όπως δήλωσε και ο Γ.Γ. του NATO λόρδος Ρόμπερτσον «η σκοτεινή πλευρά της παγκοσμιοποίησης είναι τα δίκτυα της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος».⁴² Οι τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν κατορθώσει να συντονίζουν και να διεξάγουν χτυπήματα με πολύ μεγάλο όλεθρο και συντονισμό με τη βοήθεια της τεχνολογικής προόδου. Πλέον οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν τις οργανωμένες εγκληματικές ομάδες για τη μετακίνηση κεφαλαίων, ανθρώπινου δυναμικού και υλικών σε παγκόσμιο επίπεδο⁴³. Ο προσηλυτισμός, ο συντονισμός, η ασφάλεια, η κινητικότητα και η φονικότητα έχουν βελτιωθεί με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών. Με εύκολο τρόπο μπορούν πλέον να βγάζουν προκηρύξεις και να στέλνουν μηνύματα και πληροφορίες στον Παγκόσμιο Ιστό με μεγάλη ταχύτητα. Επίσης, η παγκόσμια οργάνωση Αλ Κάιντα, η οποία αποτελεί ένα υποπροϊόν της παγκοσμιοποίησης, έχει κατανοήσει τη σημασία της θεαματικότητας στην εποχή που ζούμε για αυτό και θεωρεί ουσιώδες στοιχείο στρατηγικής την προβολή εντυπωσιακών εικόνων χτυπημάτων, όπως η επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.⁴⁴ Με την πραγματοποίηση πολύνεκρων φανταζι επιχειρήσεων μεγιστοποιείται η πολιτικοψυχολογική επίπτωση στη διεθνή κοινή γνώμη.⁴⁵ Οι τρομοκράτες και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας βρίσκονται σε μια αλληλεπίδραση. Η παρουσίαση της τρομοκρατίας από τα ΜΜΕ είναι απόδειξη δύναμης ισχύος και επιτυχίας για τους τρομοκράτες και μέσω αυτών

⁴¹ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα Αθήνα, 2004, σ.81

⁴² Μπόση Μαίρη, «Η Εξέλιξη της Διεθνούς Τρομοκρατίας μετά την 11^η Σεπτεμβρίου» στο στο Ανδριανόπουλος Ανδρέας, Γαλάνης Γιώργος Ν., Κατσίκης Απόστολος, Κομίνης Λυκούργος, Μασσαλάς Χρήστος, Μουλόπουλος Βασίλης, Μπόση Μαίρη, Πανούσης Γιάννης & Παπαϊωάννου Απόστολος, *Νέες Μορφές Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003, σ. 62

⁴³ «Ένας ασφαλέστερος κόσμος: Η κοινή μας ευθύνη» Έκθεση της Επιτροπής Υψηλού Επιπέδου του Γ.Γ. ΟΗΕ, για τις Απειλές, Προκλήσεις και Αλλαγές ΟΗΕ, 2004, σ. 4

⁴⁴ Γκρέι Τζον, *Η Αλ Κάιντα και η Νεωτερικότητα*, Αθήνα, μτφ. Κ. Γεώργιας, Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2003, σ. 129-130

⁴⁵ Λυγερός Σταύρος, 2010, ό.π., σ.37

μεταφέρουν τα αιτήματά τους προς τις κυβερνήσεις.⁴⁶ Οι απειλές και οι διεκδικήσεις τους δημοσιεύονται στις εφημερίδες και έτσι η διαφημιστική τους επιχείρηση εξυπηρετείται καλά. Συνεπώς τα ΜΜΕ μοιάζουν να υπηρετούν χωρίς λόγο τις τρομοκρατικές επιχειρήσεις.⁴⁷

Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι η τρομοκρατία συνδέεται στενά με το λαθρεμπόριο όπλων, το οργανωμένο έγκλημα και το εμπόριο ναρκωτικών. Πολλές είναι οι τρομοκρατικές οργανώσεις που βασίζουν μέρος της χρηματοδότησής τους στο έγκλημα αλλά κυρίως στο εμπόριο ναρκωτικών. Τα κέρδη που αποκτούν από τέτοιου είδους δραστηριότητες είναι τεράστια και με την παγκοσμιοποίηση μπορούν να τα μεταφέρουν ελεύθερα σε όλο τον κόσμο.⁴⁸

Όσον αφορά το **συντονισμό**, οι τεχνολογίες που συνδυάζονται με την παγκοσμιοποίηση έχουν επιτρέψει σε τρομοκρατικές ομάδες να διεξάγουν άκρως συντονισμένες επιθέσεις σε διαφορετικές τοποθεσίες ταυτόχρονα. Με ελάχιστο κόστος, οι τρομοκράτες μπορούν να επικοινωνούν και να οργανώνονται μεταξύ τους χάριν της τεχνολογίας και συγκεκριμένα της επανάστασης της πληροφορικής.⁴⁹

Οι τεχνολογίες που σχετίζονται με την παγκοσμιοποίηση έχουν επιτρέψει στα μέλη των τρομοκρατικών οργανώσεων να επικοινωνούν μεταξύ τους μέσω ηλεκτρονικών μηνυμάτων και τηλεφώνων. Η **ασφάλεια** όμως των τρομοκρατικών ομάδων εξασφαλίζεται ως ένα βαθμό τουλάχιστον μέσω περιορισμένης μόνο επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών, με τη χρήση συνθηματικών λέξεων, με τη χρήση δημιουργών αριθμών αναγνώρισης στο Διαδίκτυο, προγραμμάτων προστασίας της ανωνυμίας κ.α.

Μέσω των ηλεκτρονικών συσκευών, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, τα μέλη μιας τρομοκρατικής οργάνωσης μπορούν να προσηλυτίσουν και να συντονίσουν τις δραστηριότητες των διασκορπισμένων πυρήνων αλλά και να

⁴⁶ Γαλάνης Γιώργος & Τριανταφυλλίδου-Γαλάνη Σταυρούλα, 2004, ό.π., σ. 79-80

⁴⁷ Bounan Michel, 2004, ό.π., σ.14-15

⁴⁸ Γκρέι Τζον, 2003, ό.π. 126-127

⁴⁹ Nye Joseph S. Jr., «Η Ιδιωτικοποίηση του Πολέμου», στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003, σ. 62

βελτιώσουν την **κινητικότητα τους**. Η κινητικότητα των τρομοκρατών διευκολύνεται επίσης από την ανάπτυξη τόσο των αεροπορικών μεταφορών όσο και από τον όγκο των εμπορευμάτων που περνάνε από τα λιμάνια. Δεν είναι λίγες οι φορές που χρησιμοποιήθηκαν οι αεροπορικές μεταφορές για την πραγματοποίηση επιθέσεων. Ο όγκος των εμπορευμάτων που μεταφέρεται καθημερινά προκειμένου να υποστηριχθεί η παγκόσμια οικονομία είναι πολύ μεγάλος και επομένως είναι δύσκολο να εξεταστεί με μεγάλη ακρίβεια. Εκμεταλλευόμενοι τα κενά στα μέτρα ασφαλείας και το μέγεθος των εμπορευμάτων, τα μέλη των τρομοκρατικών οργανώσεων καταφέρνουν να ανταλλάσσουν πρακτικές, μεθόδους και ιδέες.

Η **φονικότητα** των χτυπημάτων είναι το στοιχείο που απασχολεί περισσότερο από όλα τα άλλα. Μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου η τρομοκρατία έλαβε άλλες διαστάσεις. Έδειξε ένα εξαιρετικά απάνθρωπο και μοχθηρό πρόσωπο, πιο βάνουσο από ποτέ. Το μέγεθος αυτού του τρομοκρατικού χτυπήματος συγκλόνισε όλη την ανθρωπότητα και δικαιολογημένα αναπτύχθηκε το ερώτημα «έως που μπορεί να φτάσει η τρομοκρατία;». Η μελλοντική χρήση όπλων μαζικής καταστροφής είναι ένα από τα κυρίαρχα ζητήματα που απασχολεί τον κόσμο και όχι αδικαιολόγητα.⁵⁰

Η τρομοκρατία στις μέρες μας αποτελεί απειλή για κάθε κράτος. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω οι καινούριες όψεις αυτής της απειλής – όπως η εμφάνιση ενός παγκόσμιου τρομοκρατικού δικτύου καθιστούν δυνατή, για πολλούς, τη χρήση πυρηνικών, βιολογικών ή χημικών όπλων για τρομοκρατικούς σκοπούς.⁵¹

⁵⁰ Baylis John & Smith Steve, 2007, ό.π., σ. 607-623

⁵¹ « Ένας ασφαλέστερος κόσμος: Η κοινή μας ευθύνη» Έκθεση της Επιτροπής Υψηλού Επιπέδου του Γ.Γ. ΟΗΕ, για τις Απειλές, Προκλήσεις και Αλλαγές ΟΗΕ, 2004, σ. 4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. Όπλα Μαζικής Καταστροφής

Τα όπλα μαζικής καταστροφής περιλαμβάνουν τα χημικά, τα βιολογικά και τα πυρηνικά όπλα, και αποτελούν ένα από τα εξέχοντα ζητήματα μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Έχουν σχεδιαστεί για να σκοτώνουν και να τραυματίζουν ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπων. Τα χημικά όπλα είναι σχεδιασμένα για την αποτελεσματική διασπορά ενός χημικού παράγοντα⁵², που μπορεί να βλάψει σοβαρά ανθρώπους, ζώα ή φυτά, με την έκλυση τοξικών ουσιών.⁵³ Τα βιολογικά όπλα έχουν ως σκοπό την εξάπλωση ασθενειών στους ανθρώπινους πληθυσμούς διαταράσσοντας και μολύνοντας ακόμη και τη διατροφική αλυσίδα. Σκοπός των πυρηνικών όπλων είναι να καταστρέψουν μεγάλο μέρος από την περιουσία του εχθρού, κυρίως τις πόλεις και τις βιομηχανίες τους.

2.1 ΧΗΜΙΚΑ ΟΠΛΑ

2.1.1 Ορισμός

Συνήθως οι όροι χημικά και βιολογικά όπλα χρησιμοποιούνται από κοινού, για να δηλώσουν ένα χημικό παράγοντα ή ουσία ή ένα παθογόνο οργανισμό ή τοξίνη που παράγεται από κάποιο ζωντανό οργανισμό και έχει τροποποιηθεί για να χρησιμοποιηθεί σαν όπλο με στόχο τη θνησιμότητα.⁵⁴ Τα χημικά όπλα αποτελούνται από χημικές ουσίες που με τη μορφή αερίων, ατμών, σταγονιδίων ή λεπτής σκόνης, μπορούν να προκαλέσουν πολύ σοβαρές βλάβες, ακόμη και θάνατο, σε ανθρώπους, ζώα και φυτά.

⁵² Coleman Kim, *A History of Chemical Warfare*, New York, Palgrave Macmillan, 2005, σ. 2

⁵³ Cameron Gavin, Pate Jason, Mccauley Diana, & Defazio Lindsay, "1999 WMD Terrorism Chronology: Incidents Involving Sub-National Actors and Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear Materials", *The Non Proliferation Review*, volume 14, March 2009

⁵⁴ Presley Steven M., Pepper Christopher B., Austin Galen P. & Kendall Ronald, *Advances in Biological and Chemical Terrorism Countermeasures*, CRC Press, 2008, σ. 1

2.1.2 Γενικά

Ο 20ος αιώνας είδε τη σταδιακή ανάπτυξη των ολοένα και περισσότερο θανατηφόρων χημικών όπλων. Είδε τη χρησιμοποίησή τους, με καταστροφικά αποτελέσματα, σε ένα παγκόσμιο πόλεμο και σε μία περιφερειακή διαμάχη, αλλά και το πρώτο περιστατικό χρησιμοποίησής τους σε τρομοκρατικό χτύπημα.

Τα χημικά όπλα θεωρούνται «τα πυρηνικά όπλα των φτωχών». Η παραγωγή τους είναι σχετικά εύκολη και το κόστος παραγωγής τους χαμηλό. Αυτά τα δύο στοιχεία ενθαρρύνουν και τη διασπορά τους.⁵⁵ Χρησιμοποιήθηκαν και από τις δύο πλευρές στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, από το Ιράκ εναντίον του Ιράν και του αυτόχθονου Κουρδικού πληθυσμού⁵⁶, ενώ στον πόλεμο του Βιετνάμ χρησιμοποιήθηκαν από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Παρόλο που τα χημικά όπλα έχουν χρησιμοποιηθεί από τα κράτη, υπάρχουν πολλές ανησυχίες για την χρησιμοποίησή τους και από τρομοκράτες.⁵⁷ Η ανησυχία πάνω σε αυτό το θέμα δεν έχει προκύψει χωρίς λόγο, αφού η αρχή έχει ήδη γίνει από την οργάνωση Aum Shinrikyo που πραγματοποίησε επίθεση με χημικά στο μετρό του Τόκιο την 20^η Μαρτίου 1995. Η χρήση της χημικής ουσίας σαρίν προκάλεσε το θάνατο δεκάδων ατόμων και προβλήματα σε εκατοντάδες άλλα.⁵⁸

2.1.3 Ιστορική Αναδρομή

Οι περισσότεροι άνθρωποι θεωρούν ότι τα χημικά είναι σχετικά πρόσφατη ανακάλυψη. Στην πραγματικότητα, πρωτόγονα χημικά και βιολογικά όπλα χρησιμοποιούνταν ήδη από την αρχαιότητα. Στους αρχαίους μύθους περιγράφηκαν για πρώτη φορά τα δηλητηριώδη και εμπρηστικά όπλα, βέλη

⁵⁵ Πλατιάς Αθανάσιος, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα, Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1995, σ. 101-102

⁵⁶ Katona Peter, "The Historical Impact of Terrorism, Epidemics and Weapons of Mass Destruction", στο Katona Peter, Michael Intriligator D. & Sullivan John P., *Countering Terrorism and WMD*, New York, Routledge, 2006, σ. 14

⁵⁷ Hans Blix, *Weapons of Terror Freeing the World of Nuclear, Biological and Chemical Arms*, EO Grafiska, Stockholm, 2006, σ.127

⁵⁸ Μπόση Μαίρη, *Ζητήματα Ασφαλείας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1999, σ. 184

βουτηγμένα σε φαρμάκι ερπετών, νερό δηλητηριασμένο από τοξικές ουσίες, μυστικές φόρμουλες για εύφλεκτα όπλα κλπ. Πέρα όμως από τις αναφορές στους μύθους, τα χημικά και τα βιολογικά όπλα χρησιμοποιήθηκαν και σε ιστορικές μάχες κατά την αρχαιότητα, στην Ευρώπη, στη Μεσόγειο, στη Βόρεια Αφρική, στη Μεσοποταμία, στη Μικρά Ασία, στις Ασιατικές στέπες, στην Ινδία και στην Κίνα. Ο Θουκυδίδης γράφει ότι το 429 π.Χ. ο βασιλιάς της Σπάρτης Αρχίδαμος άνοιξε μια περιφερειακή τάφρο, τη γέμισε με θειάφι και πίσσα και της έβαλε φωτιά. Δημιουργήθηκαν τόσο πυκνοί και αποπνικτικοί καπνοί που οι Πλαταιείς αναγκάστηκαν να παραδοθούν. Οι τοξότες κατά την αρχαιότητα χρησιμοποιούσαν τοξικά βλήματα (φαρμάκι φιδιών, δηλητηριώδη φυτά και βακτηριολογικές ουσίες). Αξιοσημείωτη ιστορία έχουν και η εκτόξευση φωτιάς και η δημιουργία τοξικών αναθυμιάσεων. Η αρχή έγινε με τα φλεγόμενα βέλη. Οι Ασσύριοι χρησιμοποιούσαν πύρινες βόμβες λαδιού. Κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου, οι Σπαρτιάτες δημιούργησαν δηλητηριώδη αέρια και μια φλογοβόλο πολεμική μηχανή προκειμένου να πλήξουν οχυρωμένες θέσεις. Στην αρχαία Κίνα και Ινδία υπήρχε τεχνολογία για παραγωγή τοξικού καπνού. Άλλο ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πρωτόγονου χημικού όπλου, είναι το υγρό πυρ που χρησιμοποιήθηκε από τους Έλληνες τη Βυζαντινή εποχή. Αλλά και πριν από αυτό, περίπου το 668 π.Χ., το πετρέλαιο και άλλα χημικά συνδυάζονταν για τη δημιουργία θανάσιμων όπλων ακατάσβεστης φωτιάς που χρησιμοποιούνταν για την εξολόθρευση των Ρωμαίων στρατιωτών στη Μέση Ανατολή.⁵⁹

Κάτι ανάλογο με το υγρό πυρ χρησιμοποιήθηκε κατά την Επανάσταση του 1821 από τον Κανάρη που πυρπόλησε την τουρκική φρεγάτα.

Εξέχουσες προσωπικότητες όπως ο Αννίβας, ο Ιούλιος Καίσαρ και ο Μέγας Αλέξανδρος, συγκαταλέγονται ανάμεσα στα ιστορικά θύματα και στους υπαίτιους διεξαγωγής του βιοχημικού πολέμου. Στην εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου, πυρπολικά πλοία φορτωμένα με φλεγόμενα χημικά κατέστρεφαν

⁵⁹Mayor Adrienne, *Υγρόν Πυρ, Δηλητηριώδη Βέλη και Σκορπισί Βόμβες*, Εκδόσεις ΕΝΑΛΙΟΣ, 2003, σ. 29-35

στόλους, ενώ πεζικάριοι αποτεφρώνονταν από εμπρηστικές οβίδες με τη μορφή διάπυρης άμμου.

Στη σύγχρονη εποχή, οι χημικές ουσίες μπήκαν νωρίς στο οπλοστάσιο των εμπόλεμων κρατών. Το 1887, ο Γερμανός Καθηγητής Χημείας Αδόλφος φον Μπάουερ ανακάλυψε τα δακρυγόνα αέρια. Το 1830 ο Γάλλος χημικός Λεφορτιέ κατασκεύασε την πρώτη βόμβα με πολεμικά αέρια.⁶⁰ Αργότερα, κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ρίχτηκαν πάνω από 100.000 τόνοι χημικών (μέσω βλημάτων πυροβολικού, όλμων, βομβών, χειροβομβίδων και δεξαμενών) προκαλώντας τραγικές απώλειες. Το 1935-36 η Ιταλία χρησιμοποίησε χημικά όπλα στην εισβολή στην Αιθιοπία. Το 1937-45 η Ιαπωνία ακολούθησε το παράδειγμά της κατά την κατοχή της Μαντζουρίας, όπως και η Αίγυπτος όταν επενέβη στον εμφύλιο πόλεμο στην Υεμένη στα μέσα του 1960. Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου χρησιμοποιήθηκαν χημικά όπλα τόσο από τη Γερμανία όσο και από τους συμμάχους της. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έγινε χρήση χημικών όπλων στον πόλεμο μεταξύ Ιράν και Ιράκ.⁶¹ Το 1979 ελευθερώθηκε κατά λάθος άνθρακας από ένα Ρώσικο εργοστάσιο στο Sverdlovsk που κατασκεύαζε όπλα και σκοτώθηκαν εξήντα άνθρωποι. Ο Σαντάμ Χουσεΐν κατείχε πολλά παράνομα χημικά όπλα κατά τη διάρκεια του πολέμου μεταξύ Ιράν και Ιράκ, τα οποία χρησιμοποίησε και το 1988 προκειμένου να υποτάξει επαναστάσεις Κούρδων στο Βόρειο Ιράκ.⁶²

Στις 20 Μαρτίου του 1995, έξι τρομοκράτες από τη θρησκευτική αίρεση Aum Shinrikyo οργάνωσαν τρομοκρατική επίθεση με χημικά στο μετρό του Τόκιο. Κουβάλησαν το νευροϋπνωτικό αέριο σαρίν σε πλαστικές σακούλες. Τρύπησαν τις σακούλες με τις ομπρέλες τους και έριξαν τοξικό αέριο στο σύστημα εξαερισμού του μετρό. Η επίθεση αυτή προκάλεσε το θάνατο δώδεκα ανθρώπων και γενικά προκάλεσε πανικό.⁶³ Είχαν προηγηθεί και

⁶⁰ http://www.protoporia.gr/product_info.php/products_id/73990

⁶¹ Λιόλιος Θεόδωρος, «Εισαγωγή στα Χημικά όπλα» Ελληνικό Κέντρο Ελέγχου Όπλων σ.1-2
<http://ekeo.gr/wp-content/uploads/reports/liolios/chemicalweapons.pdf>

⁶² White Scott G., "It Happened Here: Biological Terrorism in the United States" στο Haberfeld M. R. & Agostino von Hassell, *A New Understanding of Terrorism*, New York, Springer, 2009, σ. 59

⁶³ Quillen Chris, "Terrorism with Weapons of Mass Destruction: The Congressional Response" *Terrorism and Political Violence*, vol. 17, number 3, Spring/summer 2005, σ.50

άλλες απόπειρες χρήσης χημικών από την ίδια τρομοκρατική οργάνωση. Τον Απρίλιο του 1990, μέλη της ίδιας οργάνωσης διοχέτευσαν ένα χημικό συστατικό στην ιαπωνική Βουλή. Ευτυχώς δεν στέφθηκε με ιδιαίτερη επιτυχία αυτή η ενέργεια. Μεταξύ των δύο πρώτων καλοκαιρινών μηνών του 1995, ψέκασαν το κεντρικό Τόκυο με τοξίνες προκαλώντας αρνητικές επιπλοκές. Στις 15 Μαρτίου του 1995, λίγες μέρες πριν το τρομοκρατικό χτύπημα στο σταθμό του μετρό του Τόκυο, η αστυνομία βρήκε στο μετρό τσάντες με μηχανισμούς διοχέτευσης ουσιών. Στις 5 Μαΐου του 1995 απειράπη, μία εγκληματική ενέργεια καθώς εντοπίστηκαν εγκαίρως στο σιδηρόδρομο χημικές ουσίες σε τσάντες.⁶⁴

Η χημική τρομοκρατία δεν είναι υποθετικό σενάριο, είναι γεγονός. Ευτυχώς μέχρι σήμερα δεν κατάφερε, λόγω διαφόρων παραγόντων, να επιφέρει τα αποτελέσματα που αυτή ήθελε (όχι ότι δεν προκάλεσε απώλειες αλλά δεν προκάλεσε τον αριθμό των θυμάτων που επιδίωκε). Έκανε όμως αισθητή την παρουσία της. Το γεγονός ότι η κατασκευή χημικών ή συναφών σκευασμάτων δεν είναι καθόλου δύσκολη⁶⁵, μας κάνει να ανησυχούμε ακόμη περισσότερο για τέτοιου είδους επιθέσεις στο μέλλον. Και τα βιολογικά όπλα στις μέρες μας, τεχνολογικά, είναι αρκετά εύκολο να κατασκευαστούν. Τα δύο αυτά είδη των όπλων μαζικής καταστροφής είναι δυνατόν να αποκτηθούν ακόμη και από φτωχές ή αναπτυσσόμενες χώρες.⁶⁶

2.2 Βιολογικά Όπλα

2.2.1 Ορισμός

Όπως υποδηλώνει και η ονομασία τους, συντίθενται από ζωντανούς οργανισμούς, όπως είναι τα βακτήρια, οι ιοί, τα παράσιτα, οι τοξίνες κλπ. που έχουν τη δυνατότητα να πολλαπλασιάζονται στο σώμα και να το μολύνουν.⁶⁷ Η ουσιαστική διαφορά ανάμεσα σε μια χημική και μια βιολογική επίθεση

⁶⁴ Μπόση Μαίρη, 1999, ό.π., σ. 184-185

⁶⁵ Γιαννησόπουλος Δημοσθένης, «Όπλα Μαζικής Καταστροφής», *Ελληνικό Κέντρο Ελέγχου Όπλων*, 28 Ιουνίου 2010, http://www.armscontrol.info/reports/authors/gianissopoulos/opla_mazikis_katastrofis.pdf

⁶⁶ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2004, σ. 385

⁶⁷ Mayor Adrienne, 2003, ό.π., σ. 34

έγκειται στο γεγονός ότι στη χημική τα αποτελέσματα θα φανούν αμέσως, δηλαδή οι άνθρωποι θα ασθενήσουν την ίδια ακριβώς στιγμή που θα εισπνεύσουν το αέριο.⁶⁸

2.2.2 Γενικά

Έχουν χρησιμοποιηθεί από το Ιράκ εναντίον των Κούρδων, από αγνώστους εναντίον γερουσιαστών των ΗΠΑ και υψηλόβαθμων στελεχών των μέσων ενημέρωσης, από τους Γιαπωνέζους εναντίον των Κινέζων και από τους Bhagwan σε ένα salad bar στο Oregon.⁶⁹

2.2.3 Ιστορική Αναδρομή

Τα βιολογικά όπλα όπως αναφέρθηκε και παραπάνω δεν είναι μια πρόσφατη καινοτομία. Υπάρχουν στοιχεία στην παγκόσμια ιστορία που αποδεικνύουν οι άνθρωποι επεδίωκαν την εξάπλωση ασθενειών, όπως η ευλογιά, η πανώλη κ.α., ως μέσο άμυνας. Μία από τις πιο πρόωρες και από τις πιο απλές χρήσεις των βιολογικών όπλων σε εχθροπραξίες είναι τον 6^ο αιώνα π.Χ., όταν ο στρατός των Ασσύριων χρησιμοποίησε βιολογικά όπλα και δηλητηρίασε το νερό των εχθρών.⁷⁰ Πινακίδια σφηνοειδούς γραφής, βιβλικές παραδόσεις και Ρωμαίοι ιστορικοί αναφέρονται σε «λοιμούς από ανθρώπινο χέρι». Ακόμη και ζωντανά έντομα και ζώα χρησιμοποιήθηκαν ως όπλα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι σφηκοφωλιές που εκσφενδονίζονταν πάνω από τείχη και οι οχιές που εκτοξεύονταν με καταπέλτες εναντίον πλοίων.⁷¹ «Τον 14ο αιώνα οι Τάταροι πετούσαν μέσα στην πόλη Κάφα της Κριμαίας, την οποία πολιορκούσαν, πτώματα ανθρώπων και ζώων που είχαν μολυνθεί από πανώλη (πανούκλα). Οι Βρετανοί μοίραζαν στους Ινδιάνους κουβέρτες μολυσμένες με τον ιό της ευλογιάς».⁷²

⁶⁸ Γιαβρίδου Σοφία, «Βιολογικο-πυρηνική τρομοκρατία» *ΤΟ ΒΗΜΑ (on line)* 8 Αυγούστου 1999 <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=113378>

⁶⁹ Katona Peter, 2006, ό.π., σ. 15

⁷⁰ Presley Steven M., Pepper Christopher B., Austin Galen P. & Kendall Ronald, 2008 ό.π., σ. 5

⁷¹ Mayor Adrienne, 2003, ό.π., σ. 32-34

⁷² Πισιλιδής Μιχάλης, «Το βασίλειο του Άνθρακα», *Η Καθημερινή*, 7 Αυγούστου 2005 <http://www.kathimerini.gr/4dcqj/ w articles kathglobal 2 07/08/2005 1284351>

Παρόλο που είχαν υπογραφεί πολλές συμφωνίες, όπως το Πρωτόκολλο της Γενεύης το 1925, σχετικά με την απαγόρευση βιολογικών όπλων και γενικότερα όπλων μαζικής καταστροφής, τα όπλα αυτά χρησιμοποιήθηκαν σε αρκετές διαμάχες του 20^{ου} αιώνα. Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, γερμανικά στρατεύματα χρησιμοποίησαν άνθρακα για να προκαλέσουν αρρώστιες σε άλογα και βόδια. Πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η διαβόητη μονάδα 731 στην Ιαπωνία δοκίμαζε βιολογικά όπλα σε Κινέζους φυλακισμένους του πολέμου. Έριξαν επίσης βόμβες με έντομα μολυσμένα από πανούκλα και προσέφεραν μολυσμένο φαγητό για να εξαπλωθεί η αρρώστια στις Κινεζικές πόλεις.⁷³

Ένα μήνα μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου εστάλησαν στις ΗΠΑ επτά επιστολές με άνθρακα που προκάλεσαν το θάνατο πέντε ανθρώπων.

Μπορεί τα σύγχρονα χημικά και βιολογικά όπλα να διαφέρουν από τους προδρόμους τους ως προς την φονικότητα, την αποτελεσματικότητα και την τεχνολογία⁷⁴, αλλά το κοινό τους στοιχείο είναι ότι δίνουν οπλικό χαρακτήρα στη φύση, ανάλογα με τον εκάστοτε τρόπο αντίληψης των πραγμάτων.

2.3 Πυρηνικά Όπλα

2.3.1 Ορισμός

Ένας πρώτος ορισμός του ατομικού όπλου καθιερώθηκε με την υπογραφή του Τρίτου Πρωτοκόλλου των Συμφωνιών του Παρισιού στις 23 Οκτωβρίου 1954. Ορίζεται λοιπόν ως *«το όπλο που περιέχει ένα πυρηνικό καύσιμο ή ραδιενεργά ισότοπα και που, από την έκρηξη ή άλλο πυρηνικό μετασχηματισμό μη ελεγχόμενο ή από τη ραδιενέργεια του πυρηνικού*

⁷³ White Scott G., 2009, ό.π., σ. 59

⁷⁴ Presley Steven M., 2008, ό.π., σ. 5

καυσίμου ή των ραδιενεργών ισοτόπων, είναι ικανό να προκαλέσει ογκώδη καταστροφή, γενικευμένες βλάβες ή δηλητηριάσεις».⁷⁵

Πλέον το πυρηνικό όπλο δηλώνει την απόλυτη υπερδύναμη. Αποτελεί ένδειξη ισχύος και για αυτό πολλά κράτη επιδιώκουν να το αποκτήσουν.

2.3.2 Γενικά

Τα πυρηνικά όπλα σε σχέση με τα άλλα όπλα μαζικής καταστροφής (χημικά και βιολογικά) είναι πολύ πιο καταστρεπτικά.⁷⁶ Βρίσκονται στην κορυφή της κλίμακας των εξοπλισμών και η κατοχή τους προσέδιδε και προσδίδει σημαντικό διεθνές κύρος.⁷⁷ Θεωρούνται ως τα κατ'εξοχήν στρατηγικά όπλα (που είναι δημιούργημα του 20^{ου} αιώνα και κυρίως της μετά το 1945 εποχής), δηλαδή όπλα που μπορούν να κρίνουν αποφασιστικά την έκβαση ενός πολέμου.⁷⁸ Τα πυρηνικά όπλα, όπως δηλώνει και η ονομασία τους, χρησιμοποιούν την πυρηνική ενέργεια και διακρίνονται σε δύο τύπους, στα πυρηνικά (ή ατομικά ή ατομική βόμβα) και στα θερμοπυρηνικά όπλα (ή βόμβα υδρογόνου).⁷⁹ Χαρακτηρίζονται και ως ψυχολογικά όπλα λόγω του φόβου που αποπνέουν.⁸⁰ Έχουν χρησιμοποιηθεί από τις ΗΠΑ εναντίον της Ιαπωνίας στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.⁸¹ Τα πυρηνικά όπλα που υπάρχουν σήμερα είναι αρκετά για να καταστρέψουν κάθε αναπτυσσόμενη μορφή ζωής στη γη.

⁷⁵Traité de Bruxelles Modifié Protocole N° III
relatif au Contrôle des Armements Signé à Paris le 23 octobre 1954 Entré en vigueur le 6 mai 1955
<http://mjp.univ-perp.fr/defense/ueo541023h.htm>

⁷⁶ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2008, σ. 253

⁷⁷ Howard Michael, *Ο Ρόλος του Πολέμου στη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Αθήνα, μτφ. Η. Στροϊκού, Εκδόσεις Ποιότητα, 2000, σ. 242

⁷⁸ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2004, σ. 383

⁷⁹ Στο ίδιο, σ. 391

⁸⁰ Στο ίδιο, σ. 432

⁸¹ Katona Peter, 2006, ό.π., σ. 15

2.3.3 Ιστορική Αναδρομή

Σε αντίθεση με τα χημικά και βιολογικά όπλα, τα πυρηνικά όπλα αποτελούν μία σχετικά πρόσφατη ανακάλυψη, μετρούν μόλις πάνω από έξι δεκαετίες ζωής και παρά ταύτα η εξέλιξή τους είναι ραγδαία. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι μια επιστημονική έρευνα μπορεί να επιτύχει πάρα πολλά όταν της δοθούν τα απαραίτητα οικονομικά μέσα και δυστυχώς τα χρήματα δίνονται απλόχερα όταν πρόκειται να εξυπηρετηθούν τέτοιου είδους σκοποί.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου υπήρχε ένας έντονος ανταγωνισμός, ένας αχαλίνωτος αγώνας δρόμου μεταξύ των δύο μεγάλων δυνάμεων ως προς την απόκτηση πυρηνικών εξοπλισμών υψηλής τεχνολογίας. Οι δύο υπερδυνάμεις συναγωνίστηκαν στον τομέα της ανάπτυξης των θερμοπυρηνικών βομβών, των διηπειρωτικών πυραύλων, των πυραύλων των υποβρυχίων, των πολλαπλών πυρηνικών κεφαλών και σε ολόκληρο τον τομέα εξοπλισμών καταστροφής.⁸² Αναπτύχθηκε μία τρελή κούρσα εξοπλισμών που θα μπορούσαμε να πούμε ότι θυμίζει την αρχή δράση-αντίδραση.⁸³ Οι ΗΠΑ προέβαλαν μία απειλή και η ΕΣΣΔ αναγκαζόταν να την αντιμετωπίσει. Πιο αναλυτικά, το 1945 οι ΗΠΑ κατασκεύασαν την πρώτη πυρηνική βόμβα σχάσης, ενώ η Σοβιετική Ένωση το 1949. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε την αρχή της ανάπτυξης ποιοτικά νέων όπλων μαζικής καταστροφής. *«Η απόφαση για την κατασκευή της πρώτης πυρηνικής βόμβας πάρθηκε στις 6/12/1941, μία μέρα πριν από την επίθεση της Ιαπωνίας εναντίον του Περλ Χάρμπορ».* Στις 16/7/1945 έγινε η πρώτη δοκιμή στην έρημο Αλαμογκόρντο και στις 6/8/1945, τρεις εβδομάδες δηλαδή μετά τη δοκιμή της, έγινε η πρώτη πολεμική χρήση της εναντίον της Χιροσίμα. Τρεις μέρες αργότερα ακολούθησε και η βόμβα του Ναγκασάκι. Το 1951 οι ΗΠΑ έκαναν δοκιμές για την υδρογονοβόμβα, η οποία ήταν χίλιες φορές μεγαλύτερης εκρηκτικής ισχύος από τη βόμβα της Χιροσίμα. Τις κινήσεις των ΗΠΑ ακολούθησε και η Σοβιετική Ένωση το 1953. Έτσι η στρατιωτική ανάπτυξη του νέου όπλου έγινε το 1953 και το 1954 αντίστοιχα. Στη συνέχεια ο

⁸²Howard Michael, 2000, ό.π., σ.242

⁸³ Tchazov E, Iline L.& Gouskova A., *Πυρηνικός Πόλεμος Οι Βιολογικές του Συνέπειες στον Άνθρωπο*, Αθήνα, μτφ. Ε. Π. Ξενόπουλος, Εκδόσεις Γερ. Αναγνωστήδη, 1984, σ.27

ανταγωνισμός συνεχίστηκε στα μέσα μεταφοράς. Το 1953 οι ΗΠΑ ανέπτυξαν τα μακράς εμβέλειας βομβαρδιστικά αεροπλάνα, ενώ η Σοβιετική Ένωση το 1957. Οι βαλλιστικοί πύραυλοι αναπτύχθηκαν από τις ΗΠΑ το 1953 και από τη Σοβιετική Ένωση το 1957. Τα πυρηνικά υποβρύχια που η προώθησή τους γινόταν με πυρηνικούς αντιδραστήρες ισχύος, κατασκευάστηκαν και από τις δύο αυτές χώρες το 1955. Το 1957 η ΕΣΣΔ δοκίμασε τον πρώτο τεχνητό δορυφόρο και ακολούθησαν οι ΗΠΑ το 1958, όταν και ανέπτυξαν επίσης τους διηπειρωτικούς πυραύλους. Τρία χρόνια αργότερα κατάφερε και η ΕΣΣΔ να αναπτύξει τους διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους. Το 1961 οι ΗΠΑ ανέπτυξαν τους φωτοαναγνωριστικούς δορυφόρους, ενώ η ΕΣΣΔ το 1963. Η σταδιακή αντικατάσταση των βαλλιστικών πυραύλων υγρού καυσίμου με πυραύλους στερεού καυσίμου, που είναι πολύ πιο ταχείας απόκρισης, άρχισε το 1963 και 1969 αντίστοιχα. Ο ανταγωνισμός όμως δε σταμάτησε εκεί, αλλά συνεχίστηκε με την εισαγωγή ποιοτικά νέων όπλων. Το 1970 οι ΗΠΑ δοκίμασαν τους πυραύλους με πολλές πυρηνικές κεφαλές, που έχουν τη δυνατότητα να πλήξουν διαφορετικούς στόχους. Η ΕΣΣΔ ακολούθησε το 1974. Η στρατιωτική ανάπτυξη αυτών των πυραύλων έγινε το 1972 και το 1974 αντίστοιχα. Έπειτα προχώρησαν στη δημιουργία βομβών νετρονίου, δορυφοροκτόνων πυραύλων, αντιβαλλιστικών συστημάτων λείζερ κλπ. Οι σημερινοί πύραυλοι χρειάζονται μόνο λίγα λεπτά για να πλήξουν με αρκετή αποτελεσματικότητα τους στρατηγικούς στόχους του αντιπάλου.⁸⁴

Η λογική όμως αυτής της ανάπτυξης σε γιγαντιαία κλίμακα των εξοπλισμών *«δεν ήταν η χρήση αλλά η αποτροπή, η δημιουργία δηλαδή μιας κατάστασης αμοιβαίας βεβαιότητας, σύμφωνα με την οποία η χρήση πυρηνικών όπλων από τη μία πλευρά θα οδηγούσε σε άμεση, αναπόφευκτη και ανεπιθύμητη ανταπόδοση από την άλλη»*.⁸⁵ Παρόλο που η διεθνής τάξη πραγμάτων φαινόταν να στηρίζεται σε μια λεπτή ισορροπία τρόμου⁸⁶, η πολιτική υπευθυνότητα των δύο Μεγάλων Δυνάμεων της ψυχροπολεμικής περιόδου δεν επέτρεψε τη μεταφορά της σύγκρουσης από το συμβατικό πεδίο στο

⁸⁴ Θεοφίλου Ανδρέας, *Πυρηνικά Όπλα*, Αθήνα, ΕΠΕΔΙΚΑ, 1984, σ. 11-17

⁸⁵ Howard Michael, 2000, ό.π. σ. 242

⁸⁶ Στο ίδιο, σ.238

αμοιβαία καταστροφικό πυρηνικό πεδίο πολέμου.⁸⁷ Η αύξηση του μεγέθους των οπλοστασίων τους και η αποδοχή της αμοιβαίας καταστροφής έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της αμοιβαίας πυρηνικής αποτροπής. Όταν και οι δύο δυνάμεις έφθασαν στο σημείο να αποκτήσουν ένα μεγαλειώδες πυρηνικό οπλοστάσιο συνειδητοποίησαν πως πορεύονταν προς την ολοκληρωτική καταστροφή. Έτσι άλλαξαν πορεία και άρχισαν να συνεργάζονται, με σκοπό τον αποκλεισμό της μη ηθελημένης επίθεσης και την εξάλειψη πιθανών κινήτρων που θα ωθούσαν είτε τη μία είτε την άλλη πλευρά σε μια πυρηνική επίθεση.⁸⁸

⁸⁷ Μεταλληνός Φώτιος «Αναφορά στον Κλαούζεβιτς» ΣΕΕΘΑ 2 Μαΐου 2008, <http://www.seetha.gr/arthra-tes-seetha/arthra-tou-seetha/anaphora-ston-klauzebits.html>

⁸⁸ Κουσκουβέλης Ηλίας, 2004, ό.π., σ. 430-431

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. Η τρομοκρατία ως απειλή για τη διεθνή ασφάλεια. Οι πόλεμοι κατά της τρομοκρατίας

Οι συνέπειες ενός τρομοκρατικού χτυπήματος δεν σταματούν στις τραγικές απώλειες που αυτό επιφέρει αλλά προχωρούν και πιο πέρα. Το τραύμα από το πρωτοφανές περιστατικό της 11^{ης} Σεπτεμβρίου προκάλεσε πανικό, τόσο για αυτή την τρομοκρατική επίθεση αυτή καθαυτή, αλλά και για μία δυνητική, μία επίθεση που είναι πιθανό να συμβεί στο μέλλον. Είναι πιθανόν στο μέλλον ένα χτύπημα κατά άλλων παρόμοιων κτιρίων, καθώς και το ενδεχόμενο μιας βακτηριολογικής ή χημικής επίθεσης ή ένα χτύπημα κατά των δικτύων της πληροφορικής. Το πιο τρομακτικό όμως σενάριο είναι μια πυρηνική επίθεση. Το ενδεχόμενο τέτοιων επιθέσεων είχε συνδεθεί με κράτη και συγκεκριμένα με «κράτη-ταραξίες».⁸⁹ Πολλοί πιστεύουν ότι ο πόλεμος εναντίον της τρομοκρατίας δεν είναι στην πραγματικότητα πόλεμος, και η τρομοκρατία θα πρέπει να αντιμετωπίζεται κυρίως με διακρατική συνεργασία, πληροφορίες, αστυνομικά και διπλωματικά μέσα. Όμως, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, υποστηρίζεται ότι τα μέσα αυτά δεν αρκούν από μόνα τους, και μάλλον απαιτούνται επιπρόσθετα και ορισμένα προληπτικά μέτρα, τα οποία έχουν κυρίως επιθετικό χαρακτήρα.

Στη βάση αυτής της αντίληψης, για να αντιμετωπίσουν δυνητικές επιθέσεις, οι ΗΠΑ κήρυξαν τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Στο όνομα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας και της εγκαθίδρυσης της ειρήνης πραγματοποιούνται επιθέσεις κατά των χωρών που φέρονται να υποθάλπουν τρομοκράτες.⁹⁰ Έχει ξεκινήσει ένας πόλεμος, ο οποίος άνοιξε τον «ασκό του Αιόλου» και δεν θα τελειώσει μέχρι τα κράτη που υποθάλπουν την τρομοκρατία να συνειδητοποιήσουν πως οι πράξεις τους θα έχουν ολέθριες συνέπειες. Ο Μπους και ο Μπλερ συμφώνησαν ότι οι διεθνείς τρομοκράτες και τα κράτη

⁸⁹ Derrida J. «Η Λογική του Ισχυρότερου» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003, σ. 54

⁹⁰ Γαλάνης Γεώργιος Ν., «Τρομοκρατία και Κοινωνική Συμμόρφωση» στο Ανδριανόπουλος Ανδρέας, Γαλάνης Γιώργος Ν., Κασιόκης Απόστολος, Κομίνης Λυκούργος, Μασσαλάς Χρήστος, Μουλόπουλος Βασίλης, Μπόση Μαίρη, Πανούσης Γιάννης & Παπαϊωάννου Απόστολος, *Νέες Μορφές Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003, σ. 41

που τους υποστηρίζουν αποτελούν το μεγαλύτερο εχθρό στις μέρες μας για την παγκόσμια ασφάλεια. Ο πόλεμος είναι απαραίτητος και δικαιολογημένος προκειμένου να απομακρυνθούν αυτές οι απειλές, αλλιώς τα αποτελέσματα μιας πιθανής τρομοκρατικής επίθεσης με όπλα μαζικής καταστροφής θα είναι ολέθρια.⁹¹ Οι ΗΠΑ με το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου υπήρξαν το κυριότερο θύμα της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας. Για αυτό το λόγο ξεκίνησαν ένα διεθνή αγώνα για την εξάρθρωσή της, επιτιθέμενες σε χώρες του Ισλάμ πριν οι τελευταίες πραγματοποιήσουν επιθέσεις με όπλα μαζικής καταστροφής.⁹² Οι δηλώσεις Μπους στις 11-3-2002 ήταν ξεκάθαρες: *«Πρόκειται για μια μάχη εναντίον των τρομοκρατών, αλλά και των χωρών που διαθέτουν μέσα μαζικής καταστροφής ή υποθάλλουν τρομοκράτες... Δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη στον κόσμο όπου οι διαφορές γίνονται αφορμή για τη δολοφονία αθώων»*. Ο Πρόεδρος Τζορτζ Μπους μίλησε από την αρχή για πόλεμο, εννοώντας τον ασύμμετρο πόλεμο που δεν υπακούει σε κανόνες ούτε στο δίκαιο του πολέμου και διαφέρει από τις κλασικές στρατιωτικές συγκρούσεις.⁹³ Ο Αμερικανός υπουργός Άμυνας, Ντόναλντ Ράμσφελντ σε επίσκεψή του σε αμερικανική στρατιωτική βάση στο Κουβέιτ τον Ιούνιο του 2002 ανέφερε ότι *«ο παγκόσμιος πόλεμος κατά της τρομοκρατίας ξεκίνησε στο Αφγανιστάν με βομβαρδισμούς, νεκρούς και υλικές ζημιές αλλά δεν θα τελειώσει εκεί· δεν θα λήξει μέχρι τα ξεριζωθούν όλα τα τρομοκρατικά δίκτυα, μέχρι τα κράτη που σπινσοράρουν την τρομοκρατία αναγκαστούν να καταλάβουν πως θα έλθουν αντιμέτωπα με καταστροφικές συνέπειες»*⁹⁴. Το γεγονός ότι οι ΗΠΑ μιλούν για ένα πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία δείχνει ότι αντιμετωπίζουν το φαινόμενο της τρομοκρατίας ως απειλή και *«είναι διατεθειμένες να λάβουν μέτρα εναντίον του σε παγκόσμιο επίπεδο»*.⁹⁵

Στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας που κήρυξαν οι ΗΠΑ, μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, η υιοθέτηση της άμεσης προσέγγισης δεν είναι εφικτή, καθώς είναι δύσκολο να καθοριστεί το εχθρικό κέντρο βάρους. Έτσι λοιπόν, στο επίπεδο υψηλής στρατηγικής, όσοι πολεμούν την

⁹¹ Coleman Kim, *A History of Chemical Warfare*, New York, Palgrave Macmillan, 2005, σ.1

⁹² Παπασωτηρίου Χαράλαμπος «Διεθνής ισλαμική τρομοκρατία» Μελέτη, *Ε.Κ.Ο.ΜΕ.*, σ. 1

⁹³ Λυγερός Σταύρος, *Σταυροφόροι χωρίς σταυρό*, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2010, σ. 14

⁹⁴ «Ολέθριες οι συνέπειες για τα κράτη-σπινσορές της τρομοκρατίας», 9 Ιουνίου 2002, <http://news.in.gr/world/article/?aid=385741>

⁹⁵ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, «Ο Πόλεμος στο Αφγανιστάν» Μελέτη Μελέτη, *Ε.Κ.Ο.ΜΕ.*, σ. 5

τρομοκρατία ακολουθούν την έμμεση προσέγγιση. Το κέντρο βάρους των διαφόρων τρομοκρατικών οργανώσεων και κυρίως της Αλ Κάιντα, επειδή δεν μπορεί να εντοπιστεί, τοποθετείται στα διάφορα κράτη-ταραξίες που επιδιώκουν την απόκτηση πυρηνικών όπλων και που θεωρείται ότι υποθάλλουν την τρομοκρατία .

3.1 Ο Πόλεμος στο Αφγανιστάν

Γενικότερα, οι Ηνωμένες Πολιτείες λόγω της προεξέχουσας θέσης τους στο διεθνές σύστημα προσελκύουν τρομοκρατικά χτυπήματα. Τέτοιου είδους όμως συμβάντα προκαλούν την αμερικάνικη αντίδραση σε παγκόσμιο επίπεδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο πόλεμος στο Αφγανιστάν, ο οποίος ήταν μια αντίδραση των ΗΠΑ που σχετίζεται άμεσα με μία σειρά τρομοκρατικών χτυπημάτων και κυρίως με το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους⁹⁶ και στο αμερικανικό Πεντάγωνο. Στην περίπτωση του Αφγανιστάν η Αμερική είχε τη στήριξη της διεθνούς κοινότητας καθώς δεν μπορούσε να μείνει ατιμώρητο ένα καθεστώς που είχε παραχωρήσει βάσεις εκπαίδευσης και εξόρμησης στην Αλ Κάιντα και είχε προσφέρει καταφύγιο στον αρχηγό της Μπιν Λάντεν. Ο πόλεμος αυτός παρουσιάστηκε από τον Αμερικανό Πρόεδρο ως ένας πόλεμος αυτοάμυνας που ταυτόχρονα θα βοηθούσε τον *«καταπιεσμένο λαό του Αφγανιστάν να γνωρίσει τη γενναιοδωρία της Αμερικής και των συμμάχων της»*.⁹⁷ Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν είχε καθαρά ένα στρατιωτικό σκοπό: να ανατρέψει τους Ταλιμπάν και να αντικαταστήσει την κυβέρνηση της χώρας με μια μετριοπαθή φιλοδυτική κυβέρνηση, και να συλλάβει ή να σκοτώσει τους περισσότερους που έχουν εμπλακεί με την Αλ Κάιντα. Επίσης, αυτός ο πόλεμος δείχνει την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και προβάλλει την στρατιωτική τους κυριαρχία, που έχει τη δύναμη να ανατρέψει μονομερώς καθεστώτα χωρίς να χρειάζεται τη βοήθεια άλλων και χωρίς να ζητά την άδεια από άλλους. Η ταχύτητα και η αποτελεσματικότητα με την οποία οι δυνάμεις των ΗΠΑ ανέτρεψαν τους

⁹⁶ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, «Ο Πόλεμος στο Αφγανιστάν» Μελέτη Μελέτη, Ε.Κ.Ο.ΜΕ., σ. 1

⁹⁷ Baylis John & Smith Steve, *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, Αθήνα, μτφ. Ελ. Ψευτελή, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2007, σ.720

Ταλιμπάν περνούν το μήνυμα στις χώρες που υποθάλπουν τρομοκρατικές οργανώσεις ότι θα έχουν την ίδια αντιμετώπιση.⁹⁸

Οι ΗΠΑ προκειμένου να σταματήσουν την υπόθαλψη τρομοκρατικών δραστηριοτήτων και να εξαρθρώσουν το δίκτυο της τρομοκρατικής οργάνωσης Αλ Κάιντα απέκτησαν άμεση πρόσβαση στο Αφγανιστάν, έχοντας εξασφαλίσει τη συνεργασία του Πακιστάν και των πρώην σοβιετικών Δημοκρατιών της Κεντρικής Ασίας. Ακολούθησαν την τακτική των μαζικών βομβαρδισμών, που ξεκίνησαν στις 7 Οκτωβρίου 2001, η οποία όμως από μόνη της δεν ήταν στρατιωτικά αποτελεσματική και αυτό διότι σκοτώνονταν άμαχοι και προκαλούνταν πολιτικές παρενέργειες. Έτσι, εντεινόταν η εχθρότητα των ντόπιων φυλών και ο αντιαμερικανισμός στον υπόλοιπο μουσουλμανικό κόσμο.

Με τη βοήθεια της Βόρειας Συμμαχίας, μιας συμμαχίας τοπικών εχθρών των Ταλιμπάν, κατέλαβαν την Καμπούλ και ανέτρεψαν το καθεστώς των Ταλιμπάν, αντικαθιστώντας το με μία φιλική προς τις ΗΠΑ κυβέρνηση με πρόεδρο τον Χαμίντ Καρζάι. Δεν κατάφεραν όμως να συλλάβουν ή να εξοντώσουν τον αρχηγό της Αλ Κάιντα, τον Οσάμα μπιν Λάντεν. Το νέο όμως καθεστώς απέτυχε και με τη στάση του συνέβαλε στην αναδιοργάνωση των Ταλιμπάν.

3.20 Πόλεμος στο Ιράκ

Επίσης, εξίσου σημαντικός ήταν ο πόλεμος που κήρυξαν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής εναντίον του Ιράκ. Σε αυτή όμως την περίπτωση η Αμερική δεν είχε τη στήριξη της διεθνούς κοινότητας. Η συμπάθεια που είχαν κερδίσει μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου εξανεμίστηκε εξαιτίας της μονομερούς και κυριαρχικής πολιτικής που ακολούθησαν οι ΗΠΑ.⁹⁹ Το πρόσχημα που προέβαλαν για την ανατροπή της ιρακινής δομής εξουσίας, δηλαδή του δικτατορικού καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν, ήταν η κατοχή

⁹⁸ Allison Graham, *Nuclear Terrorism*, New York, Times Books, 2004, σ. 15

⁹⁹ Carter J. «Ένας Πόλεμος στο Ιράκ δεν δικαιολογείται» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003, σ. 94

όπλων μαζικής καταστροφής, τα οποία επρόκειτο να παραδοθούν σε διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις.¹⁰⁰ Διαρρέοντας τέτοιου είδους πληροφορίες, ο πολιτικός κόσμος των ΗΠΑ υπερψήφισε την πολεμική αυτή επιχείρηση, προκειμένου να αφοπλίσει τον τυραννικό δικτάτορα, να απελευθερώσει τον ταλαιπωρημένο ιρακινό λαό και να «ανακουφίσει» ολόκληρη την ανθρωπότητα από την απειλή των ΟΜΚ.¹⁰¹ Ο πόλεμος εναντίον του Ιράκ εκτός από στρατιωτικά είχε προετοιμαστεί και επικοινωνιακά. Έχει πλέον όμως αποδειχτεί ότι η φημολογία πως η Βαγδάτη διαθέτει όπλα μαζικής καταστροφής ήταν προπαγάνδα της Ουάσινγκτον και του Λονδίνου, που είχε μοναδικό σκοπό «να νομιμοποιήσει πολιτικά στα μάτια της διεθνούς κοινής γνώμης μία ηθικά αδικαιολόγητη στρατιωτική εισβολή».¹⁰²

Έτσι λοιπόν, όταν αποδείχθηκε ότι όλα αυτά περί όπλων μαζικής καταστροφής ήταν ψέμα, ο σκοπός του πολέμου μεταβλήθηκε αιφνίδια και αφορούσε πλέον την απελευθέρωση του Ιράκ από την τρομακτική δικτατορία του Σαντάμ Χουσεΐν.¹⁰³ Ο αμερικανικός στρατός παρουσιάστηκε ως ο «απελευθερωτής» του ιρακινού λαού. Κατά τη διάρκεια αυτού του πολέμου ο Μπους δήλωσε στα ΜΜΕ ότι «εργαζόμαστε για να ελευθερώσουμε το λαό του Ιράκ... αργά, αλλά σταθερά, ο κλοιός της τρομοκρατίας γύρω από το λαιμό των Αφγανών αρχίζει και χαλαρώνει».¹⁰⁴ Αποδείχθηκε όμως ότι ο λόγος που εισέβαλε στο Ιράκ δεν ήταν τόσο για «να γλιτώσει το λαό από τα μαρτυρικά βασανιστήρια στα οποία τον υπέβαλλε ο αιμοσταγής δικτάτορας Σαντάμ Χουσεΐν και να του χαρίσει τη Δημοκρατία»¹⁰⁵ αλλά ο έλεγχος των πετρελαίων αυτής της χώρας. Οι Αμερικανοί πήγαν στο Ιράκ για να το θέσουν υπό τον έλεγχό τους. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για ένα ξεκαθάρισμα παλαιών λογαριασμών με αυτό που αποκαλούσαν «άξονα του κακού».¹⁰⁶

Πίσω από σημαντικές δηλώσεις, όπως αυτή του τότε υπουργού Άμυνας των ΗΠΑ, ο οποίος ανέφερε ότι «τα κράτη τρομοκρατών διαθέτουν όπλα μαζικής

¹⁰⁰ Bounan Michel, *Η λογική της τρομοκρατίας*, Αθήνα, μφ. Ν. Χασιώτη, Εκδόσεις Άγρα, 2004, σ. 51

¹⁰¹ Φιλίππουλη Ελισάβετ, *Η Αόρατη Πραγματικότητα*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2005, σ.91

¹⁰² Λυγερός Σταύρος, *Σταυροφόροι χωρίς σταυρό*, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2010, σ. 45-46

¹⁰³ Bounan Michel, 2004, ό.π., σ.53-54

¹⁰⁴ Baylis John & Smith Steve, 2007, ό.π., σ.720

¹⁰⁵ Φιλίππουλη Ελισάβετ, 2005, ό.π., σ. 107

¹⁰⁶ Λυγερός Σταύρος, 2010, ό.π., σ. 22

καταστροφής και στενούς δεσμούς με παγκόσμια τρομοκρατικά δίκτυα επομένως, δεν έχουμε άλλη επιλογή από το να συμπεράνουμε πως σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, δίκτυα όπως η Αλ Κάιντα θα έχουν πρόσβαση σε όπλα μαζικής καταστροφής», κρύβονται τα οικονομικά και τα γεωπολιτικά συμφέροντα των ισχυρών κρατών.

Συμπερασματικά, εφόσον η τρομοκρατία θεωρείται ως παγκόσμια απειλή από τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες επηρεάζουν καθοριστικά το διεθνές σύστημα, θα πρέπει να περιμένουμε τη λήψη μέτρων εναντίον των χωρών που θεωρείται ότι την υποθάλπουν. «Το Σουδάν, το οποίο έχει στο παρελθόν υποστεί αμερικανικά αντίποινα για τις βομβιστικές επιθέσεις εναντίον των αμερικανικών πρεσβειών στην Κένυα και στην Τανζανία το 1998, λογικά θα αποτελέσει έναν από τους πρώτους στόχους των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Σομαλία, στην περίπτωση που παραχωρήσει καταφύγιο στον Οσάμα μπιν Λάντεν ή σε άλλα στελέχη της Αλ Κάιντα, είναι ένας ακόμη πιθανός στόχος. Ο κατάλογος θα μπορούσε να επεκταθεί με την προσθήκη του Ιράκ, του Ιράν ή της Λιβύης.»¹⁰⁷

Παρατηρούμε λοιπόν ότι η αλαζονεία των ισχυρών καλά κρατεί. Οι ΗΠΑ έχουν επιβάλλει μία νέα «λογική» στη διεθνή κοινότητα, καταργώντας τη διεθνή νομιμότητα, αυτή των προληπτικών πολέμων.¹⁰⁸ Προτάσσουν επίσης τα στρατηγικά τους συμφέροντα καταπατώντας πολλές φορές τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η κυβέρνηση του Τζορτζ Μπους, μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, βρήκε την ευκαιρία να επιβάλει τη δική της στρατηγική. Διεθνείς Οργανισμοί όπως ο ΟΗΕ και το διεθνές δίκαιο παρακάμπτονται, η χρήση βίας υιοθετείται ως η αναγκαστική λύση και έτσι γεννάται το ερώτημα «ποιος δολοφονεί αθώους και ποιος απειλεί ποιον;».¹⁰⁹ Αυτοί που έχουν τη δύναμη φαίνεται σε αυτές τις περιπτώσεις να αποφασίζουν μονομερώς. Η βία του πολέμου φαίνεται να είναι ένα δομικό στοιχείο μιας ηγεμονικής δύναμης,

¹⁰⁷ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, «Ο Πόλεμος στο Αφγανιστάν» Μελέτη, Ε.Κ.Ο.ΜΕ.

¹⁰⁸ Φιλιππούλη Ελισάβετ, 2005, ό.π., σ.101

¹⁰⁹ Γαλάνης Γεώργιος Ν., «Τρομοκρατία και Κοινωνική Συμμόρφωση» στο στο Ανδριανόπουλος Ανδρέας, Γαλάνης Γιώργος Ν., Κατσίκης Απόστολος, Κομίνης Λυκούργος, Μασσαλάς Χρήστος, Μουλόπουλος Βασίλης, Μπόση Μαίρη, Πανούσης Γιάννης & Παπαϊωάννου Απόστολος, *Νέες Μορφές Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003, σ. 38-41

που επιδεικνύει την ισχύ της επιβάλλοντας τη δική της κανονιστική τάξη με οποιοδήποτε μέσο.¹¹⁰

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Νόαμ Τσόμσκι, μεταξύ άλλων, σε συνέντευξή του «...Μόνο εμείς και μόνο τώρα βομβαρδίσαμε άμαχο πληθυσμό στο Ιράκ και τη Γιουγκοσλαβία, μόνο εμείς απαγορεύσαμε στο Πακιστάν να στέλνει φάρμακα και ανθρωπιστική βοήθεια στους λιμοκτονούντες Αφγανούς. Μόνο σχεδόν εμείς αρνούμαστε την αρμοδιότητα του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Δεν υπάρχουν αποδείξεις για την ταυτότητα των δραστών. Ίσως είναι πιθανό να οφείλεται σε δικές μας ή γερμανικές νεοναζιστικές ή άλλες ακροδεξιές οργανώσεις.»¹¹¹

Κάθε κίνηση, κάθε πράξη, κάθε εκδήλωση βίας από κρατικούς αλλά και από μη-κρατικούς δρώντες, κρύβει κάποια συμφέροντα. Όλοι μάχονται για την επιδίωξη συγκεκριμένων σκοπών με πρόφαση την επιβολή του «σωστού». Η αμερικανική κυβέρνηση φαίνεται να είχε πάρει καιρό πριν την απόφαση να εισβάλλει στο Ιράκ. Έψαχνε να βρει την αφορμή για να μπορέσει να δικαιολογήσει αυτή την ενέργεια και τη βρήκε.¹¹²

Καλό θα ήταν όλοι μας «να αναρωτηθούμε κατά πόσο επιθέσεις μεγάλης κλίμακας, εισβολές και πόλεμοι εναντίον χωρών μπορούν να βοηθήσουν στη συρρίκνωση της τρομοκρατίας ή μήπως τελικά εγείρουν χειρότερο φανατισμό, ενώ ταυτοχρόνως προκαλούν και τη λαϊκή κατακραυγή».¹¹³ Υπάρχει κίνδυνος να προκύψουν καταστροφικά ανταποδοτικά χτυπήματα όταν κάποιοι επιδιώκουν να μεθοδεύσουν πολιτικές αλλαγές.¹¹⁴ Ο πόλεμος στο Ιράκ δεν προκάλεσε την καταστολή εξτρεμιστικών εκδηλώσεων βίας, αντίθετα ενθάρρυνε σε μεγάλο βαθμό την εξτρεμιστική ισλαμιστική προπαγάνδα και την εισχώρηση νέων μελών στις τρομοκρατικές οργανώσεις.

¹¹⁰ Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, «Ο Ηθικός Ιμπεριαλισμός» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003, σ. 66

¹¹¹ Παναγόπουλος Ανδρέας, «Πρόκειται αλήθεια για «σύγκρουση πολιτισμών» *Η Καθημερινή* 2 Οκτωβρίου 2001

http://news.kathimerini.gr/4dcgij_w_articles_civ_2_02/10/2001_4442

¹¹² Φιλιππούλη Ελισάβετ, 2005, ό.π. σ. 109

¹¹³ Στο ίδιο, σ.90

¹¹⁴ Γκρέι Τζον, *Η Αλ Κάιντα και η Νεωτερικότητα*, Αθήνα, μτφ. Κ. Γεώργιας, Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2003, σ. 155

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. Η απειλή για τη διεθνή ασφάλεια που συνιστά η χρήση όπλων μαζικής καταστροφής από Μη Κρατικούς Δρώντες

Με βάση τα μέχρι τώρα εκτεθέντα, καθίσταται σαφές ότι είναι αρκετά πιθανή πλέον η χρησιμοποίηση τόσο αποτελεσματικών όπλων μαζικής καταστροφής από τους τρομοκράτες στο μέλλον, καθώς παρατηρούμε ότι τα τελευταία χρόνια η τρομοκρατία μας δείχνει ένα πρόσωπο πιο βίαιο και αδυσώπητο. Δε διστάζει να χρησιμοποιήσει μεθόδους εντυπωσιασμού και να θυσιάσει χιλιάδες αθώους ανθρώπους για να κάνει αισθητή την παρουσία της. Θυσιάζει τους «καλούς» για να τιμωρήσει τους «κακούς». Η κατασκευή πυρηνικών όπλων σήμερα είναι σχετικά απλή υπόθεση όσον αφορά τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις που απαιτούνται. Η μόνη δυσκολία που υπάρχει είναι η προμήθεια σχάσιμου υλικού. Γιατί λοιπόν να μην είναι πιθανή η χρήση όπλων μαζικής καταστροφής από οργανώσεις τέτοιου είδους που θεωρούν ότι ο σκοπός αγιάζει τα μέσα; Τι θα συμβεί αν ο τρομοκράτης επιθυμεί να εκφράσει το μίσος του για την κοινωνία που τον περιβάλλει και για ολόκληρο το πολιτικό σύστημα με τέτοιου είδους μέσα;

Σύμφωνα με τη σχολή σκέψης των «παραδοσιακών», αποτελεί ζήτημα το πότε και όχι το εάν υπάρχει πιθανότητα να πραγματοποιηθεί ένα πυρηνικό τρομοκρατικό χτύπημα. Αξιωματούχοι της αμερικανικής κυβέρνησης, ειδικοί στην τρομοκρατία και προπαγάνδα της Αλ Κάιντα, έχουν πείσει το κοινό ότι μία πυρηνική επίθεση από τρομοκράτες είναι αναπόφευκτη. Αυτό που τους οδήγησε σε αυτό το συμπέρασμα είναι οι κατά καιρούς συλλήψεις λαθρεμπόρων πυρηνικού υλικού και η επίμονη στόχευση της Αλ Κάιντα να καταφέρει να σκοτώσει εκατομμύρια Αμερικανών πολιτών. επίσης, το γεγονός ότι «ατίθασα» καθεστώτα, όπως αυτό της Βόρειας Κορέας, είναι ικανά να προμηθεύουν τρομοκρατικές οργανώσεις με σχάσιμο υλικό, κυρίως με εμπλουτισμένο ουράνιο, ενισχύει την άποψη αυτής της σχολής σκέψης.¹¹⁵

¹¹⁵ Masse Todd, "Nuclear Terrorism Redux: Conventionalists, Skeptics, and the Margin of Safety" *Orbis* 54, No 2, Spring 2010, σ. 302-304

Από την άλλη πλευρά εάν η χρήση τόσο καταστροφικών όπλων ήταν στα σχέδια τρομοκρατικών ομάδων, γεννάται εύλογα το ερώτημα γιατί δεν το έχουν κάνει μέχρι τώρα. Μήπως δεν έχουν κατορθώσει να φτάσουν σε πηγές από όπου μπορούν να προμηθευτούν υλικά για την κατασκευή τέτοιου είδους επιθετικών μηχανισμών; Η διασπορά των όπλων μαζικής καταστροφής είναι ένα φαινόμενο που έχει απασχολήσει σημαντικά και συνεχίζει να απασχολεί τη διεθνή κοινότητα καθώς ακόμη παραμένουν αναπάντητα πολλά ερωτήματα σχετικά με το πυρηνικό οπλοστάσιο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.¹¹⁶ Μήπως δεν υπήρχαν οι επιστήμονες με τις συγκεκριμένες γνώσεις; Γεγονός είναι πάντως ότι μετά την κατάρρευση του συστήματος παραγωγής πυρηνικών όπλων ήταν έκδηλη η ανησυχία για τους άνεργους πυρηνικούς ειδικούς. Μήπως οι τρομοκράτες φοβούνται ότι, αν επιτελέσουν πυρηνικό τρομοκρατικό χτύπημα, θα ακολουθήσει μια παρόμοια επίθεση ως παραδειγματική τιμωρία εις βάρος κάποιου αδύναμου κράτους; Ή μήπως δε θέλουν να χαρακτηριστούν ως ανάλγητοι τρομοκράτες που απειλούν να καταστρέψουν ολόκληρες πόλεις και χώρες; Σε κάθε περίπτωση, έχουμε παρατηρήσει ότι επιχειρούνται συχνά τρομοκρατικές επιθέσεις με στόχο την πρόκληση ευρύτατων καταστροφικών αποτελεσμάτων.

Η σχολή των «σκεπτικιστών», υποστηρίζει πως ο κόσμος σήμερα είναι πιο ασφαλής από οποιαδήποτε άλλη στιγμή στην «ατομική» ιστορία και ότι η πιθανότητα ενός πυρηνικού τρομοκρατικού χτυπήματος είναι υπερτονισμένη. Πολλά κράτη έχουν πλέον εγκαταλείψει τα προγράμματα πυρηνικών όπλων και έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στην ασφάλεια σχάσιμου υλικού στα εδάφη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.¹¹⁷

Σύμφωνα με τον Λακέρ, μέχρι στιγμής δεν έχουν γίνει πραγματικότητα όλα αυτά τα τρομακτικά σενάρια για τη χρήση όπλων μαζικής καταστροφής, διότι στόχος των τρομοκρατικών οργανώσεων δεν είναι η καταστροφή του συστήματος αλλά η εκμετάλλευσή του. Μέσω της τρομοκρατίας επιδιώκουν να ανακαταλάβουν την εξουσία και να σταματήσουν την καταπίεση που ασκεί, και όχι να εξαφανίσουν τον αντίπαλο. Η τρομοκρατία χρησιμοποιείται σαν

¹¹⁶ Πλατιάς Αθανάσιος, *Το νέο Διεθνές Σύστημα*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1995, σ. 123

¹¹⁷ Masse Todd, 2010, ό.π. σ. 305

ένας τρόπος επικοινωνίας, ένας τρόπος διάσπασης της καταστροφικής αδιαφορίας του αντιπάλου και ένας τρόπος έκφρασης των απόψεών τους.¹¹⁸

Όποια άποψη όμως και αν υιοθετεί κάποιος πάνω σε αυτό το θέμα, είναι χρήσιμο να αναπτυχθεί ένα πλαίσιο για να αναλυθεί το συγκεκριμένο πρόβλημα. Και οι δύο προαναφερθείσες σχολές σκέψης συμφωνούν στην ανάγκη για εθνική και διεθνή επαγρύπνηση εναντίον της πυρηνικής τρομοκρατίας, καθώς και στο γεγονός ότι ένα πυρηνικό όπλο στα χέρια μιας τρομοκρατικής οργάνωσης αποτελεί μεγάλη απειλή για τη διεθνή ασφάλεια. Η αλήθεια είναι ότι το επίπεδο της πυρηνικής ασφάλειας είναι υψηλότερο από αυτό που υπήρχε δεκαετίες πριν. Βέβαια υπάρχουν κράτη που δεν ανταποκρίνονται στο καθεστώς της μη εξάπλωσης των πυρηνικών, όπως το Ιράν, η Βόρεια Κορέα και το Πακιστάν, προκαλώντας έτσι διεθνή αναταραχή.¹¹⁹

Παλαιότερα υπήρχε η αντίληψη ότι κύριος στόχος των τρομοκρατικών ομάδων ήταν κυρίως να προκαλέσουν πανικό και διεθνή αστάθεια, κάνοντας πιστευτή μια πυρηνική απειλή, και όχι να προκαλέσουν πραγματικά το θάνατο πολλών ανθρώπων με τη χρήση ενός πυρηνικού μηχανισμού. Δυστυχώς όμως σήμερα, μετά από τα επεισόδια που έχουν προκληθεί (όπως ο βομβαρδισμός του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου στη Νέα Υόρκη τη δεκαετία του 1990, η επίθεση στο κτίριο της Κυβέρνησης των ΗΠΑ στην Οκλαχόμα το 1995, η χρήση χημικών όπλων στο μετρό στο κέντρο του Τόκιο το 1995 και ως αποκορύφωμα το τρομοκρατικό χτύπημα εναντίον των Δίδυμων Πύργων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου) αυτή η αντίληψη άλλαξε. Διαπιστώνουμε ότι οι τρομοκρατικές οργανώσεις, με τέτοιου είδους χτυπήματα, απέβλεπαν στο να προκαλέσουν ένα μεγάλο αριθμό θανάτων, γενικό πανικό και γενικότερα πρόκληση ανυπολόγιστων ζημιών. Αυτά τα στοιχεία μαρτυρούν την αλλαγή στις μεθόδους επίθεσης που χρησιμοποιούν.¹²⁰ Θεωρείται λοιπόν πολύ πιθανή η χρήση και άλλων

¹¹⁸ Κουμ Μπιορν, *Η Ιστορία της Τρομοκρατίας*, Αθήνα, μτφ. Ξ. Παγκαλιάς, Εμπειρία Εκδοτική, 2010, σ. 273-274

¹¹⁹ Masse Todd, 2010, ό.π. σ. 303

¹²⁰ Baylis John & Smith Steve, *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, Αθήνα, μτφ. Ελ. Ψευτελή, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2007, σ. 643

πυρηνικών όπλων στο μέλλον από τρομοκρατικές ομάδες. Όπως είχε δηλώσει στην αραβόφωνη εφημερίδα Αλ Αράμπι ο Νασέρ αλ-Μπάχρι, που υπηρέτησε ως φρουρός του αρχηγού της Αλ Κάιντα, ο σείχης Οσάμα ονειρευόταν να αποκτήσει πυρηνικά όπλα και πίστευε ότι εάν τα είχε στα χέρια του, δεν θα είχε κανένα πρόβλημα να τα χρησιμοποιήσει.¹²¹ Βέβαια μπορεί το παραπάνω να είναι απλώς ένα σενάριο. Σίγουρα όμως, ειδικότερα τώρα που η τεχνολογία έχει προχωρήσει σε τέτοιο σημείο και υπάρχουν όπλα μαζικής καταστροφής σε μέγεθος μιας βαλίτσας, ακόμη και σε μέγεθος μιας μικρής σφαίρας, τα πράγματα έχουν γίνει ακόμη πιο επικίνδυνα.¹²²

4.1 Οι μη κρατικοί δρώντες που συνιστούν απειλή για τη διεθνή ασφάλεια

4.1.1 Οι τρομοκρατικές οργανώσεις που θεωρείται πιθανό να χρησιμοποιήσουν πυρηνικά όπλα, διακρίνονται στις εξής τέσσερις κατηγορίες: αποκαλυπτικές οργανώσεις, πολιτικο-θρησκευτικές ομάδες, παραδοσιακές εθνικιστικές/αποσχιστικές οργανώσεις και οργανώσεις με έναν μοναδικό, συγκεκριμένο και σαφώς οριοθετημένο στόχο. Ως ξεχωριστή κατηγορία θα μελετηθεί η παγκόσμιας εμβέλειας ισλαμιστική τρομοκρατική οργάνωση Αλ-Κάιντα.

4.1.2 Αποκαλυπτικές Οργανώσεις

Οι συμμετέχοντες στις αποκαλυπτικές οργανώσεις πιστεύουν ότι πλησιάζει το τέλος του σύγχρονου κόσμου και ότι πρέπει να αποκτήσουν ενεργό ρόλο, χρησιμοποιώντας βία, για να συμβάλλουν σε αυτό το γεγονός. Οι περισσότερες αποκαλυπτικές οργανώσεις δεν εκδηλώνουν τη βία στην κοινότητα που βρίσκεται γύρω τους. Παραδείγματα τέτοιων οργανώσεων αποτελούν οι φανατικοί Ιουδαίοι, οι Ισλαμιστές εξτρεμιστές ή οι κλίκες του κινήματος Χριστιανικής Ταυτότητας, των οποίων η θρησκευτική πίστη

¹²¹ «Πυρηνικά όπλα «ονειρεύεται» ο Οσάμα Μπιν Λάντεν» *Η Καθημερινή* 28 Απριλίου 2010 <http://www.kathimerini.com.cy/index.php?pageaction=kate&modid=1&artid=18694&show=Y>

¹²² Γιαβρίδου Σοφία, «Βιολογικο-πυρηνική τρομοκρατία» *ΤΟ ΒΗΜΑ (on line)* 8 Αυγούστου 1999 <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=113378>

περιλαμβάνει ως θεμελιώδες συστατικό μια βαθιά πεποίθηση στην ανάγκη για κάθαρση του κόσμου μέσω βίαιης αναταραχής, με σκοπό να εξαλειφθούν οι κάθε μορφής «άπιστοι». Τέτοιου είδους ομάδες, που διαμορφώνονται με βάση ένα επιτακτικό θρησκευτικό πάθος, συνήθως διακρίνονται από τα εξής χαρακτηριστικά: καθοδηγούνται από χαρισματικούς ηγέτες, είναι απομονωμένες από την ευρεία κοινωνία και παρουσιάζουν μια αίσθηση παράνοιας και μεγαλομανίας. Αυτά τα χαρακτηριστικά, όπως πιστεύουν ορισμένοι αναλυτές, καθιστούν αυτές τις ομάδες ύποπτες για τη χρήση πυρηνικών όπλων.

4.1.3 Πολιτικο-θρησκευτικές ομάδες

Παρόμοια ανησυχία προκαλούν σήμερα και οι «νέοι τρομοκράτες» που κυριαρχούν σήμερα στο διάλογο για την τρομοκρατία. Αυτές οι ομάδες έχουν πολιτικά και θρησκευτικά κίνητρα, καθώς και συγκεκριμένους σκοπούς που είναι στενά συνδεδεμένοι με τη ρητορική, την ιδεολογία και τη δράση τους. Οι ομάδες που συμπεριλαμβάνονται στην πολιτικο-θρησκευτική κατηγορία, διακυμαίνονται από το πολύ ευρύ και υπερεθνικό δίκτυο της Αλ Κάιντα μέχρι πιο περιορισμένες γεωγραφικά οργανώσεις. Τέτοιου είδους ομάδες προσπαθούν πιθανότατα να έχουν πρόσβαση σε υλικά μαζικής καταστροφής, αλλά και σε στόχους μεγάλης αξίας που καθιστούν το πεδίο και την κλίμακα των τρομοκρατικών τους δυνατοτήτων μοναδικά. Τουλάχιστον μία ομάδα, η Αλ Κάιντα, με τη μέχρι πρότινος καθοδήγηση του αρχηγού της Οσάμα μπιν Λάντεν, είναι γνωστό ότι έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον στο να επιφέρει μαζικές απώλειες σε Δυτικούς στόχους. Έντονο είναι και το ενδιαφέρον της στην απόκτηση και χρησιμοποίηση όπλων μαζικής καταστροφής. Αυτό που δεν είναι και τόσο σίγουρο είναι εάν υπάρχουν άλλες τέτοιες ομάδες που να συνδέονται με την Αλ Κάιντα και να είναι πρόθυμες να ακολουθήσουν τους στόχους που έθεσε ο Οσάμα μπιν Λάντεν. Ακόμα και οι ομάδες που προκάλεσαν 191 θανάτους και 1800 τραυματισμούς στον κεντρικό σταθμό τρένων στη Μαδρίτη το 2004, μπορεί να μην είναι προετοιμασμένες να κλιμακώσουν τις πράξεις τους, ώστε να προκαλέσουν, για παράδειγμα, 200.000 θανάτους ή ολοκληρωτική καταστροφή στην «καρδιά» παλαιών ιστορικών πόλεων. Αυτές οι μικρότερες και βοηθητικές ομάδες, ανεξάρτητα

από το αν είναι πρόθυμες ή όχι να αναλάβουν πυρηνικά τρομοκρατικά χτυπήματα που θα προκαλέσουν μαζικές απώλειες, συνεχίζουν να αποτελούν μία σημαίνουσα υπαρκτή απειλή.

4.1.4 Εθνικιστικές/Αποσχιστικές Ομάδες

Εθνικιστικές/αποσχιστικές τρομοκρατικές ομάδες είναι οι τρομοκρατικές οργανώσεις που στοχεύουν μέσω της δράσης τους στο να εκπληρώσουν πολιτικούς σκοπούς για λογαριασμό συγκεκριμένων εθνικών ή φυλετικών ομάδες. Παραδείγματα τέτοιων οργανώσεων είναι η οργάνωση IRA (Irish Republican Army) στην Ιρλανδία, η οργάνωση Tamil Tigers στη Σρι Λάνκα και οι Κούρδοι στην Τουρκία. Οι στόχοι τους μπορεί να κυμαίνονται από την πολιτική ανεξαρτησία μέχρι την πολιτική εκδίκηση. Η προθυμία αυτών των οργανώσεων να καταφύγουν στην πυρηνική τρομοκρατία εξαρτάται από τις αξίες της βασικής ομάδας των υποστηρικτών τους. Επίσης, το γεγονός ότι σε περίπτωση που προχωρήσουν σε κάποιο χτύπημα, το οποίο θα λάβει χώρα πολύ κοντά στη δική τους πατρική γη, θα προκληθούν ζημιές και στους δικούς τους υποστηρικτές, είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας πραγματοποίησης ενός χτυπήματος με όπλα μαζικής καταστροφής. Εντούτοις, τέτοιες ομάδες μπορούν να ωφεληθούν πολιτικά αν παρουσιάζονται ως ικανές να προκαλέσουν βλάβες με πυρηνικά μέσα. Με την απειλή αυτών των μέσων μπορούν να αναγκάσουν τις αρχές των κρατών να διαπραγματευτούν ένα τέλος στις εχθροπραξίες σε βάρος τους ή ακόμη να αποκτήσουν πολιτικά δικαιώματα.

4.1.5 Οργανώσεις με έναν μοναδικό, συγκεκριμένο και σαφώς οριοθετημένο στόχο

Η τελευταία κατηγορία τρομοκρατικών οργανώσεων που θεωρούνται ικανές για τη χρησιμοποίηση όπλων μαζικής καταστροφής, περιλαμβάνει τις οργανώσεις που έχουν ως στόχο την αλλαγή μιας συγκεκριμένης πολιτικής ή συμπεριφοράς, η οποία αφορά ένα πολύ σαφώς καθορισμένο κοινωνικό ή πολιτικό ζήτημα. Παραδείγματα τέτοιων ομάδων είναι οι ακτιβιστές που ασχολούνται με την απελευθέρωση των ζώων, οι πολέμιοι της άμβλωσης, οι

ομάδες των υπέρ-οικολόγων, ακόμη και το αντι-πυρηνικό κίνημα. Ενώ αυτού του είδους οι οργανώσεις φαίνονται εξ ορισμού αντίθετες με τη χρήση πυρηνικών εντούτοις θα μπορούσαν να προσελκύσουν εξτρεμιστές που να θεωρούν ότι η πυρηνική τρομοκρατία είναι ένας τρόπος για αναγκάσεις το κοινό και την κυβέρνηση να αναγνωρίσει και να επιλύσει ένα συγκεκριμένο δικό τους πρόβλημα. Αυτού του είδους οι ομάδες έχουν συγκεκριμένους στόχους και επιδιώξεις που δεν περιλαμβάνουν κατά κανόνα το θάνατο χιλιάδων ανθρώπων ή την πρόκληση μαζικής καταστροφής. Από την άλλη πλευρά όμως, οι έντονες διαμάχες μεταξύ τέτοιων αντικρουόμενων ομάδων, ακθώς και ο εγγενής φανατισμός τους, μπορούν να οδηγήσουν στη στροφή προς όπλα που δεν είναι τόσο καταστροφικά όπως τα πυρηνικά, δηλαδή τα χημικά, τα βιολογικά ή τα ραδιολογικά όπλα. Τέλος, μπορεί να υπάρχουν μέλη φιλικά διακείμενα προς άλλες περισσότερο βίαιες οργανώσεις, και έτσι η πυρηνική τρομοκρατία μπορεί να καταστεί σταδιακά πιο ελκυστική. Ένας ριζοσπάστης πολέμιος της άμβλωσης, που είναι επίσης φανατικό μέλος της Χριστιανικής Ταυτότητας, μπορεί να είναι ένα παράδειγμα τέτοιων πιθανών μικτών «υποχρεώσεων» που ενδέχεται να οδηγήσουν στην πυρηνική τρομοκρατία.

Παρόλο που είναι απίθανο να γνωρίζει κανείς με σιγουριά ποιοι τρομοκράτες μπορούν να καταφύγουν σε κάποια μορφή πυρηνικής τρομοκρατίας, αυτές οι τέσσερις γενικές κατηγορίες ομάδων δημιουργούν τις μεγαλύτερες ανησυχίες. Για να μπορέσουμε να καταλάβουμε τι είναι αυτό που ίσως οδηγήσει αυτές τις ομάδες στο να πάρουν την απόφαση να καταφύγουν στην πυρηνική τρομοκρατία, χρειάζεται να γίνει μία εκτενής αποτίμηση των κινήτρων των τρομοκρατών, καθώς και των ιδιαίτερων δυνατοτήτων τους.¹²³

¹²³ Ferguson Charles D. & Potter William C., *The Four Faces of Nuclear Weapons*, California Monterey Institute of International Studies, 2004, p. 18-20

4.2 Κίνητρα απόκτησης πυρηνικών από τρομοκρατικές ομάδες

Όπως τα κράτη επιθυμούν την απόκτηση πυρηνικών όπλων λόγω κάποιων κινήτρων, τα οποία όμως δεν είναι ξεκάθαρα¹²⁴, έτσι και η θέληση των τρομοκρατικών οργανώσεων να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής οφείλεται σε κάποιους παράγοντες. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η τρομοκρατική οργάνωση του Οσάμα μπιν Λάντεν έχει πυρηνικές βλέψεις. Στοιχεία μαρτυρούν ότι εδώ και μία δεκαετία περίπου κάνει προσπάθειες για να αποκτήσει πυρηνικά όπλα.¹²⁵

Η αλήθεια είναι ότι τα κίνητρα απόκτησης πυρηνικών όπλων κρατικών και μη κρατικών δρώντων δε διαφέρουν και πολύ. Η επιθυμία κατοχής ενός τόσο ισχυρού όπλου υποδηλώνει τη φιλοδοξία για την ανάδειξη σε σημαντική δύναμη. Δίνει επίσης τη δυνατότητα του εκβιασμού, ο οποίος γίνεται πιο πειστικός. Ο εκβιασμός πλέον αποκτά άλλη διάσταση καθώς σε περίπτωση μη συμμόρφωσης σε αυτόν τα αποτελέσματα θα είναι καταστρεπτικά. Συνεπώς, γίνεται ευκολότερη η ικανοποίηση των συμφερόντων. Επιτυγχάνεται η διεθνής αναγνώριση, η επίδειξη του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού, η στρατιωτική υπεροχή και η ανύψωση του ηθικού.¹²⁶

Όπως τα κράτη, έτσι και οι διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις, προκειμένου να αυξήσουν το γόητρό τους και να αποκτήσουν ενεργό και αποφασιστικό ρόλο στη διεθνή πολιτική σκηνή επιδιώκουν την απόκτηση πυρηνικών. Κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες που έχουν στην κατοχή τους πυρηνικά αποκτούν πρωταγωνιστικούς ρόλους καθώς και ευρύτερη διεθνή αναγνώριση.

Επίσης, η απόκτηση πυρηνικών όπλων λειτουργεί ως «εξισωτής ισχύος» ακόμη και για τα μικρά κράτη. Η κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής από μικρά κράτη λειτουργεί ως αποτρεπτικός παράγοντας μιας ενδεχόμενης επίθεσης σε βάρος τους από ισχυρότερες δυνάμεις. Επιπλέον, οι διάφορες

¹²⁴ Baylis John & Smith Steve, 2007, ό.π. σ.651

¹²⁵ Allison Graham & Kokoshin Andrei, "The New Containment An Alliance Against Nuclear Terrorism" *The National Interest*, Fall 2002, σ. 37

¹²⁶ Πλατιάς Αθανάσιος, «Το πυρηνικό Πρόγραμμα της Τουρκίας» στο Ήφαιστος Παναγιώτης & Πλατιάς Αθανάσιος, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, Εκδόσεις Παπαζήση, 1992, σ.198

μη κρατικές οργανώσεις/ομάδες, αποκτώντας ένα τόσο ισχυρό όπλο αποκτούν ισχύ και μπορούν να μεταφέρουν το κόστος μιας διαμάχης στο έδαφος του ισχυρότερου.¹²⁷

Η απόκτηση ανεξαρτησίας αποτελεί και αυτή ένα σημαντικό κίνητρο για την απόκτηση πυρηνικών όπλων. Τα κράτη με αυτό τον τρόπο μπορούν να αποτρέψουν την παρέμβαση από άλλα κράτη. Τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως αυτή των Τσετσένων, έχουν ήδη δείξει ότι δε διστάζουν να σκοτώσουν και απλούς πολίτες προκειμένου να αποκτήσουν ανεξαρτησία από τη Ρωσία. *«Εθνικιστικές τρομοκρατικές ομάδες όπως οι Τσετσένοι επιδιώκουν την αναβάθμιση της ζωής μιας συγκεκριμένης μειονότητας μέσα στη χώρα τους, προσφέροντας πολιτικά δικαιώματα, εδαφική αυτονομία και δική της οντότητα. Συνήθως, οι συγκεκριμένες ομάδες γεννιούνται μέσα από ένα κυβερνητικό καθεστώς βίας και φασιστικής νοοτροπίας. Ειδικά οι Τσετσένοι έχουν υποστεί γενοκτονίες και εκπατρισμούς από την προ-Στάλιν εποχή. Και όσο πιο πολύ καταπιέζονταν, τόσο πιο ισχυρή γίνονταν πάντα η συνειδησιακή τους ταυτότητα».*¹²⁸ Η απόκτηση πυρηνικών όπλων θα διευκολύνει την πραγματοποίηση των στόχων τέτοιου είδους ομάδων.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, υπάρχει στενή σχέση της τρομοκρατίας και της παγκοσμιοποίησης. Η θεαματικότητα αποτελεί σημαντικό στοιχείο για τις σύγχρονες τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως και το μέγεθος καταστροφής που θα προκαλέσουν. Με την κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής οι τρομοκρατικές οργανώσεις θα μπορούσαν να καταφέρουν τέτοιου είδους χτυπήματα.

Η απόκτηση πυρηνικών όπλων από τρομοκρατικές οργανώσεις, οι οποίες βασίζουν την ιδεολογία τους στο θρησκευτικό φανατισμό, είναι θρησκευτικό καθήκον, όπως δήλωσε ο Οσάμα μπιν Λάντεν. Είναι καθήκον των Μουσουλμάνων να αποκτήσουν όσο το δυνατόν περισσότερες δυνάμεις προκειμένου να τρομοκρατήσουν τους εχθρούς του Θεού.¹²⁹

¹²⁷ Ήφαιστος Παναγιώτης, *Ο Πόλεμος και τα Αίτιά του. Τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2002, σ. 107-108

¹²⁸ Φιλιππούλη Ελισάβετ, *Η Αόρατη Πραγματικότητα*, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2005, σ.88

¹²⁹ Allison Graham & Kokoshin Andrei, 2002, ό.π., σ. 37

Είναι γνωστό ότι πλέον οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής καθώς και τα περισσότερα κράτη κάνουν πολλές προσπάθειες για να αντιμετωπίσουν το παγκόσμιο φαινόμενο της τρομοκρατίας. Επομένως, τρομοκρατικές οργανώσεις όπως η Αλ Κάιντα έχουν κάθε κίνητρο να αποκτήσουν πυρηνικά για να μπορέσουν να δώσουν τον καλύτερό τους εαυτό¹³⁰ και να αντιμετωπίσουν τον «πόλεμο» που έχει κηρυχθεί εναντίον τους.

Παρόλο που τα κίνητρα τρομοκρατικών οργανώσεων είναι αρκετά και παρόλο που οι τρόποι για την απόκτηση πυρηνικού οπλισμού είναι εφικτοί, μέχρι στιγμής παραμένει μυστήριο το γιατί δεν έχει πραγματοποιηθεί ένα τέτοιο τρομοκρατικό χτύπημα.

4.3 Αντικίνητρα

Μπορεί να υπάρχουν λόγοι που ωθούν μη κρατικούς δρώντες στην επιθυμία να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα, υπάρχουν όμως και λόγοι που λειτουργούν ως αποτρεπτικοί παράγοντες για την απόκτησή τους.

Κατά τη διεθνή εποχή, οι τρομοκράτες δεν απέκτησαν σε μεγάλο βαθμό όπλα μαζικής καταστροφής ενώ είχαν τη δυνατότητα. Σύμφωνα με τους ειδικούς, οι αρχηγοί των τρομοκρατικών ομάδων αντιλαμβάνονταν ότι όσο πιο θανάσιμες ήταν οι επιθέσεις τους, τόσο μεγαλύτερες θα ήταν και οι προσπάθειες ενός κράτους ή της διεθνούς κοινότητας να τους εξαλείψουν.¹³¹

Ο «φόβος» ότι θα χάσουν τη συμπάθεια και την εύνοια των αδυνάτων και των αδικημένων είναι ένας από αυτούς. Στόχος των τρομοκρατών είναι η υπεράσπιση των συμφερόντων των αδυνάτων και η τιμωρία των «δυνατών». Με το να χρησιμοποιήσουν πυρηνικά αυτοί που θα πλήττονταν κυρίως θα ήταν οι αθώοι πολίτες. Τα θύματα θα ήταν εκατοντάδες ή και χιλιάδες. Αυτό λοιπόν που θα κέρδιζαν με μία τέτοια ενέργεια θα ήταν η απέχθεια και η δυσαρέσκεια για την ιδεολογία και τις πράξεις τους.

¹³⁰ Allison Graham & Kokoshin Andrei, 2002, ό.π., σ. 37-38

¹³¹ Baylis John & Smith Steve, 2007, ό.π. σ.623

Οι οικονομικοί λόγοι αποτελούν ένα ακόμη αποτρεπτικό παράγοντα. Το κόστος για την αγορά τέτοιων υλικών είναι αρκετά υψηλό και ίσως κάποιες οργανώσεις να μην έχουν τη δυνατότητα να τα προμηθευθούν. Ωστόσο και οι τεχνολογικές ελλείψεις συμβάλλουν στην αποτροπή για πυρηνικό εξοπλισμό. Εάν δεν υπάρχουν οι ειδικοί επιστήμονες και οι κατάλληλες γνώσεις τότε δεν είναι εφικτή η χρησιμοποίηση τέτοιων υλικών.

Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, οι μεγάλες δυνάμεις, σε περίπτωση μιας πυρηνικής επίθεσης μιας τρομοκρατικής οργάνωσης, θα έβρισκαν αφορμή για να επιτεθούν σε κράτη αδύναμα στα εδάφη των οποίων έχουν συμφέροντα, κράτη που θεωρείται ότι υποθάλλουν τρομοκράτες και αποτελούν απειλή για την ανθρωπότητα.

4.4 Τρόποι απόκτησης πυρηνικών

Τα πυρηνικά υλικά είναι δύσκολο να αποκτηθούν αλλά δεν είναι ακατόρθωτο. Είναι γεγονός ότι *«υπάρχουν πυρηνικά όπλα που διακινούνται ελεύθερα σε όλο τον κόσμο: δεκάδες χιλιάδες πυρηνικά μαζί με τα συστατικά τους, τα εξαρτήματά τους»*.¹³² Είναι επικίνδυνα στη χρήση τους και μπορούν να προκαλέσουν μαζικές απώλειες.¹³³ Πλέον όμως είναι πολύ εύκολο, ακόμη και μέσω του διαδικτύου, να βρεθούν πληροφορίες για τη συναρμολόγηση μίας «βρόμικης βόμβας».

Οι μέθοδοι πυρηνικοποίησης στην περίπτωση των κρατών είναι τέσσερις. Η κλοπή, η αγορά πυρηνικών όπλων/ υλικών από τη γκρίζα ή μαύρη αγορά, η δημιουργία ενεργειακού πυρηνικού προγράμματος και η δημιουργία ειδικών πυρηνικών εγκαταστάσεων.

Υπάρχουν όμως τέσσερις διαφορές μεταξύ των πυρηνικών όπλων των κρατών και των πυρηνικών όπλων των μη κρατικών δρώντων. Η πρώτη

¹³² Τσόμσκυ Νόαμ, *Εξουσία και Τρομοκρατία*, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003, σ. 19

¹³³ Γκρέι Τζον, *Η Αλ Κάιντα και η Νεωτερικότητα*, Αθήνα, μτφ. Κ. Γεώργιας, Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2003, σ.138

διαφορά είναι ότι τα κράτη προσπαθούν να αναπτύξουν ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα πυρηνικών όπλων. Με άλλα λόγια επιθυμούν να αποκτήσουν την ικανότητα να εμπλουτίζουν ουράνιο. Δεν επιθυμούν απλά να αποκτήσουν μερικά πυρηνικά όπλα. Η δεύτερη διαφορά είναι ότι τα κράτη χρειάζεται να αναπτύξουν ένα πυρηνικό δόγμα που θα έχει τον έλεγχο των πυρηνικών όπλων, κάτι το οποίο θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε χώρες όπου ο στρατός είναι φανερά αναμειγμένος με τη διεθνή πολιτική. Η τρίτη διαφορά είναι ότι τα κράτη θέλουν να εξασφαλίσουν την ασφάλεια και την ικανότητα επιβίωσης των πυρηνικών όπλων για τα οποία έχουν επενδύσει πολλά. Η τέταρτη διαφορά είναι ότι τα κράτη θέλουν να εξασφαλίσουν ένα βαθμό βεβαιότητας ότι τα όπλα τους είναι αξιόπιστα και ότι θα επιτύχουν μία συγκεκριμένη απόδοση.¹³⁴

Όσον αφορά την απόκτηση πυρηνικών όπλων από μη κρατικούς δρώντες, ένας τρόπος απόκτησης είναι η κλοπή από πυρηνικές δυνάμεις. Η κλοπή δεν αποτελεί μία υποθετική δυνατότητα αλλά ένα αποδεδειγμένο γεγονός.¹³⁵ Παρόλο που στις περισσότερες περιπτώσεις τα πυρηνικά όπλα είναι καλά προστατευμένα, υπάρχουν και περιπτώσεις που χιλιάδες όπλα, αλλά και εν δυνάμει όπλα, παραμένουν σήμερα σε απροστάτευτες αποθήκες στη Ρωσία που είναι ευπρόσβλητες σε κλοπές από αποφασισμένους εγκληματίες, οι οποίοι θα πουλήσουν μετά το υλικό που θα προμηθευθούν λαθραία σε τρομοκράτες. Είναι αλήθεια όμως ότι υπάρχουν ανησυχίες, που εντάθηκαν κυρίως κατά τη διάρκεια της δεκαετίας που ακολούθησε τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, όταν διεφθαρμένοι αξιωματούχοι, φτωχοί υπάλληλοι στον τομέα των πυρηνικών και στρατιώτες που δεν πληρώνονταν, παραβίασαν το επίπεδο ασφάλειας και έκαναν την κλοπή μια πιο εύκολη υπόθεση. Είχαν διαπιστωθεί εκατοντάδες περιστατικά κλοπής πυρηνικών υλικών όπου οι κλέφτες συνελήφθησαν στη Ρωσία, στη Τσεχία, στη Γερμανία και αλλού.¹³⁶ Η εκτεταμένη οικονομική απόγνωση και η κυνική απληστία, καθώς και η συντριβή της πίστης στην κομμουνιστική ιδεολογία, διευκόλυναν την κλοπή από εισβολείς. Σύμφωνα με αναφορές όμως, τα μικρά πυρηνικά

¹³⁴ Masse Todd, 2010, ό.π. σ. 308-312

¹³⁵ Allison Graham, *Nuclear Terrorism*, New York, Times Books, 2004, σ. 9

¹³⁶ Στο ίδιο, σ. 9

πολεμοφόδια, όπως οι βόμβες που χωρούν σε μια βαλίτσα, δεν πρέπει να έχουν την ίδια προστασία αλλά περισσότερη. Είναι επίσης πιθανό οι τρομοκράτες να αναζητούν όπλα τα οποία είναι υπό κατασκευή ή επιδιορθώνονται και δεν έχουν κάποια προστατευτική συσκευή. Εάν έχουν τις γνώσεις και τον κατάλληλο χρόνο θα μπορέσουν να θέσουν αυτές τις βόμβες σε λειτουργία. Ωστόσο οι εισβολείς παίρνουν μεγάλο ρίσκο προσπαθώντας να κλέψουν πυρηνικά όπλα. Το να βοηθάς τρομοκράτες να κλέψουν μια πυρηνική βόμβα δεν είναι και μικρό αδίκημα. Ακόμα και σε «διεφθαρμένες» χώρες η ποινή για κάτι τέτοιο είναι πολύ αυστηρή.¹³⁷

Ένας άλλος τρόπος απόκτησης πυρηνικών όπλων είναι η κλοπή ή η αγορά από τη μαύρη αγορά. Η πυρηνική μαύρη αγορά είναι ένα δίκτυο, μία παγκόσμια αλυσίδα που επεκτείνεται από τη Ρωσία και τη Νότια Αφρική μέσα από την Ευρώπη, την Κεντρική Ασία και τις αποθήκες της Μέσης Ανατολής, μέχρι μυστικές τοποθεσίες όπως το Πακιστάν, την Ινδία, το Ιράν, τη Βόρεια Κορέα και ίσως το Αφγανιστάν. Η μαύρη αγορά είναι το συστατικό κλειδί που στα περισσότερα σενάρια για την πυρηνική τρομοκρατία, εξασφαλίζει την κύρια οδό πρόσβασης με την οποία οι τρομοκράτες θεωρείται ότι έχουν αποκτήσει ή προσπαθούν να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα ή πυρηνικά υλικά.¹³⁸

Η κλοπή ή αγορά σχάσιμου πυρηνικού υλικού (όπως είναι το πλουτώνιο και το εμπλουτισμένο ουράνιο) και η κατασκευή «ακατέργαστης» πυρηνικής κεφαλής από μια μικρή ομάδα ανθρώπων που διαθέτει την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή και ειδικευμένους επιστήμονες είναι ένας ακόμη τρόπος.

Επιπλέον, η απόκτηση πυρηνικών μπορεί να επιτευχθεί με την κατάληψη πυρηνικών εγκαταστάσεων για εκβιασμό.

¹³⁷ Jenkins Brian Michael, *Will Terrorists go nuclear?*, New York, Prometheus Books, 2008, σ. 140-141

¹³⁸ Στο ίδιο, σ. 139

Επίσης, με την επίθεση ή δολιοφθορά εναντίον πυρηνικών εγκαταστάσεων¹³⁹ με σκοπό τη διασπορά ραδιενέργειας.

Τέλος, με την επίθεση και πειρατεία κατά τη μεταφορά πυρηνικών όπλων ή πυρηνικών υλικών.

Υπάρχουν όμως και τα κράτη-ταραξίες που είναι φιλικά διακείμενα προς κάποιες τρομοκρατικές οργανώσεις και είναι πιθανό να τις προμηθεύουν με πυρηνικά όπλα ή με πυρηνικό υλικό ή γενικότερα με όπλα μαζικής καταστροφής. Τα νέα πυρηνικά κράτη όπως η Βόρεια Κορέα, το Ιράκ, η Λιβύη, το Πακιστάν και το Ιράν θεωρούνταν ως ο μεγαλύτερος φόβος προμήθειας των τρομοκρατών.¹⁴⁰ Τα περισσότερα κράτη από αυτά είναι κράτη με εξαιρετικά ασταθές εσωτερικό περιβάλλον, τα οποία διαχρονικά φαίνεται να βρίσκονται επικίνδυνα κοντά στην αναρχία. Κυρίως στο Πακιστάν, ακόμη και στους πολιτικούς κύκλους υπάρχει συμπάθεια για τους ισλαμιστές εξτρεμιστές όπως είναι οι Ταλιμπάν και η Αλ Κάιντα. Οι Πακιστανικές αρχές προσπάθησαν να καθησυχάσουν τους Δυτικούς ότι τα πυρηνικά όπλα της χώρας είναι πολύ καλά προστατευμένα παρόλο που επικρατεί μία ταραχώδης κατάσταση. Όμως, δεν τα κατάφεραν λόγω της μαύρης αγοράς που υπήρχε με την καθοδήγηση ενός σημαντικού προσώπου του Πακιστανικού πυρηνικού προγράμματος, του Χαν.¹⁴¹ Σε χώρες όπου οι κυβερνήσεις τους βρίσκονται σε μια χαοτική κατάσταση και ο έλεγχος δείχνει να χάνεται υπάρχει άμεσος κίνδυνος να δράσουν κακοποιά στοιχεία. Το γεγονός αυτό οδηγεί μερικούς αναλυτές στο συμπέρασμα ότι σε περιπτώσεις πολιτικής αναστάτωσης μπορεί η εξωτερική μεσολάβηση να είναι απαραίτητη και δικαιολογημένη για να προστατευθούν ή να εξαλειφθούν τα πυρηνικά οπλοστάσια. Ο φόβος της εξωτερικής μεσολάβησης μπορεί να πείσει τις αρχές αυτών των χωρών να μεταφέρουν τα οπλοστάσιά τους σε τοποθεσίες όπου θα είναι ασφαλή.¹⁴²

¹³⁹ Πλατιάς Αθανάσιος, 1995, ό.π., σ. 195

¹⁴⁰ B Jenkins Brian Michael, 2008, ό.π. σ.140, 143

¹⁴¹ Στο ίδιο, σ. 144-145

¹⁴² Στο ίδιο, σ. 145-146

4.5. Η Διασπορά Πυρηνικών Όπλων

Ο κίνδυνος της διασποράς πυρηνικών όπλων είναι πολύ μεγάλος και αποτελεί στις μέρες μας την κυρίαρχη πηγή αστάθειας στο σύγχρονο διεθνές σύστημα. Η εξάπλωση των πυρηνικών όπλων ήταν ένα από τα κυριότερα προβλήματα της διεθνούς πολιτικής τόσο πριν όσο και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου υπήρχε το πρόβλημα της «κάθετης διασποράς» των πυρηνικών όπλων, δηλαδή η ενίσχυση των ήδη υπαρχόντων πυρηνικών χωρών, ενώ μετά δημιουργήθηκε το πρόβλημα της «οριζόντιας διασποράς», δηλαδή η επέκταση της τεχνολογίας σε χώρες που δεν κατέχουν πυρηνικά.¹⁴³ Τη δεκαετία του '90 είχαν επικρατήσει αισιόδοξες αντιλήψεις ότι ο ρόλος της πυρηνικής ισχύος θα μειωθεί μετά την κατάρρευση του διπολισμού. Δυστυχώς όμως, όχι μόνο δεν τερματίστηκε η διασπορά των πυρηνικών αλλά άλλαξαν και οι όροι της λειτουργίας της.¹⁴⁴

Η Σοβιετική Ένωση πριν από τη διάλυσή της είχε αναπτύξει ένα τεράστιο συγκρότημα πυρηνικών όπλων, το οποίο περιελάμβανε ένα μεγάλο οπλοστάσιο πυρηνικών όπλων και μια υπερσύγχρονη τεχνική υποδομή που εκτιμάται ότι είχε ένα προσωπικό γύρω στα 100.000 άτομα.¹⁴⁵ Μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, όλη αυτή η πυρηνική υποδομή μοιράστηκε σε πολλές δημοκρατίες. *«Η διάλυση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης σε δεκαπέντε ανεξάρτητα κράτη δημιούργησε πρωτοφανείς προκλήσεις στο θέμα της διασποράς των πυρηνικών όπλων και γενικότερα των όπλων μαζικής καταστροφής».*¹⁴⁶ Τα νέα αυτά κράτη που προήλθαν από την αποδόμηση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης δεν είχαν αυστηρό έλεγχο στα ήδη υπάρχοντα όπλα. Χώρες όπως η Ρωσία, η Ουκρανία, η Λευκορωσία και το Καζακστάν, που απέκτησαν διαδοχικά πυρηνικό δυναμικό, αντιμετωπίζουν συχνά προβλήματα στις μεταξύ τους σχέσεις. Ακόμη και στις μέρες μας, λοιπόν, είναι πολύ δύσκολο να προβλέψει κανείς αν η πυρηνική κληρονομιά της

¹⁴³ Πλατιάς Αθανάσιος, «Το ζήτημα της διασποράς των πυρηνικών όπλων» *ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ*, 5 Οκτωβρίου 2007

¹⁴⁴ Βαληνάκης Γιάννης & Μπότσιου Κωνσταντίνα, *Διεθνείς Σχέσεις & Στρατηγική στην Πυρηνική Εποχή*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2008, σ. 351

¹⁴⁵ Baylis John & Smith Steve, 2007, ό.π., σ. 644

¹⁴⁶ Βαληνάκης Γιάννης & Μπότσιου Κωνσταντίνα, 2008, ό.π. σ. 356

πρώην ΕΣΣΔ θα μείνει υπό έλεγχο ή θα συμβάλλει στη διασπορά πυρηνικών όπλων προς τρίτες χώρες.¹⁴⁷

Η Ρωσική Ομοσπονδία, που δημιουργήθηκε μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, υπολογίζεται ότι έχει αποθηκευμένους περισσότερο από εκατό τόνους πλουτωνίου και χίλιους διακόσιους τόνους ουρανίου και η ασφάλειά τους είναι αμφίβολη.¹⁴⁸ «*Η ύπαρξη υψηλών αποθεμάτων εμπλουτισμένου ουρανίου και πλουτωνίου σε συνδυασμό με το οικονομικό χάος που επικρατούσε δημιούργησε ευνοϊκές συνθήκες για την παράνομη διακίνηση και λαθρεμπορία κρίσιμου πυρηνικού υλικού*». Η ύπαρξη εμπορίας πυρηνικού υλικού που χρησιμεύει στην κατασκευή πυρηνικών όπλων είναι γεγονός.¹⁴⁹

Ο Ρώσος στρατηγός Αλεξάντερ Λέμπεντ είχε δηλώσει σε αμερικανικό τηλεοπτικό πρόγραμμα το 1997 ότι είχαν κατασκευαστεί στη Σοβιετική Ένωση περισσότερες από εκατό πυρηνικές βόμβες σε μέγεθος ταξιδιωτικής τσάντας, οι οποίες έχουν εξαφανιστεί. Η ρουμανική αστυνομία, την ίδια χρονιά, συνέλαβε μία ομάδα Ρουμάνων και Μολδαβών λαθρεμπόρων που σε σχετικά φθηνή τιμή είχαν αγοράσει ουράνιο στη Ρωσία. Το 1994 στην Πράγα η αστυνομία εντόπισε στο πίσω κάθισμα ενός αυτοκινήτου τρία κιλά ουρανίου, με το οποίο θα μπορούσε να κατασκευαστεί πυρηνικό όπλο.¹⁵⁰ Το 2001, στις 7 Δεκεμβρίου, είχε ανακοινωθεί η ύπαρξη παράνομου εμπορίου όπλων και η αστυνομία είχε συλλάβει επτά άνδρες στην προσπάθειά τους να πουλήσουν δύο λίβρες ουρανίου.¹⁵¹

Επίσης, δεν έχουν εξαρθρωθεί ακόμη ολοκληρωτικά κυκλώματα μαύρης αγοράς τεχνολογίας και υλικών. «*Ο πρωτομάστορας του πυρηνικού προγράμματος του Πακιστάν Dr Abdul Khan είχε δημιουργήσει ένα δίκτυο εταιρειών που παρήγαν (στη Μαλαισία) και διακινούσαν (μέσω Ντουμπάι) κρίσιμο υλικό και προσέφεραν τεχνογνωσία έναντι αμοιβής σε χώρες όπως το*

¹⁴⁷ Στο ίδιο σ. 356-357

¹⁴⁸ Κουμ Μπιρν, 2010, ό.π., σ.270

¹⁴⁹ Πλατιάς Αθανάσιος, 1995, ό.π., σ. 126-127

¹⁵⁰ Κουμ Μπιρν, 2010, ό.π., σ.270

¹⁵¹ Weeramantry Christopher G. "Sleepwalking Into Our Century of Last Opportunity" στο Falk Richard & Krieger David, *At the Nuclear Precipice. Catastrophe of Transformation?*, New York, PALGRAVE MACMILLAN, 2008 σ. 21

Ιράν, η Λιβύη, η Β. Κορέα και η Τουρκία. Το δίκτυο αυτό λειτουργούσε ως πυρηνική υπεραγορά προσφέροντας ολοκληρωμένες λύσεις. Η εξάρθρωση αυτού του δικτύου περιόρισε αλλά δεν εξάλειψε το φαινόμενο της μαύρης αγοράς υλικού και τεχνογνωσίας».¹⁵²

Εκτός όμως από τη διασπορά των όπλων έντονο προβληματισμό προκαλεί και η διασπορά της γνώσης.¹⁵³ Ανησυχία προκαλεί επίσης, η ύπαρξη ενός πολύ μεγάλου αριθμού πυρηνικών ειδικών οι οποίοι έμειναν άνεργοι μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Παρόλο που έγιναν προσπάθειες για τη βελτίωση των προοπτικών εκείνων που εργάζονταν στο συγκρότημα των πυρηνικών όπλων της Σοβιετικής Ένωσης¹⁵⁴, οι πυρηνικοί επιστήμονες είναι περιζήτητοι στις χώρες που έχουν πυρηνικές φιλοδοξίες.¹⁵⁵

Συνεπώς, η απόκτηση πυρηνικών όπλων δεν είναι και τόσο δύσκολο ζήτημα στις μέρες μας. Το γεγονός αυτό δημιουργεί τρομακτική ανασφάλεια, καθώς το εφιαλτικότερο σενάριο είναι να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα τρομοκρατικές οργανώσεις. Τον Αύγουστο του 2001, κατά τη διάρκεια της αντίστροφης μέτρησης από την «Ιερή Τρίτη», όπως την αποκαλεί η Αλ Κάιντα, ο Μπιν Λάντεν και τρία ηγετικά στελέχη της οργάνωσης ήρθαν σε επαφή με δύο «ανθρώπους-κλειδιά» του Πακιστανικού πυρηνικού προγράμματος, τον Sultan Bashiruddin Mahmood και τον Abdul Majeed, με τους οποίους για τρεις μέρες συζητούσαν για χημικά, βιολογικά και κυρίως για πυρηνικά όπλα. Η Αλ Κάιντα έψαχνε τον Mahmood επειδή ήταν ένα από τα αρχηγικά ειδικευμένα στελέχη στον εμπλουτισμό ουρανίου αλλά και λόγω των ικανοτήτων του και των διασυνδέσεων του. Σύμφωνα με μαρτυρία του Mahmood, όταν συνελήφθηκε από τις Πακιστανικές αρχές μαζί με τον Majeed, ο Οσάμα μπιν Λάντεν ενδιαφερόταν κυρίως για πυρηνικά όπλα και η Αλ Κάιντα είχε καταφέρει να αποκτήσει πυρηνικό υλικό για μία βόμβα.¹⁵⁶ Αν

¹⁵² Πλατιάς Αθανάσιος, «Το ζήτημα της διασποράς των πυρηνικών όπλων» *ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ*, 5 Οκτωβρίου 2007

¹⁵³ Townshend Charles, *Terrorism A Very Short Introduction*, New York, Oxford University Press, 2002, σ. 32

¹⁵⁴ Baylis John & Smith Steve, 2007, ό.π., σ.644-646

¹⁵⁵ Πλατιάς Αθανάσιος, 1995, ό.π., σ.127

¹⁵⁶ Allison Graham, 2004, ό.π., σ. 22-25

και δεν υπάρχουν ρητές αποδείξεις για τα παραπάνω γεγονότα, οι σχετικές πληροφορίες προκαλούν έντονη ανησυχία.

Η διασπορά των πυρηνικών όπλων καθώς και της πυρηνικής τεχνολογίας αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που πρέπει να επιλύσει η Δύση. Οι προβλέψεις στις αρχές της δεκαετίας του '90 για τη μείωση του ρόλου της πυρηνικής ισχύος στη νέα εποχή διαψεύσθηκαν.¹⁵⁷

Μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, πολλές νέες περιφερειακές δυνάμεις θεωρούν την κατοχή πυρηνικής ενέργειας ως το μέσο που θα καλύψει την κατωτερότητά τους σε συμβατικό οπλοστάσιο, για αυτό και επιδιώκουν την απόκτησή της. Τα πυρηνικά όπλα θεωρούνται εργαλεία ισχύος για τους αδυνάτους του διεθνούς συστήματος, τα οποία τους βοηθούν είτε να επιλύσουν προβλήματα ασφάλειας και άμυνας είτε να προωθήσουν τα συμφέροντά τους. Για τη Δύση, που έχει αναλάβει να φράξει το δρόμο τόσο σε χώρες όσο και σε οργανώσεις που επιθυμούν να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής, γεννιάται το ζήτημα του συσχετισμού μεταξύ διασποράς πυρηνικών όπλων μαζικής καταστροφής και διεθνούς τρομοκρατίας, και κυρίως της πυρηνικής εκδοχής της.¹⁵⁸

Ένα μήνα μετά την επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου και στο Πεντάγωνο, ο Πρόεδρος Μπους ήρθε αντιμέτωπος με ένα ακόμη πιο τρομακτικό ενδεχόμενο. Εκείνο το πρωί ο George Tenet, ο διευθυντής της κεντρικής κατασκοπίας ενημέρωσε τον Πρόεδρο ότι ένας πράκτορας της CIA με τον κωδικό όνομα Dragonfire είχε αναφέρει ότι οι τρομοκράτες της Αλ Κάιντα έχουν στην κατοχή τους μία πυρηνική βόμβα δέκα κιλοτόνων που πιθανώς θα την είχαν κλέψει από τη Ρωσική αρένα. Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο κατάσκοπο, αυτό το πυρηνικό όπλο βρισκόταν σε Αμερικανικό έδαφος και συγκεκριμένα στη Νέα Υόρκη. Η CIA ήξερε ότι οι προσπάθειες του Οσάμα μπιν Λάντεν να αποκτήσει πυρηνικά έχουν ξεκινήσει από το 1992, όταν προσπάθησε να αγοράσει υψηλό εμπλουτισμένο ουράνιο από τη Νότια Αφρική. Άτομα εμπλεκόμενα με την Αλ Κάιντα ισχυρίζονται ότι είχαν

¹⁵⁷ Βαληνάκης Γιάννης & Μπότσιου Κωνσταντίνα, 2008, ό.π., σ. 351

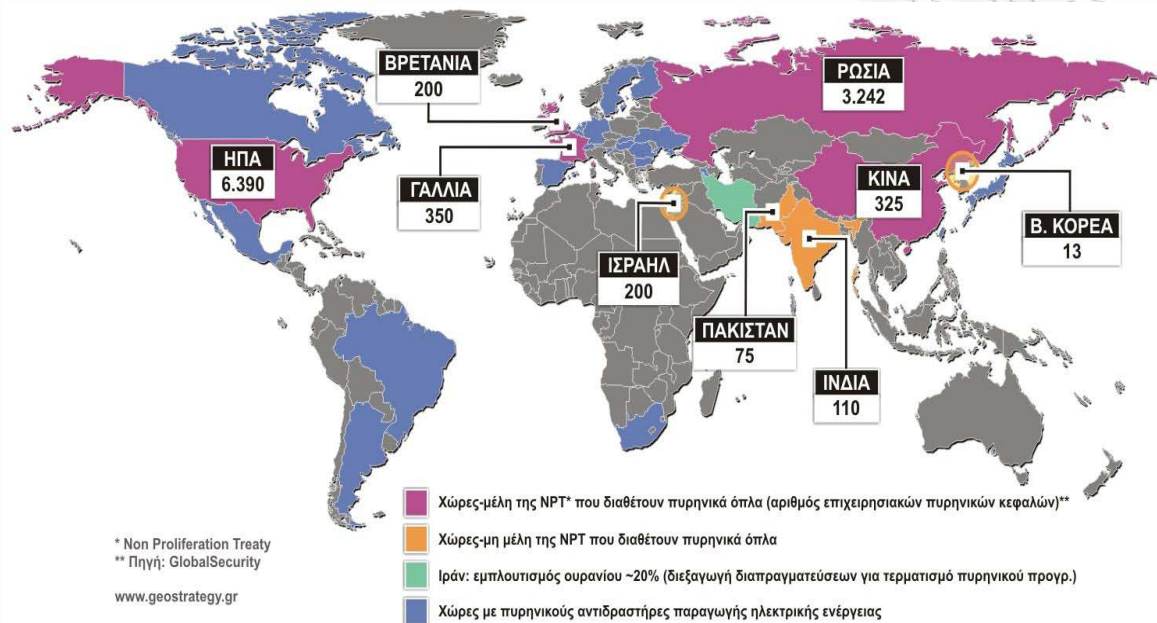
¹⁵⁸ Στο ίδιο, σ. 351-352

διαπραγματευτεί με Τσετσένους αυτονομιστές/αποσχιστές στη Ρωσία, με σκοπό να αγοράσουν μία πυρηνική κεφαλή. Ευτυχώς, στο τέλος αποδείχτηκε ότι η αναφορά του Dragonfire ήταν εσφαλμένη. Όμως, κανείς δεν πιστεύει ότι η επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου και στο Πεντάγωνο ήταν ένα μεμονωμένο περιστατικό. Όλοι πίστευαν ότι θα υπήρχε και συνέχεια. Το ερώτημα όμως που γεννάται είναι πότε θα πραγματοποιηθεί το επόμενο χτύπημα, πού και τι μορφή αυτό θα έχει;¹⁵⁹

¹⁵⁹ Allison Graham, 2004, ό.π., σ. 1-6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5. Ο εξοπλισμός ασταθών κρατικών δρώντων με πυρηνικά όπλα ως απειλή για τη διεθνή ασφάλεια

Ο λόγος που σε αυτό το σημείο της εργασίας αναφέρεται η κατοχή πυρηνικών όπλων από κρατικούς δρώντες είναι διότι η ραγδαία αύξηση του αριθμού των κρατών που ανήκουν στο κλαμπ των πυρηνικών εγκυμονεί πολλούς κινδύνους. Ειδικότερα η κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής από κράτη που χαρακτηρίζονται από εσωτερική αστάθεια μπορεί να συνδεθεί άμεσα με το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Η κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής από τέτοια κράτη μπορεί να διευκολύνει την απόκτηση πυρηνικών από τρομοκρατικές ομάδες. Κράτη όπως το Πακιστάν, η Βόρεια Κορέα και το Ιράν που θα τα αναλύσουμε σε άλλο κεφάλαιο, είναι από τα πλέον ασταθή κράτη και αποτελούν απειλή για τη διεθνή ασφάλεια καθώς στο έδαφός τους υπάρχουν πολλές ομάδες που μπορούν να έχουν πρόσβαση στα πυρηνικά όπλα με τη βοήθεια των κυβερνήσεων.

5.1. Ο πυρηνικός εξοπλισμός ασταθών κρατικών δρώντων

Παρά τις αισιόδοξες προβλέψεις τη μεταψυχροπολεμική εποχή για μείωση του ρόλου της πυρηνικής ισχύος, η κατάρρευση του διπολισμού δεν κατόρθωσε να τερματίσει τη διασπορά των πυρηνικών. Μετά το 1989/90 η πυρηνική ενέργεια θεωρείται από πολλές νέες περιφερειακές δυνάμεις «η θεραπεία για τη δική τους κατωτερότητα σε συμβατικό οπλοστάσιο».¹⁶⁰ Τα πυρηνικά όπλα θεωρούνται ως εργαλείο ισχύος από τους αδυνάτους του διεθνούς συστήματος. Η επιθυμία απόκτησης πυρηνικών όπλων αποβλέπει στην επίλυση προβλημάτων ασφάλειας και άμυνας, στην προώθηση των εθνικών συμφερόντων αλλά και στην απόκτηση πολιτικού εκτοπίσματος ικανού να επιβάλει τους πολιτικούς του και στρατηγικούς στόχους. Καθώς η κατοχή πυρηνικών από ένα κράτος υποδηλώνει υψηλό κύρος, η απόκτησή τους έχει καταστεί σημαντικός σκοπός για ολοένα και περισσότερα σύγχρονα κράτη.¹⁶¹

Είναι γνωστό ότι υπάρχουν πυρηνικά όπλα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, στη Ρωσία, στη Μεγάλη Βρετανία, στη Γαλλία, στην Κίνα, στο Ισραήλ, στην Ινδία και στο Πακιστάν. Στις δύο τελευταίες χώρες που απέκτησαν πιο πρόσφατα πυρηνικά τα μέτρα ασφαλείας δεν είναι πολύ αξιόπιστα.¹⁶² Τρεις χώρες τα τελευταία χρόνια δεν αρκέστηκαν να γίνουν μέλη της πυρηνικής λέσχης, αλλά διατυμπάνισαν το πυρηνικό τους πρόγραμμα προβαίνοντας σε προκλητικές πυρηνικές δοκιμές, αγνοώντας τις διεθνείς αντιδράσεις (Ινδία, Πακιστάν, Β. Κορέα).

Αρκετές χώρες έχουν υιοθετήσει τη στρατηγική της **πυρηνικής επιλογής**. Έχουν δημιουργήσει ένα καθετοποιημένο πυρηνικό κύκλο που θα τους εξασφαλίσει ενεργειακή ανεξαρτησία. Οι τεχνολογίες αυτές είναι διπλής χρήσης και η δημιουργία αυτής της υποδομής διευκολύνει την κατασκευή πυρηνικών όπλων. Μπορούν δηλαδή μέσα σε λιγότερο από ένα χρόνο από τη στιγμή που αποφασίζουν να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα να τα

¹⁶⁰ Βαληνάκης Γιάννης & Μπότσιου Κωνσταντίνα, *Διεθνείς Σχέσεις & Στρατηγική στην Πυρηνική Εποχή*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2008, σ. 351

¹⁶¹ Gilpin Robert, *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Σκηνή*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2004 σ. 359

¹⁶² Allison Graham & Kokoshin Andrei, "The New Containment An Alliance Against Nuclear Terrorism" *The National Interest*, No. 69, Fall 2002, σ. 38

κατασκευάσουν. Τη δυνατότητα να αποκτήσουν πυρηνική επιλογή έχουν τρεις κατηγορίες κρατών. Πρώτον, όλα τα κράτη που έχουν τεχνογνωσία στην κατασκευή ή διαθέτουν εργοστάσια για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από πυρηνική, όπως η Γερμανία, ο Καναδάς, η Νότια Κορέα, η Αργεντινή κ.α. Δεύτερον, τα κράτη που είχαν στη διάθεσή τους πυρηνικά όπλα, όπως το Καζακστάν, η Λευκορωσία και η Ουκρανία. Τρίτον, τα κράτη που διαθέτουν πρόγραμμα κατασκευής πυρηνικού εργοστασίου, όπως η Τουρκία και το Ιράν.¹⁶³

Παλαιότερα οι πυρηνικοί προμηθευτές ήταν οι ΗΠΑ, η ΕΣΣΔ, ο Καναδάς, η Αγγλία, η Γαλλία και η Γερμανία, που είχαν καταβάλει μεγάλες προσπάθειες έτσι ώστε να αποφευχθεί η διασπορά των ευαίσθητων τεχνολογιών. Επίσης, οι «αναγνωρισμένες» πυρηνικές δυνάμεις ασκούν αφόρητες πιέσεις και απειλές στα υποψήφια πυρηνικά κράτη. Όμως όταν το κράτος αυτό καταστεί ικανό να επιφέρει πυρηνικό πλήγμα τότε η κατάσταση εξομαλύνεται και γίνεται αναγκαστικά αποδεκτή.¹⁶⁴ Έτσι, έχοντας εισέλθει στο προσκήνιο και νέοι πυρηνικοί προμηθευτές όπως η Κίνα, η Αργεντινή και το Πακιστάν κ.α. η διασπορά της πυρηνικής τεχνολογίας θα είναι πιο πιθανή.¹⁶⁵

5.2 Οι προκλήσεις για τη Διεθνή Ασφάλεια και τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος

Η αλήθεια είναι ότι δεν γνωρίζουμε ακριβώς πόσα κράτη έχουν πράγματι πυρηνικά όπλα και πόσα είναι κοντά στο να τα αποκτήσουν. Δε γνωρίζουμε ακριβώς πόσα κράτη έχουν αρχίσει έρευνες σχετικά με τα πυρηνικά και πόσα έχουν έρθει σε διαπραγματεύσεις με λαθρέμπορους ή με άλλα κράτη που έχουν πρόσβαση σε πυρηνικά οπλοστάσια.

¹⁶³ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2004, σ. 386

¹⁶⁴ Ήφαιστος Παναγιώτης, *Ο Πόλεμος και τα Αίτιά του. Τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2002, σ. 336

¹⁶⁵ Πλατιάς Αθανάσιος, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα, Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1995, σ. 103-104

Την περίοδο της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι υπήρχε μόνο μία πυρηνική δύναμη και τα όπλα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από αυτήν χωρίς το φόβο να υπάρξει κάποιο πυρηνικό χτύπημα ως αντίποινα. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ επιδόθηκαν σε ένα ασύμμετρο ανταγωνισμό πυρηνικών όπλων. Βέβαια κάποιοι θεωρούν ότι στην περίοδο του Ψυχρού πολέμου τα πυρηνικά όπλα είχαν ένα ευεργετικό ρόλο. Οι τεράστιες πυρηνικές αρένες των δύο υπερδυνάμεων λειτούργησαν σαν ένα μέσο αποτροπής επίθεσης της μίας εναντίον της άλλης.¹⁶⁶ Όπως όμως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο αριθμός των κρατών που διαθέτουν πυρηνικά σήμερα έχει αυξηθεί σημαντικά και κάθε μέρα που περνάει αυξάνεται και ο κίνδυνος να μπουν στο «κλαμπ των πυρηνικών» νέα μέλη.

Υπάρχει επίσης μια αισθητή έξαρση του φαινομένου της τρομοκρατίας. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις έρχονται συχνά σε επαφή με άτομα που δεν υπολογίζουν τις ανθρώπινες αξίες, με εμπόρους ναρκωτικών με εμπόρους όπλων κλπ. Συνήθως τέτοιου είδους οργανώσεις έχουν τους πόρους με τους οποίους μπορούν να εξασφαλίσουν το απαραίτητο υλικό και τη γνώση. Δεν αποτελεί ανέφικτη απειλή μια μέρα να ακούσουμε για ένα πυρηνικό τρομοκρατικό χτύπημα.

Η παρούσα παγκόσμια κατάσταση γεννά νέους τρομοκράτες, οι οποίοι κυρίως ζουν στη φτώχεια και βλέπουν γύρω τους τον πλούτο. Αυτοί οι άνθρωποι που έχουν περάσει από δύσκολες καταστάσεις επιδιώκουν πράξεις βίας, οι οποίες κλιμακώνονται. Το κενό μεταξύ του πλούσιου και του φτωχού κόσμου συνεχώς αυξάνεται. Αυτές οι οικονομικές αδικίες είναι πολύ πιθανό να προκαλέσουν πράξεις βίας. Είναι αρκετά τα κράτη που οι λαοί τους ζουν σε συνθήκες εξαθλίωσης, χωρίς να έχουν ούτε τα βασικά για να επιβιώσουν. Αυτή η ανέχεια και η κατάσταση απόγνωσης μπορεί να οδηγήσει σε σκληρές αντιδράσεις.

Το Ισλάμ πάντα προστάτευε τους φτωχούς και τους ενθάρρυνε να υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους, κάτι που δεν έκαναν οι Μεγάλες

¹⁶⁶Mueller John, *Quiet Cataclysm*, New York, Harper Collins College Publishers, 1995, σ. 61

Δυνάμεις της διεθνούς σκηνής. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να υπάρχει φτώχεια στο Ιράν που είναι μια χώρα πλούσια σε πετρέλαιο. Οι αυτοκρατορικές δυνάμεις εκμεταλλεύτηκαν αυτούς τους πόρους και ο λαός ποτέ δεν επωφελήθηκε από αυτούς. Ο Ayatollah Khomeini αμφισβητεί το γεγονός ότι οι φτωχοί πρέπει να πάρουν τη μοίρα τους στα χέρια τους και να ξεκινήσουν μια αλλαγή κηρύσσοντας πόλεμο κατά των κυβερνουσών τάξεων. Οι Μουσουλμάνοι πρέπει να ανοίξουν ένα δρόμο και να πρωτοστατήσουν για όλους τους εξαθλιωμένους ανθρώπους του κόσμου που έχουν υποστεί βλάβη από τον ιμπεριαλισμό των υπερδυνάμεων. Η Ισλαμική επαναστατική τζιχάντ θα φέρει μία νέα τάξη πραγμάτων.¹⁶⁷

Η απαραίτητη γνώση για να φτιάξει κανείς ένα πυρηνικό όπλο έπαψε να είναι προνόμιο λίγων ειδικών. Με την εξάπλωση της τεχνολογίας μπορείς και ένας φοιτητής να μάθει τον τρόπο να κατασκευάζει ένα πυρηνικό όπλο. Κίνδυνο αποτελεί επίσης και το ενδεχόμενο να διεισδύσουν χάκερ σε απόρρητες πληροφορίες και κωδικούς. Ο κυβερνοπόλεμος υπάρχει εδώ και κάποια χρόνια και η απαραίτητη γνώση για να καταστραφούν τα υπάρχοντα συστήματα ασφαλείας αυξάνεται μέρα με τη μέρα. Έχουν γίνει γνωστά περιστατικά όπου χάκερ έχουν «εισβάλει» σε πολύ καλά προστατευμένες πληροφορίες τραπεζών των Ηνωμένων Πολιτειών και της Γερμανίας. Υπάρχει όμως και η περίπτωση των χάκερ που χρηματοδοτούνται από τα κράτη.

Κάποιοι επιστήμονες που ασχολούνταν με τα πυρηνικά προγράμματα και έμειναν χωρίς δουλειά, κυρίως αυτοί που δούλευαν στην πρώην Σοβιετική Ένωση, είναι διαθέσιμοι στην αγορά προσφέροντας τις γνώσεις και τις ικανότητές τους σε οποιουδήποτε είναι πρόθυμοι να τους ανταμείψουν ικανοποιητικά, όπως στο Ιράν, στο Πακιστάν, στη Βόρεια Κορέα, στο Ιράκ κλπ.

Αμέσως μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, η αστυνομία της Ρωσίας κατάσχεσε τα πυρηνικά υλικά που είχαν κλαπεί από ανθρώπους που

¹⁶⁷ Sinclair Andrew, *An Anatomy of Terror*, New York, Macmillan, 2003, σ. 354

προσπαθούσαν να τα πουλήσουν. Το μεγαλύτερο μέρος από αυτό το υλικό ήταν κακής ποιότητας, όμως πάντα υπάρχει ο φόβος της παράνομης κατοχής και πώλησης καλής ποιότητας πυρηνικού υλικού.

Η πιθανότητα του πυρηνικού ατυχήματος είναι και θα είναι πάντα παρούσα. Στο παρελθόν έχουν συμβεί πολλά ατυχήματα αλλά δεν δόθηκε μεγάλη δημοσιοποίηση σε αυτά. Στις 10 Νοεμβρίου του 1950 έγινε ένα ατύχημα στο Κεμπέκ. Στις 24 Ιανουαρίου του 1961 έπιασε φωτιά πάνω από τη Βόρεια Καρολίνα και τυχαία έπεσαν δύο βόμβες υδρογόνου, οι οποίες δεν εξερράγησαν. Στις 10 Απριλίου του 1963 ένα πυρηνικό υποβρύχιο των ΗΠΑ βυθίστηκε στο Λιμάνι της Βοστώνη. Στις 17 Ιανουαρίου του 1966 ένα B-25 που μετέφερε (H—bombs) συνετρίβη όπως πετούσε προς την Ισπανία. Τον Φεβρουάριο του 1970 πραγματοποιήθηκε έκρηξη σε εργοστάσιο πυρηνικών υποβρυχίων στο West Gorky. Στις 25 Οκτωβρίου του 1976 πραγματοποιήθηκε υπόγεια πυρηνική έκρηξη στη Σοβιετική Ναυτική Βάση στην Βαλτική. Στις 29 Ιανουαρίου του 1978 Σοβιετικός πυρηνικός δορυφόρος συνετρίβη σε μια λίμνη στο βορειο-ανατολικό Καναδά. Στις 6 Ιουλίου του 1979 έλαβε χώρα μία έκρηξη κατά τη διάρκεια Γαλλικής πυρηνικής δοκιμής στη Mururoa. Στις 26 Απριλίου του 1986 έλαβε χώρα ένα από τα πιο γνωστά πυρηνικά ατυχήματα, το πυρηνικό ατύχημα του Τσερνόμπιλ, δηλαδή του Πυρηνικού Σταθμού Παραγωγής Ενέργειας του Τσερνόμπιλ της Σοβιετικής Ένωσης, ο οποίος σήμερα βρίσκεται σε εδάφη της Ουκρανίας. Το ατύχημα ήταν της τάξης του μέγιστου προβλεπόμενου ατυχήματος στη Διεθνή Κλίμακα Πυρηνικών Συμβάντων και διατάραξε σοβαρότατα τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν στις γύρω περιοχές, ενώ είχε σημαντικότερες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην υγεία.¹⁶⁸ Στις 9 Απριλίου του 1989 ένα Σοβιετικό Πυρηνικό Υποβρύχιο κάρηκε και βούλιαξε στη Νορβηγία. Αυτά είναι μερικά παραδείγματα ατυχημάτων που έχουν συμβεί στο παρελθόν.

Το πιο πρόσφατο περιστατικό που συντάραξε την ανθρωπότητα είναι το πυρηνικό ατύχημα, η έκρηξη στο πυρηνικό εργοστάσιο Φουκουσίμα 1, που

¹⁶⁸ <http://el.wikipedia.org>

συνέβη στις 12 Μαρτίου 2011. Το συμβάν έλαβε χώρα μία ημέρα μετά από το φονικό σεισμό στην Ιαπωνία. Ο Γενικός Διευθυντής της Γαλλικής Υπηρεσίας Πυρηνικής Ασφάλειας Ολιβιέ Γκουππά δήλωσε ότι «με δεδομένες τις διαθέσιμες πληροφορίες δεν έχει σημειωθεί μία πυρηνική έκρηξη όπως στο Τσερνόμπιλ, αλλά μία έκρηξη χημικής αιτιολογίας, που συνδέεται με την παρουσία υδρογόνου».¹⁶⁹ Ο Ανδρέας Θεοφίλου, πυρηνικός φυσικός, με αφορμή αυτό το ατύχημα δήλωσε ότι «Σε έναν πυρηνικό αντιδραστήρα δεν γίνεται πυρηνική έκρηξη και αν γίνει είναι πολύ μικρή. Αλλά... υπάρχει το αλλά. Υπάρχει δηλαδή ο κίνδυνος να εκλυθούν μεγάλες ποσότητες ραδιενέργειες από την καρδιά του αντιδραστήρα όπου είναι το ουράνιο, στο οποίο γίνονται οι σχάσεις και παράγεται ενέργεια. Η καρδιά αυτή πρέπει να ψύχεται συνεχώς με αντλίες που λειτουργούν με ηλεκτρισμό.

Στην προκειμένη περίπτωση, στο εργοστάσιο της Φουκουσίμα, από τον σεισμό έγινε διακοπή ρεύματος, οπότε σταμάτησε να ψύχεται η καρδιά του αντιδραστήρα. Ο αντιδραστήρας βέβαια με τη σειρά του σταμάτησε να λειτουργεί αλλά και μετά το σβήσιμό του εξακολουθούν να παράγονται ραδιενεργά υλικά και θερμότητα στην καρδιά του. Αν δεν διορθωθούν τα συστήματα ψύξης άμεσα, θα έχουμε ως αποτέλεσμα την υπερθέρμανση της καρδιάς του αντιδραστήρα και των αερίων στο κτίριο του αντιδραστήρα, τα οποία βέβαια είναι ραδιενεργά υλικά. Μεταξύ των αερίων που βγαίνουν είναι και το υδρογόνο, κατ' εξοχήν εκρηκτικό αέριο. Έτσι αν δεν αποκατασταθεί η βλάβη, η πίεση των αερίων μέσα στον αντιδραστήρα θα αυξηθεί πολύ, με αποτέλεσμα να γίνει έκρηξή του, όπως στο Τσερνόμπιλ».¹⁷⁰ Για να αποφευχθεί η τήξη των τεσσάρων πυρηνικών αντιδραστήρων τους γέμισαν με θαλασσινό νερό.¹⁷¹ Όμως, οι ανησυχίες για το συγκεκριμένο πυρηνικό ατύχημα δεν έπαψαν να υπάρχουν και ήταν δικαιολογημένες, καθώς πραγματοποιήθηκαν εκρήξεις και σε άλλους πυρηνικούς αντιδραστήρες. Ο βαθμός σοβαρότητας του πυρηνικού ατυχήματος στη Φουκουσίμα έφτασε το

¹⁶⁹ «Υποδεέστερες του Τσέρνομπιλ οι Συνέπειες από την έκρηξη στο Φουκουσίμα 1» *Ελευθεροτυπία*, 12 Μαρτίου 2011 <http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=259076>

¹⁷⁰ Θεοφίλου Ανδρέας «Το Τσέρνομπιλ και η Φουκουσίμα», *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 12 Μαρτίου 2011 <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=389340&h1=true>

¹⁷¹ Μπαστέα Νατάσα «Ο εφιάλτης ενός νέου Τσερνόμπιλ» *ΤΑ ΝΕΑ*, 14 Μαρτίου 2011 <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=2&artid=4622341>

6 στην επτάβαθμη διεθνή κλίμακα πυρηνικών συμβάντων.¹⁷² Με όσα συμβαίνουν οι κυβερνήσεις των χωρών θα έπρεπε να έμπαιναν σε σκέψεις. Παρόλα αυτά η Τουρκία, η οποία είναι και μια ιδιαίτερα σεισμογενή χώρα, δε βλέπουμε να υποχωρεί όσον αφορά τα πυρηνικά της σχέδια. Ο Τούρκος πρωθυπουργός Ταγίπ Ερντογάν, εμμένει στην απόφασή του να κατασκευάσει πυρηνικό εργοστάσιο στο Άκιουγιου.¹⁷³ Όσο οι πυρηνικές επιχειρήσεις συνεχίζονται, θα συνεχίζονται και τα ατυχήματα διότι όπως και οι άνθρωποι έτσι και τα μηχανήματα κάνουν λάθη.

Υπήρξαν κρίσεις στην πολιτική διεθνή σκηνή, κατά τη διάρκεια των οποίων βρεθήκαμε στα πρόθυρα ενός παγκοσμίου πολέμου. Μερικές από αυτές είναι η κρίση του Τείχους του Βερολίνου το 1948, η εξέγερση του Πολέμου της Κορέας το 1950, η κρίση του Σουέζ το 1956, η κρίση για τα Στενά της Ταιβάν (Taiwan Straits Crisis) το 1958, η κρίση της Κούβας το 1962 κ.α. Η κρίση της Κούβας ήταν μια αντιπαράθεση πρόσωπο με πρόσωπο μεταξύ των αρχηγών της Σοβιετικής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών, η οποία ευτυχώς είχε αίσιο τέλος.

Οι μικροί πόλεμοι όλο και αυξάνονται στον κόσμο. Όμως πίσω από αυτούς τους μικρούς πολέμους κρύβονται μεγαλύτερες δυνάμεις και συμφέροντα οπότε η χρησιμοποίηση των πυρηνικών όπλων δεν είναι ανέφικτη.

Η βελτίωση των όπλων μαζικής καταστροφής είναι γεγονός. Τα πυρηνικά όπλα έχουν γίνει πιο ακριβά και μεταφέρονται πιο εύκολα αφού έχουν φτιαχτεί και όπλα σε μέγεθος τσάντας.¹⁷⁴

Όλα αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο κίνδυνος των όπλων μαζικής καταστροφής και κυρίως των πυρηνικών όπλων είναι υπαρκτός και πιο επίκαιρος από ποτέ.

¹⁷² Στο ίδιο.

<http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=2&artid=4622341>

¹⁷³ «Η Τουρκία επιμένει στην κατασκευή πυρηνικού εργοστασίου στο Άκιουγιου», *Ελευθεροτυπία* 16 Μαρτίου 2011 <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=260071>

¹⁷⁴ Weeramantry Christopher G. "Sleepwalking Into Our Century of Last Opportunity" στο *At the Nuclear Precipice. Catastrophe of Transformation?* New York, PALGRAVE MACMILLAN, 2008 p. 18-26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6. Η αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτουν στη διεθνή ασφάλεια η τρομοκρατία και τα όπλα μαζικής καταστροφής στην πυρηνική εποχή

Είναι γεγονός ότι μέχρι σήμερα διακρίνεται μια αδυναμία από την πλευρά της αστυνομίας, των αντιτρομοκρατικών δυνάμεων καθώς και των υπηρεσιών παρακολούθησης, να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις επιχειρήσεις των τρομοκρατών. Τρομοκρατικές οργανώσεις και πάσης φύσεως εχθροί του κράτους καταφέρνουν να προμηθευθούν τα απαραίτητα πολεμοφόδια με μεγάλη μυστικότητα και να εκτελούν τις ενέργειές τους κάτω από τη μύτη των έκπληκτων κυβερνήσεων. Καταφέρνουν να διαπράξουν τεράστια εγκλήματα στο όνομα διεκδικήσεων, συχνά αορίστων, που στην πραγματικότητα δεν εξυπηρετούνται καν με το έγκλημά τους. *«Η ιδεολογική έξαρση ή το ψευδοθρησκευτικό παραλήρημα μπορεί να οδηγήσουν σε κάθε είδους έγκλημα, και ο ατομικός ηρωισμός όπως και τα κατά συρροή εγκλήματα ανήκουν σε κάθε ανθρώπινη κοινωνία... Αυτά τα είδη των παθών κυριεύουν, ανάλογα με τις ιστορικές συνθήκες, νεαρά ή και λιγότερο νεαρά άτομα, και έχουν συνεισφέρει ανέκαθεν στη δημιουργία της ιστορίας της ανθρωπότητας διαμέσου των πολέμων της, των επαναστάσεών της, των αντεπαναστάσεών της».*¹⁷⁵

Βέβαια υπάρχουν και περιπτώσεις όπου οι αρχές έδρασαν συντονισμένα και έγκαιρα και κατόρθωσαν να αποτρέψουν τρομοκρατικά χτυπήματα. Για παράδειγμα, το Νοέμβριο του 2010 απετράπη μια τρομοκρατική επίθεση στο Παρίσι. Με βάση αυτά που ανακοινώθηκαν, πέντε άτομα, Γάλλοι υπήκοοι και ισλαμιστές, ήταν *«έτοιμοι να πεθάνουν»*. Και οι πέντε είχαν προσαχθεί μια εβδομάδα πριν από τις υπηρεσίες ασφαλείας της Γαλλίας με την υποψία ότι είχαν εκπαιδευτεί σε στρατόπεδα στη μεθόριο Αφγανιστάν-Πακιστάν. Ο υπουργός Εσωτερικών της Γαλλίας Μπρις Ορτφέ δήλωσε ότι μόνο ο ένας είχε επισκεφθεί το Αφγανιστάν, ενώ οι υπόλοιποι σκόπευαν να επισκεφθούν το Πακιστάν. Τον περασμένο μήνα ο Οσάμα μπιν Λάντεν, σε βιντεοσκοπημένο

¹⁷⁵ Bounan Michel, *Η λογική της τρομοκρατίας*, Αθήνα, μ.φ. Ν. Χασιώτη, Εκδόσεις Άγρα, 2004, σ. 13-17

μήνυμά του, είχε προειδοποιήσει τη Γαλλία για τρομοκρατικά χτυπήματα εξαιτίας της απαγόρευσης της μπούργκας στους δημόσιους χώρους και της συμμετοχής της στον πόλεμο στο Αφγανιστάν. Μετά τη δημοσιοποίηση αυτού του μηνύματος, οι Αρχές της Γαλλίας βρίσκονταν σε ύψιστη επαγρύπνηση.¹⁷⁶

Οι φορείς χάραξης πολιτικής πρέπει να κρίνουν την πιθανότητα να συμβεί κάποτε μια πυρηνική τρομοκρατική επίθεση, γι' αυτό και πρέπει να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα. Η τρομοκρατία είναι ένα διεθνές φαινόμενο, όπως είναι και η αντιμετώπισή της. Η τρομοκρατία είναι μια μορφή διεθνικού πολέμου που μπορεί να προκαλέσει μεγάλες αναταράξεις, χωρίς όμως να επιφέρει «μεγάλες και επαναστατικές αλλαγές στο κοινωνικοπολιτικό σύστημα του πλανήτη».¹⁷⁷ «Η συνεργασία για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας είναι απαραίτητη διότι η σημερινή τρομοκρατία είναι πολύ πιο δολοφονική και δύσκολη στη διαχείριση από τις προηγούμενες εκδοχές της».¹⁷⁸

Όταν εκλέχτηκε ο νέος Πρόεδρος των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα, η Επιτροπή για την Αποτροπή της Διάδοσης Όπλων Μαζικής Καταστροφής συνέταξε μια έκθεση για την ενημέρωση του νεοεκλεγέντος προέδρου της χώρας. Το πόρισμα αυτής της έκθεσης ήταν ότι, εάν η διεθνής κοινότητα δεν ενεργήσει αποφασιστικά και άμεσα, είναι πολύ πιθανό να χρησιμοποιηθεί ένα όπλο μαζικής καταστροφής σε τρομοκρατική επίθεση κάπου στον κόσμο, μέχρι το τέλος του 2013. Προκειμένου να αντιμετωπισθεί αυτή η απειλή, οι συντάκτες της πρότειναν να αναληφθεί πρωτοβουλία από τις ΗΠΑ για τη σύγκληση διεθνούς διάσκεψης στην οποία θα συζητηθούν θέματα κανόνων ασφαλείας στις εγκαταστάσεις όπλων μαζικής καταστροφής και ενίσχυσης της Διεθνούς Επιτροπής Ατομικής Ενέργειας.¹⁷⁹

Για κάποιους η πυρηνική τρομοκρατία μπορεί να προληφθεί. Είναι γεγονός ότι χωρίς το διασπαστό υλικό δεν μπορεί να υπάρξει πυρηνική έκρηξη.

¹⁷⁶ «Σχεδίαζαν τρομοκρατική επίθεση» *City Press* 12 Νοεμβρίου 2010 σ.14

¹⁷⁷ Ήφαιστος Παναγιώτης, *Ο Πόλεμος και τα Αίτιά του. Τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2002, σ.95

¹⁷⁸ Nye Joseph S. Jr., «Η Ιδιωτικοποίηση του Πολέμου» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.), *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003 σ.62

¹⁷⁹ «Κίνδυνος τρομοκρατικής επίθεσης με πυρηνικά όπλα στις ΗΠΑ» 2 Δεκεμβρίου 2008 <http://news.pathfinder.gr/world/news/519097.html>

Υπάρχει τεράστια, αλλά όχι άπειρη ποσότητα εμπλουτισμένου ουρανίου και πλουτωνίου στον κόσμο και εξαρτάται από εμάς για να την κρατήσουμε ασφαλή. Αυτό που πρέπει να κάνουν οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους για να εμποδίσουν την πυρηνική τρομοκρατία είναι να αποτρέψουν τους τρομοκράτες από την απόκτηση πυρηνικών όπλων ή πυρηνικού υλικού. Η τεχνολογία που αφορά την προστασία πολύ επικίνδυνων ή πολύτιμων αντικειμένων είναι πολύ καλά αναπτυγμένη πλέον.¹⁸⁰

6.1 Το δόγμα των τριών «όχι»

Η βασική ιδέα της στρατηγικής που θα εμποδίσει την πυρηνική τρομοκρατία, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, θα πρέπει να μην επιτρέπει στους τρομοκράτες να έχουν πρόσβαση σε πυρηνικά όπλα ή υλικά. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να διαμορφωθεί μια νέα τάξη διεθνούς ασφάλειας με βάση το δόγμα των «τριών όχι».¹⁸¹

- 1) Όχι χαμένα πυρηνικά όπλα (No Loose Nukes)
- 2) Όχι νέα πυρηνικά όπλα (No New Nascent Nukes)
- 3) Όχι νέα πυρηνικά κράτη (No New Nuclear Weapons States)

Ο όρος «όχι χαμένα πυρηνικά όπλα» δηλώνει ότι όλα τα πυρηνικά όπλα και τα πυρηνικά υλικά αποτελούν μία σοβαρή απειλή για όλα τα έθνη παντού, και ότι θα είναι προστατευμένα από τους τρομοκράτες και τους εγκληματίες οι οποίοι θα μπορούσαν να τα πουλήσουν στη μαύρη αγορά.

Το δεύτερο όχι, που αφορά την απαγόρευση των νέων πυρηνικών όπλων, έχει να κάνει με την απαγόρευση κατασκευής εγκαταστάσεων ειδικών για τον εμπλουτισμό του ουρανίου ή τον καθαρισμό του πλουτωνίου.

Το τρίτο όχι αναγνωρίζει την πραγματικότητα ότι σήμερα υπάρχουν επίσημα οκτώ πυρηνικές δυνάμεις (ΗΠΑ, Ρωσία, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Κίνα, Ινδία, Πακιστάν και Ισραήλ) και λέει αναμφίβολα «όχι άλλες». Η μείωση των πεδίων

¹⁸⁰ Allison Graham, *Nuclear Terrorism*, New York, Times Books, 2004, σ. 15

¹⁸¹ Στο ίδιο, σ. 141-142

αντιπαράθεσης του Ψυχρού Πολέμου και της υποτίμησης των πυρηνικών όπλων στις διεθνείς σχέσεις είναι μακροπρόθεσμοι στόχοι, όμως είναι επείγουσα πρόκληση να σταματήσει η περαιτέρω αύξηση του αριθμού των πυρηνικών κρατών.¹⁸²

6.2 Σύναψη Συνθηκών

Λόγω του ότι ο πολλαπλασιασμός των όπλων μαζικής καταστροφής παρουσιάζεται ως μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για τη διεθνή κοινότητα, έχει τεθεί εδώ και δεκαετίες σε εφαρμογή ένα ιδιαίτερος αυστηρό νομικό καθεστώς. Από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, είχαν αρχίσει να λαμβάνονται μέτρα κατά της διασποράς των πυρηνικών. Στόχος όλων αυτών των συμφωνιών είναι ο περιορισμός τόσο του κάθετου όσο και του οριζόντιου πολλαπλασιασμού των πυρηνικών όπλων. Το εν λόγω νομικό καθεστώς στηρίζεται σήμερα σε μια σειρά συνθηκών, διεθνούς ή τοπικού χαρακτήρα, και στόχος του είναι να ελέγξει την κατασκευή, τη μεταφορά, την απόκτηση και τη χρήση των πυρηνικών όπλων. Παρότι, βεβαίως, στην αρχή, οι συγκεκριμένες συνθήκες είχαν θεωρηθεί από πολλές χώρες ως μια απαράδεκτη προσβολή της εθνικής τους κυριαρχίας, τέθηκαν σε ισχύ χάρη στην υπογραφή των χωρών που είδαν μέσα από αυτές ένα μέσο για να μειώσουν το ρίσκο μιας συλλογικής αυτοκτονίας¹⁸³ και θεωρούνται σημαντικά επιτεύγματα πολυμερούς «πυρηνικής διπλωματίας».¹⁸⁴

Οι προαναφερθείσες συνθήκες μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες:

- 1) σε εκείνες που ρυθμίζουν την αποπυρηνικοποίηση διαφόρων φυσικών περιοχών του πλανήτη
- 2) σε εκείνες που προβλέπουν την αποπυρηνικοποίηση διαφόρων γεωγραφικών ζωνών (κατοικημένες ζώνες)
- 3) σε εκείνες που ρυθμίζουν την αποπυρηνικοποίηση σε διεθνές πεδίο

¹⁸² Graham Allison "A Nuclear Terrorism Report Card" *The National Interest*, No. 83, Spring 2006

¹⁸³ Le Guelte Georges, Soixante ans de (non-) prolifération nucléaire, *Le Monde diplomatique*, Νοέμβριος 2005

¹⁸⁴ Βαληνάκης Γιάννης & Μπότσιου Κωνσταντίνα, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στην Πυρηνική Εποχή*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2008, σ. 178

6.2.1 Πριν και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου

Όσον αφορά στην πρώτη κατηγορία, είναι γεγονός ότι υπάρχουν ορισμένες περιοχές που δεν επιδέχονται κρατικό σφετερισμό και εκφράζουν ένα ενδιαφέρον για όλη την ανθρωπότητα, αποτελώντας μέρος της κοινής παγκόσμιας κληρονομιάς. Τέτοιου είδους περιοχές προβλέπεται να χρησιμοποιηθούν μόνο για το καλό της ανθρωπότητας, ενώ η στρατιωτική τους εκμετάλλευση περιορίζεται δραστικά. Η Συνθήκη της Ανταρκτικής που υπογράφηκε την 1η Δεκεμβρίου του 1959, αποτέλεσε την πρώτη αποπυρηνικοποιημένη ζώνη του πλανήτη. Απαγόρευε κάθε στρατιωτική δραστηριότητα στην περιοχή, δηλαδή πυρηνικές δοκιμές, καθώς και τη διοχέτευση ραδιενεργών καταλοποίπων κλπ.¹⁸⁵ Στο ίδιο ακριβώς πνεύμα κινείται και η Συνθήκη περί των αρχών που διέπουν τις δραστηριότητες των κρατών κατά την εξερεύνηση και χρησιμοποίηση του διαστήματος, περιλαμβανομένης της Σελήνης και άλλων ουρανίων σωμάτων. Η συνθήκη, που υπογράφηκε στις 27 Ιανουαρίου του 1967, προβλέπει ότι τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να μη βάλουν σε τροχιά γύρω από τη γη κανένα πυρηνικό όπλο ή κανενός άλλου είδους όπλο μαζικής καταστροφής, καθώς και να μην εγκαταστήσουν παρόμοια όπλα σε ουράνια σώματα.¹⁸⁶ Τέλος, στην πρώτη αυτή κατηγορία εντάσσεται ακολούθως η Συνθήκη της 11ης Φεβρουαρίου του 1971, για την απαγόρευση τοποθέτησης πυρηνικών όπλων και άλλων όπλων μαζικής καταστροφής στο βυθό των ωκεανών και στο υπέδαφος αυτών.

Όσον αφορά στη δεύτερη κατηγορία συνθηκών, ξεκίνησε τη δεκαετία του πενήντα και αποτελεί αναμφισβήτητο το δραστικότερο μέσο για τη μη διάδοση της πυρηνικής απειλής. Η Συνθήκη του Τλατελόλκο (Tlatelolco) του 1967, απαγορεύει την απόκτηση πυρηνικών όπλων με κάθε τρόπο.¹⁸⁷ Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η Συνθήκη της Ραροτόνγκα (Rarotonga) που υπογράφηκε την 11^η Δεκεμβρίου του 1986. Αυτή η συνθήκη προβλέπει

¹⁸⁵ Χοτούρας Δημήτριος «Πυρηνικά όπλα και Διεθνές Δίκαιο» http://www.lawnet.gr/case_study.asp?PageLabel=3&MeletID=127

¹⁸⁶ Άρθρο 4 παρ.1 της Συνθήκης του 1967 περί των αρχών που διέπουν τις δραστηριότητες των κρατών κατά την εξερεύνηση και χρησιμοποίηση του διαστήματος περιλαμβανομένης της σελήνης και άλλων ουρανίων σωμάτων

¹⁸⁷ Άρθρο 5 της Συνθήκης του Tlatelolco, της 14 Φεβρουαρίου 1967 http://www.lawnet.gr/case_study.asp?PageLabel=3&MeletID=127

τον αποκλεισμό των πυρηνικών όπλων από την περιοχή του Νότιου Ειρηνικού. Ακόμη ένα παράδειγμα της συγκεκριμένης κατηγορίας συνθηκών, αποτελεί η Συνθήκη της Μπανγκόκ (Bangkok) που υπογράφηκε την 15^η Δεκεμβρίου του 1995. Η συγκεκριμένη συνθήκη αποκλείει την περιοχή της νοτιοανατολικής Ασίας από τη διάδοση των πυρηνικών όπλων. Στις 11 Απριλίου του 1996 υπογράφηκε η Συνθήκη της Πελιντάμπα (Pelindaba), η οποία προβλέπει τη δημιουργία μιας αποπυρηνικοποιημένης ζώνης στο έδαφος της Αφρικής.¹⁸⁸

Τέλος, όσον αφορά στην τρίτη κατηγορία συνθηκών που αφορούν τη ρύθμιση αποπυρηνικοποίησης σε διεθνές επίπεδο, είναι γεγονός ότι από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών παρότρυνε τις διαπραγματεύσεις προς την υπογραφή μιας διεθνούς συνθήκης όπου οι πέντε υπερδυνάμεις θα δεσμεύονταν να μη χορηγήσουν πυρηνικά όπλα στα υπόλοιπα κράτη. Μετά από πολυετείς συζητήσεις και διαπραγματεύσεις, υπογράφηκε το 1968 η Συνθήκη για τη Μη-Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων. Σύμφωνα με αυτή τη συνθήκη απαγορεύεται η μεταβίβαση πυρηνικών όπλων σε μη-πυρηνικές χώρες. Δεν αφήνεται περιθώριο στις μη-πυρηνικές χώρες να αποκτήσουν πυρηνικά, ενώ στις ήδη υπάρχουσες δεν επιβάλλεται κανένας περιορισμός. Ταυτόχρονα με την υπογραφή αυτής της Συνθήκης τα κράτη αναλάμβαναν την υποχρέωση να δεχτούν τον έλεγχο του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ).¹⁸⁹ Δεδομένου ότι σχεδόν όλα τα Κράτη μέλη του ΟΗΕ έχουν υπογράψει τη συνθήκη, ο οικουμενικός της χαρακτήρας είναι αναμφισβήτητος (Μέχρι στιγμής τρεις μόνο χώρες δεν έχουν υπογράψει τη Συνθήκη για τη Μη Διάδοση των Πυρηνικών όπλων. Πρόκειται για την Ινδία, το Πακιστάν και το Ισραήλ. Η Βόρεια Κορέα αν και απεχώρησε από την εν λόγω συνθήκη στις 10 Ιανουαρίου του 2003, την αποδέχθηκε εκ νέου το 2007). Σύμφωνα με το πνεύμα αυτό, στις ήδη υπάρχουσες ήρθαν να προστεθούν δύο ακόμη πολύ σημαντικές Συνθήκες. Η Συνθήκη της Μόσχας του 1963 απαγορεύει τις πυρηνικές δοκιμές στην ατμόσφαιρα, στο διάστημα

¹⁸⁸ Χοτούρας Δημήτριος «Πυρηνικά όπλα και Διεθνές Δίκαιο» http://www.lawnet.gr/case_study.asp?PageLabel=3&MeletID=127

¹⁸⁹ Βαληνάκης Γιάννης & Μπότσιου Κωνσταντίνα, ό.π., σ. 179-180

και στις θάλασσες.¹⁹⁰ Με τη Συνθήκη της 24ης Σεπτεμβρίου του 1996 απαγορεύθηκαν πλήρως οι πυρηνικές δοκιμές. Σκόπιμο είναι, ωστόσο, να επισημανθεί ότι η Συνθήκη με την οποία απαγορεύονται ολοκληρωτικά οι πυρηνικές δοκιμές δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή, δεδομένου ότι απαιτεί την προηγούμενη κύρωσή της από 44 χώρες που έχουν στη διάθεση τους πυρηνικούς αντιδραστήρες.

Επίσης, σημαντική είναι και η Συνθήκη SALT I (Strategic Arms Limitation Talks) που υπογράφηκε το 1972. Οι διαπραγματεύσεις διήρκησαν από το Νοέμβριο του 1969 μέχρι το Μάιο του 1972. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση διαπραγματεύτηκαν τις πρώτες συμφωνίες ώστε να βάλουν όρια και περιορισμούς στον εξοπλισμό τους. Αυτή η Συνθήκη περιλάμβανε τρεις χωριστές Συμφωνίες. Η πρώτη ήταν η Συνθήκη για τους Αντιβαλλιστικούς Πυραύλους, η οποία στόχευε να βάλει ένα τέλος στον ανταγωνισμό που απειλούσε να αυξηθεί ακόμη περισσότερο. Η δεύτερη ήταν η Προσωρινή Συμφωνία για τα Επιθετικά Στρατηγικά Όπλα με την οποία δύο έθνη έλαβαν τα πρώτα μέτρα για να ελέγξουν τον ανταγωνισμό, ενώ «πάγωσαν» για πέντε χρόνια ορισμένα στοιχεία του ανταγωνισμού στα επιθετικά πυρηνικά όπλα.¹⁹¹ Η τρίτη ήταν το Πρωτόκολλο της Προσωρινής Συμφωνίας, που καθόριζε τις συγκεκριμένες αριθμητικές «οροφές» των Βαλλιστικών Πυραύλων που εκτοξεύονται από υποβρύχιο για τις ΗΠΑ και για την ΕΣΣΔ.¹⁹²

Οι διαπραγματεύσεις για τη Συνθήκη SALT II ξεκίνησαν το Νοέμβριο του 1972. Τελικά υπογράφηκε στις 18 Ιουνίου 1979 στη Βιέννη από τον Πρόεδρο Carter και τον Γενικό Γραμματέα Brezhnev (Μπρέζνιεφ).¹⁹³ Στόχος των ΗΠΑ ήταν αυτή η Συνθήκη να καθορίσει την αριθμητική ισότητα των στρατηγικών συστημάτων των δύο Δυνάμεων. Επιδίωκαν επίσης τη διατήρηση της σταθερότητας του στρατηγικού ισοζυγίου για να μειωθούν οι πιθανότητες ενός πυρηνικού πολέμου και η καλύτερευση των σχέσεων των δύο χωρών έτσι

¹⁹⁰ Tchazov E, Iline L.& Gouskova A., *Πυρηνικός Πόλεμος Οι Βιολογικές του Συνέπειες στον Άνθρωπο*, Αθήνα, μτφ. Ε. Π. Ξενόπουλος, Εκδόσεις Γερ. Αναγνωστήδη, 1984, σ.31

¹⁹¹ "Strategic Arms Limitations Talks" *The State Department*
<http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/salt1.html>

¹⁹² Βαληνάκης Γιάννης & Μπότσιου Κωνσταντίνα, 2008, ό. π., σ. 188-189

¹⁹³ <http://www.fas.org/nuke/control/salt2/index.html> SALT II (FAS Federation of American Scientists)

ώστε να μειωθεί η ένταση και ο ανταγωνισμός για τον εξοπλισμό. Από την πλευρά της, η Σοβιετική Ένωση επεδίωκε τη μείωση των προωθημένων συστημάτων στην Ευρώπη, δηλαδή τη μείωση των αμερικανικών πυρηνικών συστημάτων που είχαν εγκατασταθεί σε τρίτες χώρες.¹⁹⁴

6.2.2 Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο

Με την λήξη του Ψυχρού Πολέμου, η κυβέρνηση του Τζορτζ Μπους ανέλαβε την ηγεσία των ΗΠΑ και έπρεπε να κάνει τη μετάβαση σε μια νέα εποχή. Κύριο μέλημά της ήταν η συζήτηση σχετικά με τη μείωση των εξοπλισμών. Το Νοέμβριο του 1990 υπογράφηκε η συμφωνία START I που είχε σκοπό την μείωση των στρατηγικών όπλων. Καθορίστηκε ανώτατο όριο για τα βαρέα όπλα που θα επιτρεπόταν να είναι εγκατεστημένα μεταξύ Ατλαντικού και Ουραλίων και υποχρεώθηκε κυρίως τη Σοβιετική Ένωση να κάνει αρκετές περικοπές του συμβατικού οπλοστασίου της. Το 1992 υπογράφηκε μια νέα συμφωνία που όριζε το μέγεθος των ενόπλων δυνάμεων στην Ευρώπη.

Ο διάλογος για τη μείωση του πυρηνικού οπλοστασίου συνεχιζόταν ομαλά και έτσι το 1991 ξεκίνησαν οι συνομιλίες για την START II, η οποία υπογράφηκε τελικά το 1993. Προέβλεπε και άλλες μειώσεις των οπλοστασίων της ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ μέχρι το 2003. Η START II επικυρώθηκε το 1996 από την αμερικανική Γερουσία αλλά η ρωσική Δούμα αρνήθηκε να την επικυρώσει.

Αργότερα και οι δύο πλευρές συμφώνησαν να προχωρήσουν σε διαπραγματεύσεις για μία START III.

Το 2002 εφαρμόστηκε μία νέα πρωτοβουλία, ο «Κώδικας Συμπεριφοράς της Χάγης», που είχε σκοπό να αναπτύξει πρότυπα σχετικά με την συμπεριφορά κατά τη μεταφορά των πυραύλων ή τμημάτων τους.

Στα μέσα Μαρτίου του 2010 οι ΗΠΑ και η Ρωσία είχαν έρθει σε διαπραγματεύσεις σχετικά με μία νέα Συνθήκη START που θα αντικαθιστούσε

¹⁹⁴ Βαληνάκης Γιάννης-Μπότσιου Κωνσταντίνα, ό.π., σ. 192-193

τη Συνθήκη START του 1991, η οποία είχε λήξει από το Δεκέμβριο του 2009. Στις 8 Απριλίου οι Μπαράκ Ομπάμα και Ντιμίτρι Μεβτβέντιεφ υπέγραψαν στην Πράγα τη «νέα Συνθήκη START» (Strategic Arms Reduction Treaty), η οποία προβλέπει τη μείωση κατά περίπου 30% του αριθμού των ενεργών πυρηνικών όπλων της Ρωσίας και των ΗΠΑ.¹⁹⁵

Ο Πρόεδρος της Αμερικής Μπαράκ Ομπάμα, στις 6 Απριλίου του 2010, δύο μέρες πριν να υπογράψουν οι ΗΠΑ με τη Ρωσία τη νέα πυρηνική συνθήκη, ανακοίνωσε το νέο δόγμα στον τομέα των πυρηνικών. Η πρόληψη της πυρηνικής τρομοκρατίας αποτελεί από τους κύριους στόχους της αμερικανικής πολιτικής. Σύμφωνα με τα όσα δήλωσε ο Πρόεδρος της Αμερικής, περιορίζεται ο αριθμός των πυρηνικών όπλων καθώς και ο ρόλος τους στην εθνική ασφάλεια. Η αντιμετώπιση των τρομοκρατών που δε διστάζουν να πραγματοποιήσουν επιθέσεις αυτοκτονίας, καθώς και των μη φιλικών καθεστώτων που αναζητούν όπλα μαζικής καταστροφής, δεν είναι εύκολη εξαιτίας του τεράστιο πυρηνικού οπλοστασίου που άφησε πίσω της η ψυχροπολεμική εποχή. Επομένως, το πυρηνικό δόγμα προβλέπει τη μείωση των πυρηνικών όπλων και ελαττώνει τις περιπτώσεις στις οποίες οι ΗΠΑ μπορούν να κάνουν χρήση πυρηνικών όπλων. Έτσι, θα διαμορφωθεί ένα ασφαλές και αποτελεσματικό περιβάλλον για τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους.¹⁹⁶ Για πρώτη φορά αποκλείεται η περίπτωση να απαντήσουν με πυρηνικά αν δεχθούν επίθεση με βιολογικά, χημικά ή συμβατικά όπλα. Αυτά όμως αφορούν τις χώρες που έχουν υπογράψει τη Συνθήκη για τη Μη Διάδοση των Πυρηνικών, και όχι τις χώρες που δε δείχνουν πρόθυμες να συμμορφωθούν με τους κανόνες, όπως η Βόρεια Κορέα και το Ιράν.¹⁹⁷

Στη σύνοδο κορυφής για την πυρηνική ασφάλεια, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 12 και 13 Απριλίου 2010 στην Ουάσινγκτον και παρευρέθηκαν ηγέτες από 47 χώρες, ο Αμερικανός Πρόεδρος Μπαράκ Ομπάμα δήλωσε ότι, παρόλο που ο κίνδυνος μιας πυρηνικής αντιπαράθεσης μεταξύ κρατών έχει

¹⁹⁵ Γιαννακόπουλος Βασίλειος «Η Νέα Συνθήκη START» 8 Απριλίου 2010 www.geostrategy.gr

¹⁹⁶ <http://www.whitehouse.gov/blog/2010/04/12/effort-achieve-nuclear-security-0> Expanding the Effort to Achieve Nuclear Security Posted by Jesse Lee on April 12, 2010

¹⁹⁷ «Ασπίδα Ομπάμα στους πυρηνικούς τρομοκράτες. Το νέο δόγμα για τα πυρηνικά των ΗΠΑ» *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 7 Απριλίου 2010

μειωθεί, ο κίνδυνος μιας πυρηνικής επίθεσης έχει αυξηθεί. Τόνισε επίσης το γεγονός ότι τρομοκρατικά δίκτυα όπως η Αλ Κάιντα προσπαθούν να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα και πυρηνικά υλικά, και αν τελικά τα καταφέρουν να τα αποκτήσουν είναι πολύ πιθανό ότι θα τα χρησιμοποιήσουν.¹⁹⁸ Στη σύνοδο δεν παρευρέθηκε εκπρόσωπος του Ιράν, της Βόρειας Κορέας, της Συρίας (η Ουάσινγκτον πιστεύει ότι η Δαμασκός επιδιώκει να γίνει πυρηνική δύναμη), αλλά και του Ισραήλ. Ο Πρωθυπουργός του Ισραήλ, αν και είχε προσκληθεί, δεν παρευρέθηκε, διότι ήταν πιθανόν η Τουρκία και η Αίγυπτος να έθεταν ως θέμα το ισραηλινό οπλοστάσιο, και όπως είναι γνωστό το Ισραήλ μόλις πρόσφατα αναγκάστηκε να επιβεβαιώσει ότι διαθέτει πυρηνικό οπλοστάσιο.¹⁹⁹

6.3 Οργανισμοί ελέγχου πυρηνικών όπλων

6.3.1 ΟΗΕ

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ιδρύθηκε το 1945 από τις χώρες που νίκησαν στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και είναι ένας διεθνής οργανισμός - συνασπισμός μεταξύ των κρατών του κόσμου, με σκοπό τη συνεργασία στο Διεθνές Δίκαιο, την ασφάλεια, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτική ισότητα.²⁰⁰ Αποτελείται από έξι κύρια όργανα, μεταξύ των οποίων είναι και το Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο είναι αρμόδιο για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

6.3.2 ΙΑΕΑ

Η **Διεθνής Οργάνωση Ατομικής Ενέργειας**, (**International Atomic Energy Agency-IAEA**) είναι ένας αυτόνομος διεθνής διακρατικός οργανισμός που συνδέεται με τον ΟΗΕ, του οποίου και αποτελεί εξειδικευμένη οργάνωση. Ιδρύθηκε το 1957 και έχει έδρα τη Βιέννη. Μέχρι το Νοέμβριο του 2010

¹⁹⁸ «Καταστροφή η απόκτηση πυρηνικών από τρομοκρατικές οργανώσεις» www.skai.gr 13/4/2010

¹⁹⁹ Γιαννακόπουλος Βασίλειος «Διεθνής Σύνοδος για την Πυρηνική Ασφάλεια» 14 Απριλίου 2010 http://www.geostrategy.gr/pdf/20100414_nuclear_proliferation_summit.pdf

²⁰⁰ <http://el.wikipedia.org>

αριθμούσε 151 χώρες μέλη.²⁰¹ Το 1994 αποχώρησε η Βόρεια Κορέα, ενώ το 2003 η Καμπότζη. Σκοπός της είναι να ελέγχει την ανάπτυξη πυρηνικών προγραμμάτων που προορίζονται για ειρηνικούς σκοπούς και να διασφαλίζει στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας ότι τα πυρηνικά υλικά και οι πυρηνικές εγκαταστάσεις χρησιμοποιούνται μόνο για ειρηνικούς και όχι για πολεμικούς σκοπούς.

6.4 Λήψη μέτρων ασφαλείας

Πολύ σημαντικό ρόλο παίζει και η πρόληψη για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας. Έτσι λοιπόν τα κράτη μέλη πρέπει να εγκρίνουν εναρμονισμένα μέτρα για το θέμα της διερεύνησης και πρόληψης των τρομοκρατικών ενεργειών, μεταξύ των οποίων θα περιλαμβάνονται:

- ο έλεγχος των αεροδρομίων και η ασφάλεια των αερομεταφορών;
- η βελτίωση των μεθόδων ανίχνευσης εκρηκτικών υλών και επικίνδυνων ουσιών σε χειραποσκευές, παραδιδόμενες αποσκευές και γενικά σε φορτία;
- η εισαγωγή αποτελεσματικών και συντονισμένων ηλεκτρονικών συστημάτων για τη διευκόλυνση του ελέγχου και του εντοπισμού καταζητούμενων ατόμων ή υπόπτων για συμμετοχή σε τρομοκρατικές οργανώσεις
- η προστασία των οργανώσεων που διατρέχουν τον κίνδυνο να δεχθούν τρομοκρατικές επιθέσεις;
- η πρόληψη της κατάχρησης των δικτύων δεδομένων και τηλεπικοινωνιών για τρομοκρατικούς σκοπούς (π.χ. την παροχή οδηγιών κατασκευής βομβών στο Internet);
- η προστασία των δικτύων δεδομένων και τηλεπικοινωνιών από τις δολιοφθορές τρομοκρατικών, φασιστικών, ξενοφοβικών κλπ. οργανώσεων;

²⁰¹ "Member States of IAEA) <http://www.iaea.org/About/Policy/MemberStates/index.html>

- ο έλεγχος της κατασκευής, αποθήκευσης, εμπορίας, μεταφοράς, εισαγωγής και εξαγωγής εκρηκτικών όπλων και υλικού που μπορούν να οδηγήσουν στη θανάτωση και τον τραυματισμό μεγάλου αριθμού ατόμων ή τον αφανισμό ζώων και φυτών ή την μεγάλο μεγέθους καταστροφή υλικού, όπου ο κοινοβουλευτικός έλεγχος θα ενισχύει τη διαφάνεια των εν λόγω συστημάτων και συνεπώς θα εμποδίζει την κατάχρησή τους;
- η βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος ελέγχου των εμπορευμάτων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο για στρατιωτικούς όσο και για μη στρατιωτικούς σκοπούς (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3381/94 του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1994 περί κοινοτικού καθεστώτος ελέγχου της εξαγωγής αγαθών διπλής χρήσης καθώς και της σχετικής κοινής δράσης στην εκάστοτε ισχύουσα μορφή);
- η απαγόρευση της ανάπτυξης, παραγωγής, αποθήκευσης, εμπορίας, μεταφοράς, εισαγωγής και εξαγωγής βιολογικών, χημικών και ραδιενεργών όπλων;
- η αυστηρότατη τήρηση των διεθνών υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη Συνθήκη για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων.

Ακόμα, τα κράτη μέλη θα χρειαστεί να βελτιώσουν την εκπαίδευση και την επιμόρφωση ειδικών στον τομέα των εκρηκτικών υλών και της εξουδετέρωσής τους, καθώς και ειδικών στον τομέα των πυρηνικών, βιολογικών και χημικών όπλων;

Επίσης, είναι αναγκαίο να προωθηθεί ο δημοκρατικός διάλογος ώστε οι υφιστάμενες στα διάφορα κράτη μέλη πολιτικές, εθνικές - εθνικές, κοινωνικές και οικολογικές συγκρούσεις να καταλήξουν σε πολιτικές λύσεις, για να αποτραπεί το ενδεχόμενο οι συγκρούσεις αυτές να χρησιμεύσουν ως άλλοθι για τρομοκρατικές ενέργειες που θα συναντήσουν οποιαδήποτε αποδοχή σε τμήματα του πληθυσμού;

Τα κράτη μέλη, στο πλαίσιο των ενεργειών πρόληψης της τρομοκρατίας, θα πρέπει να εφαρμόσουν μία αποτελεσματική πολιτική της ενσωμάτωσης, η οποία να καταπολεμά τον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό αποκλεισμό.

Επιπλέον, τα κράτη μέλη χρειάζεται να λάβουν αποτελεσματικά μέτρα κατά της δημιουργίας ή της περαιτέρω ύπαρξης ενός "χώρου υποστήριξης" των τρομοκρατών. Σημαντική ως προς το σκοπό αυτό είναι κυρίως η αναχαίτιση της ενεργού συμμετοχής σε τρομοκρατικές ενέργειες, η παρεμπόδιση πνευματικής, υλικοτεχνικής - κυρίως οικονομικής - υποστήριξης προς τις τρομοκρατικές ενέργειες, καθώς και η απαγόρευση κάθε τύπου διευκολύνσεων που εξασφαλίζουν τους τρομοκράτες έναντι δικαστικής δίωξης ή έκτισης ποινών (π.χ. κάλυψή τους έναντι των ανακριτικών αρχών, παροχή καταφυγίου);

Τέλος η Επιτροπή, το Συμβούλιο και τα κράτη μέλη πρέπει να επιβάλουν αποτελεσματικές διπλωματικές, πολιτικές και οικονομικές κυρώσεις, περιλαμβάνουσες και μέτρα εκφοβισμού, κατά εκείνων των κρατών που υποστηρίζουν με ανοικτό ή συγκεκαλυμμένο τρόπο τρομοκρατικές ενέργειες ή ομάδες;²⁰²

Εκτός από όλα τα μέτρα που μπορούν να λάβουν τα κράτη, η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας πρέπει να ανατρέξει στα αίτιά της. Πολλοί πιστεύουν ότι η τρομοκρατία είναι μια απάντηση στην αδικία και ότι οι τρομοκράτες είναι άνθρωποι που οδηγούνται σε πράξεις αγανάκτησης λόγω της κατάστασης στην οποία βρίσκονται. Συνήθως αυτές οι καταστάσεις που οδηγούν σε βίαια χτυπήματα είναι η φτώχεια, η απελπισία και η πολιτική ή κοινωνική καταπίεση. Για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της τρομοκρατίας αποτελεσματικά, ο μόνος τρόπος είναι να εντοπιστούν οι ρίζες και τα αίτιά του. Να γίνουν κατανοητά τα κίνητρα, τα αιτήματα και οι διάφορες μορφές απόγνωσης που οδηγούν στην τρομοκρατία, διότι η παρεμπόδιση της τελευταίας μόνο με τη χρήση βίας είναι σίγουρο ότι δε θα έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα.²⁰³

²⁰² Ιστοσελίδα ευρωπαϊκού κοινοβουλίου www.europarl.europa.eu

²⁰³ Laquer Walter, *No End To War*, New York, Continuum, 2003, σ. 11

6.5 Η χρήση της ισχύος στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας

Για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το φαινόμενο της παγκόσμιας τρομοκρατίας, οι ΗΠΑ θα πρέπει να ρίξουν το βάρος στις διπλωματικές προσπάθειες και όχι στον πόλεμο. Θα πρέπει να εστιάσουν στα διάφορα είδη τρομοκρατίας και στα αίτιά τους. Όμως πιο εντυπωσιακά αποτελέσματα θα επιτευχθούν αν υπάρξει συνεργασία μεταξύ των χωρών. Οι ΗΠΑ δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τη νέα απειλή της εθνικής ασφάλειας χωρίς τη συνεργασία άλλων χωρών. Τόσο οι ΗΠΑ όσο και άλλες ανεπτυγμένες δημοκρατίες θα καταφέρουν να νικήσουν αν πάρουν με το μέρος τους τους μετριοπαθείς μουσουλμάνους. Πως όμως θα καταφέρουν να επιτύχουν κάτι τόσο δύσκολο; Με τη χρήση της δημόσιας διπλωματίας, όπως λέει ο Nye. Πρέπει να εξηγηθούν τα κοινά συμφέροντα. Είναι απαραίτητη δηλαδή η χρησιμοποίηση της ήπιας ισχύος.

Με τον όρο ήπια ισχύ εννοούμε το να κάνεις τους άλλους να θέλουν τα ίδια που θέλεις και εσύ²⁰⁴, όχι όμως με σκληρά μέτρα (όπως απειλή, εξαναγκασμός κλπ.) αλλά προωθώντας ελκυστικά στοιχεία (όπως η κουλτούρα, οι αξίες, οι θεσμοί κλπ). Αυτό συνεπάγεται τη δημιουργία συνεργασιών με άλλα κράτη ή φορείς. Η ήπια ισχύς είναι συνέπεια καθημερινής δημοκρατικής πολιτικής πρακτικής και όχι ένδειξη αδυναμίας. Η μη χρησιμοποίησή της αποτελεί μεγάλο σφάλμα. Παλαιότερα οι ΗΠΑ τα κατάφερναν πολύ καλά σε αυτό το πεδίο. Όμως η πολιτική του Μπους στη Μέση Ανατολή άλλαξε τα δεδομένα. Τη θέση της ήπιας ισχύος πήρε η σκληρή ισχύ.

Η σκληρή ισχύς είναι η ικανότητα να χρησιμοποιείς μεθόδους εξαναγκασμού ή απειλές για να κάνεις τον άλλον να θέλει αυτά που θες και εσύ. Η σκληρή ισχύς έχει άμεση σχέση με τη στρατιωτική και οικονομική δύναμη μιας χώρας. Ξεκάθαρο παράδειγμα σκληρής ισχύος ήταν η απόφαση του Μπους να κηρύξει τον πόλεμο ενάντια στο Ιράκ, στο όνομα του πολέμου κατά της

²⁰⁴ Nye Joseph S. Jr. «Από την Ήπια Ισχύ στην Έξυπνη Δύναμη» στο Ντάλης Σωτήρης, *Από τον Μπους στον Ομπάμα*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2010, σ. 118

τρομοκρατίας. Το γεγονός αυτό προκάλεσε τη δυσαρέσκεια πολλών υποστηρικτών των ΗΠΑ και ενίσχυσε την άποψη ότι οι ΗΠΑ είναι μια κλασική ιμπεριαλιστική δύναμη. Ο πόλεμος αυτός διεξήχθη χωρίς να έχει οργανωθεί ένας ευρύτερος στρατιωτικός συνασπισμός και χωρίς να έχει εξασφαλίσει την έγκριση των Ηνωμένων Εθνών. Όπως είναι λογικό, όταν κάποια χώρα αδιαφορεί για τη σημασία της θελκτικότητας της πολιτικής της στις άλλες χώρες, θα πληρώσει ένα κόστος. Έτσι λοιπόν, μετά τον πόλεμο στο Ιράκ το κύμα συμπάθειας και υποστήριξης των ΗΠΑ, που ήταν αποτέλεσμα των τρομοκρατικών επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, εξανεμίστηκε. Άλλη μια άμεση συνέπεια αυτού του πολέμου ήταν η άνοδος της τρομοκρατικής στρατολόγησης. Μόνο η σκληρή ισχύς δεν μπορεί να κερδίσει την αναμέτρηση αν χρησιμοποιείται με τρόπο που να προκαλεί νέες στρατολογήσεις στον εξτρεμισμό.²⁰⁵

Παγκόσμια φαινόμενα όπως η υπερεθνική τρομοκρατία, τα όπλα μαζικής καταστροφής και ειδικότερα ο συνδυασμός τους, η διεθνής εγκληματικότητα κ.α., δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά χωρίς τη συνεργασία πολλών χωρών. Τα θέματα αυτά είναι πολυμερή και απαιτείται συνεργασία για τη λύση τους. Αυτή η συνεργασία ενισχύεται από την ήπια ισχύ. Σύμφωνα με τον Nye, ένας ηγέτης για να επιτύχει τους στόχους του πρέπει να συνδυάζει την σκληρή (καρότο και μαστίγιο) με την ήπια (χάρισμα και πειθώ) ισχύ. Το μείγμα αυτών των δύο το αποκαλεί «έξυπνη δύναμη».²⁰⁶

²⁰⁵ Στο ίδιο, σ. 121

²⁰⁶ Κουλουμπής Θεόδωρος, «Ηγεσία: Επιστήμη ή Τέχνη», *Η Καθημερινή* 26 Απριλίου 2008, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_columns_1_26/04/2008_268029

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

7. Περιπτώσιολογικές μελέτες κρατών και οργανώσεων που συνδέονται με την τρομοκρατία και τη χρήση όπλων μαζικής καταστροφής στην πυρηνική εποχή. Ανάλυση της απειλής που συνιστούν για τη διεθνή ασφάλεια.

7.1 Πακιστάν

Μέσα στις χώρες που θεωρούνται ύποπτες για τη διασπορά γνώσης και πυρηνικού υλικού είναι το Πακιστάν, το οποίο δημιουργήθηκε αρχικά ως θρησκευτικό κράτος και όχι ως εθνικό. Γενικότερα υπήρχε μεγάλη ανομοιογένεια στο εσωτερικό του και το Ισλάμ αποτελούσε το συνδετικό κρίκο όλων των καστών. Τον Μάιο του 1974, όταν η Ινδία έκανε την πρώτη της «ειρηνική πυρηνική έκρηξη», ενεργοποιήθηκε η προσπάθεια του Πακιστάν να αποκτήσει πυρηνικά.²⁰⁷ Κατά τις δεκαετίες '60-'70, με την έξαρση δηλαδή των πυρηνικών εξοπλισμών, επεδίωξε την απόκτηση πυρηνικών όπλων, λόγω του ότι περιβάλλεται από πυρηνικές δυνάμεις όπως είναι το Ισραήλ, η Κίνα και η Ινδία, με την οποία μάλιστα οι σχέσεις του ήταν και είναι τεταμένες. Επίσης, με την κατοχή πυρηνικών όπλων θα αυξανόταν αυτομάτως και η διαπραγματευτική του ικανότητα όσων αφορά την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων του.

²⁰⁷ Βαλανάκης Γιάννης & Μπότσιου Κωνσταντίνα, *Διεθνείς Σχέσεις & Στρατηγική στην Πυρηνική Εποχή*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2008, σ. 353

Το Πακιστάν παράγει πυρηνικά όπλα με μεγάλους ρυθμούς. Το πυρηνικό οπλοστάσιο οικοδομήθηκε από όλους τους Πακιστανούς ηγέτες, αρχής γενομένης από τον Ζουλφικάρ Αλι Μπούτο, που το 1972 δήλωσε ότι «μπορεί να χρειαστεί να τρώμε χορτάρι, αλλά ατομική βόμβα θα φτιάξουμε». Οι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών υποστηρίζουν ότι η χώρα διαθέτει 100 πυρηνικά όπλα περισσότερα από την Ινδία, τα διπλάσια από όσα διέθετε προ τετραετίας, και είναι πιθανό να αναδειχθεί στην πέμπτη μεγαλύτερη πυρηνική δύναμη του κόσμου. Δε θα αρκούσαν όμως και λιγότερα, αν ο μόνος στόχος του Πακιστάν ήταν να αποτρέψει μια ενδεχόμενη επίθεση από την Ινδία.²⁰⁸

Η χώρα αυτή θεωρείται ότι γίνεται όλο και πιο σοβαρή απειλή για τρεις λόγους. Ο πρώτος λόγος είναι ότι διαθέτει πυρηνικά όπλα. Ο δεύτερος είναι ότι είχαν έντονη παρουσία πολλές τρομοκρατικές οργανώσεις στο έδαφός της και ο τρίτος είναι ότι χαρακτηρίζεται από έντονη πολιτική αστάθεια.

Το 1997, Πακιστανοί πυρηνικοί επιστήμονες έκαναν κρυφά ταξίδια στη Βόρεια Κορέα. Αυτά τα ταξίδια είχαν ως αποτέλεσμα το Πακιστάν να προμηθεύσει τη Βόρεια Κορέα με τεχνική βοήθεια για το πρόγραμμα για τα πυρηνικά όπλα, με αντάλλαγμα η Βόρεια Κορέα να βοηθήσει το Πακιστάν στην ανάπτυξη πυραύλων μεγάλου βεληνεκούς. Η CIA είχε πληροφορίες και για έναν πυρηνικό επιστήμονα που διαπραγματευόταν με Λίβυους πράκτορες την τιμή που θα τους πουλούσε σχέδια για πυρηνικές βόμβες.²⁰⁹ Το καλοκαίρι του 2002, ένας Αμερικανικός κατασκοπευτικός δορυφόρος εντόπισε ένα Πακιστανικό C-130 φορτηγό αεροπλάνο να φορτώνει μέρη πυραύλων κοντά στην Pyongyang, την πρωτεύουσα της Βόρειας Κορέας. Από αυτό το γεγονός αποδεικνύεται ότι το Πακιστάν προμηθεύει τη Βόρεια Κορέα με γνώση και σε αντάλλαγμα η δεύτερη βοηθάει το Πακιστάν στην ανάπτυξη πυραύλων.²¹⁰

Ο εθνικός ήρωας, «ο πατέρας της πυρηνικής βόμβας του Πακιστάν» ονόματι Αμπντούλ Καντίρ Χαν, είχε εμπλακεί με ένα παράνομο διεθνές δίκτυο μαύρης

²⁰⁸ «Πυρηνικό Πακιστάν», *Η Καθημερινή*, 9 Φεβρουαρίου 2011

²⁰⁹ Allison Graham, *Nuclear Terrorism*, New York, Times Books, 2004, σ. 24-25

²¹⁰ Στο ίδιο, σ. 75

αγοράς πυρηνικών²¹¹ και πούλησε για προσωπικό του όφελος πυρηνικά μυστικά και υλικά στο Ιράν, στη Βόρεια Κορέα και στη Λιβύη, γεγονός που προκάλεσε σημαντικές ανησυχίες στην προηγούμενη αμερικανική κυβέρνηση, καθώς τα πυρηνικά εργαστήρια του Πακιστάν αποτελούν στοιχείο έντονο προβληματισμού. Η βασική ανησυχία αφορούσε το τι θα συμβεί αν μετακινηθούν τα όπλα. *«Οι ΗΠΑ φοβούνται ότι ορισμένοι κύκλοι μπορεί να προσπαθήσουν να προκαλέσουν μια αντιπαράθεση μεταξύ Πακιστάν και Ινδίας με την ελπίδα ότι ο στρατός θα μεταφέρει πυρηνικά όπλα πιο κοντά στα σύνορα όπου θα είναι πιο ευάλωτα στην κλοπή. Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Μουμπάι τον Νοέμβριο Αμερικανοί εξέφρασαν την ανησυχία ότι ένας από τους στόχους των ενόπλων ήταν να πυροδοτήσουν μια τέτοια αλληλουχία γεγονότων».* Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλούσε επίσης το γεγονός ότι είναι σχεδόν αδύνατο να κατορθώσουν οι ΗΠΑ να σταματήσουν την έξοδο των πυρηνικών επιστημόνων, οι οποίοι μπορούν να μεταδώσουν τις γνώσεις τους πάνω σε αυτά τα θέματα.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, σύμφωνα με δημοσιογραφικές πληροφορίες, κορυφαίοι Πακιστανοί πυρηνικοί επιστήμονες συναντήθηκαν με μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης Αλ Κάιντα, με την οποία μίλησαν για πυρηνικά όπλα κυρίως. Ένας εξ αυτών, ο Σουλτάν Μπασιρουντίν Μαχμούντ, ο οποίος βοήθησε στην κατασκευή των αντιδραστήρων του Πακιστάν, ήταν γοητευμένος από τη σχέση επιστήμης και Κορανίου. Είχε δηλαδή ένα θρησκευτικό ενδιαφέρον. Τελικά η έντονη θρησκοληψία του σε συνδυασμό με τη συμπάθεια που έτρεφε προς τον ισλαμικό εξτρεμισμό τρόμαξαν τους συναδέλφους του και το 1999 εξαναγκάστηκε σε πρόωρη συνταξιοδότηση. *«Στη συνέχεια ίδρυσε ένα φιλανθρωπικό ίδρυμα δήθεν για να στέλνει βοήθεια στους μουσουλμάνους αδελφούς του στο Αφγανιστάν. Τον Αύγουστο του 2001, την ώρα που οι τρομοκράτες της 11ης Σεπτεμβρίου έκαναν τις τελευταίες ετοιμασίες τους, ο Μαχμούντ και ένας συνάδελφός του από το ίδρυμα συναντήθηκαν με τον Οσάμα μπιν Λάντεν και το πρωτοπαλικάρό του Αϊμάν αλ Ζαουάχιρι επί αρκετές ημέρες στο Αφγανιστάν. Δεν υπάρχει*

²¹¹ Weeramantry Christopher G. "Sleepwalking Into Our Century of Last Opportunity" στο Falk Richard & Krieger David, *At the Nuclear Precipice. Catastrophe of Transformation?*, New York, PALGRAVE MACMILLAN, 2008 σ. 20

αμφιβολία ότι ο Μαχμούντ μίλησε στους δύο αρχηγούς της Αλ Κάιντα για τα πυρηνικά όπλα ή ότι η Αλ Κάιντα τα ήθελε απεγνωσμένα. Τις εβδομάδες μετά την 11η Σεπτεμβρίου ο τότε πρόεδρος του Πακιστάν Περβέζ Μουσάραφ προσπάθησε να καθυσυχάσει τον αρχηγό της CIA Τζορτζ Τένετ λέγοντας ότι οι άνδρες που ζουν σε σπηλιές δεν μπορούν να κάνουν τέτοια πράγματα. Έβαλε να συλλάβουν τον Χαν και τον Μαχμούντ, αν και δεν διώχθηκαν ποτέ ποινικώς. Το Πακιστάν δεν ρισκάρει μια δίκη όπου θα βγουν στη φόρα πυρηνικά μυστικά. Συνεχίζουν να κρατούνται και οι δύο σε κατ' οίκον περιορισμό, υπό στενή παρακολούθηση.»²¹²

Θεωρητικά, το πυρηνικό οπλοστάσιο του Πακιστάν φρουρείται αυστηρά. Όμως το γεγονός ότι η χώρα χαρακτηρίζεται από χρόνια πολιτική αστάθεια, καθώς και η ύπαρξη περισσότερων βίαιων εξτρεμιστών από οπουδήποτε αλλού, προκαλούν μεγάλη ανησυχία. Εκτός από τους Ταλιμπάν και την Αλ Κάιντα, στο Πακιστάν υπάρχει και η οργάνωση Λασκάρ-ι-Τάιμπα, η οποία κατηγορείται για την τρομοκρατική επίθεση στη Βομβάη τον Νοέμβριο του 2008 και φέρεται να διατηρούσε στενές επαφές με τον πακιστανικό στρατό. Ανησυχία προκαλεί και το γεγονός ότι το οπλοστάσιο του Πακιστάν ενισχύεται. Σύντομα θα λειτουργήσει ένας νέος αντιδραστήρας πλουτωνίου και θα παράγονται περισσότερες μικρές, φονικές βόμβες πλουτωνίου.²¹³

Στη διεθνή σύνοδο για την πυρηνική ασφάλεια που πραγματοποιήθηκε 12 και 13 Απριλίου του 2010, ο Πακιστανός πρωθυπουργός Γιουσούφ Ραζά Γκιλάνι προσπάθησε να καθυσυχάσει τη διεθνή κοινότητα όσον αφορά το ενδεχόμενο να πέσουν τα πακιστανικά πυρηνικά όπλα στα χέρια εξτρεμιστών ισλαμιστών. Δήλωσε ότι η χώρα του είναι μια «υπεύθυνη πυρηνική δύναμη» και απέρριψε το ενδεχόμενο τερματισμού της παραγωγής σχάσιμου υλικού που είναι απαραίτητο για τη δημιουργία πυρηνικών όπλων, διότι, όπως δήλωσε, το Πακιστάν πρέπει να έχει ένα ισχυρό αποτρεπτικό όπλο προκειμένου να μπορεί να αντιμετωπίσει την Ινδία.

²¹² Sanger David E., « Τα πυρηνικά του Πακιστάν απειλούν τη Γη» *Το Βήμα*, 1 Φεβρουαρίου 2009

²¹³ Ξενάκη Κ. «SOS για πυρηνικούς τρομοκράτες», *ΤΑ ΝΕΑ*, 13 Απριλίου 2010, σ. 43

Στο τέλος της συνόδου μπορεί ο Αμερικανός Πρόεδρος να έδειχνε πεπεισμένος για την ασφάλεια των Πακιστανικών πυρηνικών όπλων, αλλά πρόετρεψε το Πακιστάν καθώς και άλλες χώρες σαν το Πακιστάν να υπογράψουν την NPT, τη συνθήκη για τη Μη Διάδοση των Πυρηνικών.²¹⁴

Όμως στις αρχές Μαρτίου του 2011 ένα ακόμη περιστατικό παράνομης εξαγωγής πυρηνικού υλικού από το Πακιστάν προκάλεσε νέες ανησυχίες. Συγκεκριμένα στις 5 Μαρτίου του 2011 συνελήφθη στο Μέριλαντ των ΗΠΑ ένας πακιστανικής εθνικότητας πολίτης με την κατηγορία ότι σχεδίασε την παράνομη εξαγωγή πυρηνικού υλικού από την πατρίδα του, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην κατασκευή πυρηνικών αντιδραστήρων.²¹⁵

Τέλος, οι ΗΠΑ πραγματοποίησαν επιδρομή στο έδαφος του Πακιστάν που είχε στόχο την εξόντωση του αρχηγού της Αλ Κάιντα, Οσάμα μπιν Λάντεν, χωρίς να έχουν ενημερώσει σχετικά το Πακιστάν. Σύμφωνα με τον επικεφαλής της CIA Λίον Πανέτα, οι ΗΠΑ δεν ενημέρωσαν το Πακιστάν για την επιχείρηση εναντίον του Οσάμα μπιν Λάντεν, διότι ορισμένοι αξιωματούχοι της χώρας αυτής ήταν πιθανό να ειδοποιήσουν τον ηγέτη της Αλ Κάιντα ότι επίκειται η επιδρομή. Παρά τις δηλώσεις του προέδρου του Πακιστάν, Περβέζ Μουσάραφ, ότι ο πακιστανικός στρατός δεν κάλυπτε τον Οσάμα μπιν Λάντεν και ότι δεν είχαν στοιχεία για την παρουσία του στην Αμποταμπάντ, τα τελευταία γεγονότα επιβεβαιώνουν τη δυσπιστία της διεθνούς κοινότητας για το ρόλο της πακιστανικής κυβέρνησης στο ζήτημα αυτό.²¹⁶

Ειδικότερα, οι υποψίες ότι το Πακιστάν συνεργάζεται με τρομοκρατικές οργανώσεις δεν έχουν εκλείψει και αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι μετά από τις τελευταίες εξελίξεις, την επιχείρηση εξόντωσης του Λάντεν, κατηγορείται για διπλό παιχνίδι στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Η άποψη αυτή

²¹⁴ Γιαννακόπουλος Βασίλειος “Διεθνής Σύνοδος για την Πυρηνική Ασφάλεια», 14 Απριλίου 2010 http://www.geostrategy.gr/pdf/20100414_nuclear_proliferation_summit.pdf

²¹⁵ «ΗΠΑ: Πακιστανός κατηγορείται για παράνομη εξαγωγή πυρηνικού υλικού» <http://www.skai.gr/news/world/article/164735/ipa-pakistanos-katigoreitai-gia-paranomi-exagogi-puriniou-ulikou/>

²¹⁶ «Μουσάραφ: Δεν προστάτευε τον Μπιν Λάντεν ο πακιστανικός στρατός», 07 Μαΐου 2011, www.naftemporiki.gr

ενισχύεται από το γεγονός ότι ο ηγέτης της Αλ Κάιντα εντοπίστηκε τελικά έπειτα από παρακολούθηση μηνών στο Αμποταμπάντ, σε απόσταση μόλις 80 χιλιομέτρων από το Ισλαμαμπάντ, την πρωτεύουσα της χώρας. Ο πρωθυπουργός της Βρετανίας Ντέιβιντ Κάμερον δήλωσε ότι *«Το γεγονός ότι ο Μπιν Λάντεν ζούσε σε ένα μεγάλο σπίτι σε αστική περιοχή δείχνει ότι διέθετε δίκτυο υποστήριξης στο Πακιστάν»*. Επίσης, ο υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας Αλέν Ζιπέ δήλωσε ότι η στάση του Πακιστάν *«δεν είναι ξεκάθαρη»*, τονίζοντας ότι *«δεν μπορεί να φαντασθεί ότι η παρουσία ενός ανθρώπου σαν τον Μπιν Λάντεν... μπορεί να πέρασε τελείως απαρατήρητη»*.²¹⁷

7.2 Βόρεια Κορέα

Η Βόρεια Κορέα είναι και αυτή από τα κράτη που προκαλούν ανησυχία στις δυτικές χώρες όσον αφορά το θέμα της διασποράς των πυρηνικών όπλων και τη σχέση τους με τρομοκρατικές οργανώσεις. Το γεγονός ότι η χώρα αυτή διαθέτει κοιτάσματα ουρανίου και κατάλληλες εγκαταστάσεις επεξεργασίας ορυκτών διευκόλυνε σημαντικά την ανάπτυξη του πυρηνικού της προγράμματος. Η Βόρεια Κορέα απέκτησε βασική πυρηνική τεχνολογία όταν η πρώτη Σοβιετική Ένωση της προμήθευσε ένα μικρό αντιδραστήρα για έρευνα.²¹⁸ Τη δεκαετία του '80 απέκτησε πυρηνική ενέργεια με την κατασκευή ενός μικρού μεγέθους αντιδραστήρα στην Yongbyon, βόρεια της πρωτεύουσας Pyongyang. Η περιοχή αυτή αποτέλεσε και το κέντρο του πυρηνικού ερευνητικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας, που λειτουργούσε με έναν ερευνητικό αντιδραστήρα προμηθευόμενο από τη Σοβιετική Ένωση και υπαγόμενο από το 1977 στους ελέγχους του Διεθνούς Οργανισμού Πυρηνικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ). Η λειτουργία αυτού του αντιδραστήρα άρχισε το 1986 και παράλληλα άρχισε να κατασκευάζεται μία μεγαλύτερη μονάδα για τη χημική εξόρυξη πλουτωνίου από ραδιενεργά ατομικά καύσιμα, η οποία δοκιμάστηκε για πρώτη φορά το 1990. Το 1987 άρχισε η κατασκευή και ενός δεύτερου μεγάλου αντιδραστήρα στην ίδια πόλη

²¹⁷ «Ανεβαίνουν οι τόνοι μεταξύ ΗΠΑ και Πακιστάν. Αιτία η επιχείρηση κατά του Μπιν Λάντεν», *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 4 Μαΐου 2011

²¹⁸ Allison Gr., 2004, ό.π., σ. 79

και ενός τρίτου στην Teachon. Σχεδιαζόταν ωστόσο και η δημιουργία ενός μεγάλου πυρηνικού συμπλέγματος στην ανατολική ακτή της χώρας. Παρόλο που το πρόγραμμα παρουσιαζόταν ως σχέδιο για τη χρησιμοποίηση της πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς, είχε κάθε δυνατότητα να στραφεί στην κατασκευή πυρηνικών όπλων. Το γεγονός αυτό προκαλεί πονοκέφαλο στις χώρες που οι σχέσεις τους είναι τεταμένες με την Βόρεια Κορέα, όπως είναι οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία. Σε έκρυθμη κατάσταση βρίσκονται και οι σχέσεις Βόρειας και Νότιας Κορέας, με αποκορύφωμα το βομβαρδισμό από το βορειοκορεατικό πυροβολικό στις 23 Νοεμβρίου 2010 ενός νοτιοκορεατικού νησιού που βρίσκεται σε απόσταση μερικών χιλιομέτρων από τις ακτές της Βόρειας Κορέας.

Το 1985, υπό την πίεση της Μόσχας, η Βόρεια Κορέα είχε προσχωρήσει στη Συνθήκη για τη Μη Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων. Όμως το 1990 αρνήθηκε να συμμορφωθεί στις ρυθμίσεις της ΙΑΕΑ και το 1993 αποχώρησε από την ΙΑΕΑ. Η αδυναμία ελέγχων καθώς και η δοκιμή διηπειρωτικού πυραύλου στα τέλη του 1998 έχουν προκαλέσει πονοκέφαλο στη Δύση και για το λόγο αυτό θεωρείται ένα από τα κράτη-ταραξίες. Το 2000 η Βόρεια Κορέα παραδέχθηκε ότι είναι βασικός εξαγωγέας βαλλιστικού υλικού και τεχνογνωσίας σε χώρες όπως η Συρία,²¹⁹ η οποία μαζί με το Ιράν θεωρείται ότι προχωρά σε παράνομες πυρηνικές δραστηριότητες.

Τον Απρίλιο του 2003 το γαλλικό φορτηγό πλοίο «Ville de Virgo» έφυγε από το λιμάνι του Αμβούργου στη Γερμανία για την Ασία με ένα φαινομενικά αβλαβές φορτίο, 214 αγωγούς από αλουμίνιο που προορίζονταν για μία Κινέζικη εταιρία αεροσκαφών. Αφού όμως το πλοίο σαλπάρισε, τα ανώτερα στελέχη της γερμανικής κατασκοπίας ανακάλυψαν ότι αυτοί οι σωλήνες δεν προορίζονταν για την Κίνα αλλά για την Βόρεια Κορέα και χρησίμευαν για την παρασκευή πυρηνικών όπλων. Αυτό είναι ένα κλασικό παράδειγμα για το πώς η Βόρεια Κορέα χρησιμοποιούσε ονόματα εταιρειών και τρίτες χώρες για να προμηθεύεται τα απαραίτητα εξαρτήματα για το πρόγραμμα πυρηνικών όπλων.²²⁰

²¹⁹ Βαληνάκης Γιάννης & Μπότσιου Κωνσταντίνα, 2008, ό.π., σ. 360-363

²²⁰ Allison Gr., 2004, ό.π., σ. 78-79

Η Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας εκφράζει μεγάλη ανησυχία, λόγω των εκθέσεων που αναφέρονται στην κατασκευή ενός νέου εργοστασίου εμπλουτισμού ουρανίου, και λόγω του ότι από το 2002 η Βόρεια Κορέα δεν έχει επιτρέψει στην ΙΑΕΑ να επιθεωρήσει τα μέτρα ασφαλείας. Επίσης, ένας ακόμη λόγος για τον οποίο η Βόρεια Κορέα μπήκε στη μαύρη λίστα έχει να κάνει με τη μυστηριώδη εγκατάσταση που κατέστρεψαν ισραηλινοί πύραυλοι το 2007 στο αλ-Κιμπάρ της Συρίας. Η Βόρεια Κορέα φαίνεται να βοηθούσε τη Συρία στην κατασκευή ενός πυρηνικού αντιδραστήρα, κάτι το οποίο η διεθνής κοινότητα το πληροφορήθηκε κατά τύχη. Για αυτούς τους λόγους η Βόρεια Κορέα οδηγήθηκε σε μια κατάσταση διεθνούς απομόνωσης, καθώς θεωρείται μία από τις πιθανές πηγές τροφοδοσίας των τρομοκρατών.²²¹ Στο παρελθόν μάλιστα είχε κατηγορηθεί ότι παρείχε άσυλο σε Ιάπωνες τρομοκράτες. Η σύλληψη μέλους του Ιαπωνικού «Ερυθρού Στρατού» με διαβατήριο της Βόρειας Κορέας ενίσχυσε αυτή την κατηγορία.²²²

Ο Σίνγκφριντ Χέκερ, Καθηγητής Πυρηνικής Φυσικής του Πανεπιστημίου του Στάφορντ, επισκέφθηκε μεγάλη και υπερσύγχρονη πυρηνική εγκατάσταση της Βόρειας Κορέας και διαπίστωσε ότι υπάρχουν περίπου 2000 συσκευές φυγοκέντρισης που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τον εμπλουτισμό ουρανίου, το οποίο χρειάζεται για την κατασκευή πυρηνικής βόμβας. Όμως, από όσα είδε ο εν λόγω επιστήμονας, ο χώρος φαίνεται ότι χρησιμοποιείται κυρίως για την παραγωγή ενέργειας.²²³

7.3 Ιράν

Το Ιράν από τα μέσα της δεκαετίας του '70 είχε αρχίσει να ασχολείται με το θέμα των πυρηνικών. Τότε εγκρίθηκε από τις ΗΠΑ ένα φιλόδοξο πυρηνικό πρόγραμμα, το οποίο σε τρεις δεκαετίες θα ήταν σε θέση να αναπτύξει την

²²¹ Ξενάκη Κ., «SOS για πυρηνικούς τρομοκράτες», *ΤΑ ΝΕΑ*, 13 Απριλίου 2010 σ. 43

²²² Μπόση Μαρία, *Ζητήματα Ασφαλείας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1999, σ. 84

²²³ «Έχει όλο τον εξοπλισμό για πυρηνική βόμβα» *ΤΑ ΝΕΑ* 22 Νοεμβρίου 2010 <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=2&artid=4605419>

πυρηνική δυνατότητα του Ιράν. Το 1974 ιδρύθηκε ο Ατομικός Οργανισμός του Ιράν. Στις 10/7/78 υπογράφηκε στην Τεχεράνη, στην αυγή της ισλαμικής επανάστασης, η συμφωνία πυρηνικής ενέργειας μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν. Το 1987 υπογράφηκε πυρηνική συμφωνία συνεργασίας με το Πακιστάν, σύμφωνα με την οποία το τελευταίο θα εκπαιδεύει 39 Ιρανούς επιστήμονες. Υπογράφηκε παρόμοια συμφωνία και με την Αργεντινή. Ήρθαν και σε επαφή με τον Χαν, τον γνωστό Πακιστανό πυρηνικό επιστήμονα που είχε εμπλακεί με τη μαύρη αγορά.²²⁴ Γενικότερα, υπήρχε μια έντονη δραστηριότητα σε αυτόν τον τομέα τα χρόνια που ακολούθησαν. Από το 1999 όμως, το Ιράν δεν έδειχνε να είναι και πολύ συνεργάσιμο με το Διεθνή Οργανισμό Πυρηνικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ), καθώς δεν τον ενημέρωνε για τις δραστηριότητές του. Στις 26/10/10 άρχισε να φορτώνει καύσιμα στο πρώτο πυρηνικό του εργοστάσιο στο Μπουσέρ, το οποίο είναι ρωσική κατασκευής. Έτσι, το 2011, έπειτα από πολλές καθυστερήσεις λόγω διαφόρων παραγόντων, όπως είναι οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες, μια μικρή διαρροή κοντά στον αντιδραστήρα ενέτεινε τις ανησυχίες για το εάν έχουν ληφθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας, όπως και για το εάν θα αρχίσει να παράγεται πράγματι ηλεκτρική ενέργεια. Σύμφωνα με το Ιράν το συγκεκριμένο πυρηνικό εργοστάσιο δείχνει στη Δύση ότι κάνει λάθος που ανησυχεί. Οι ΗΠΑ, μέσω της υπουργού εξωτερικών Χίλαρι Κλίντον, δήλωσαν ότι η χώρα δεν προκαλεί πρόβλημα με το συγκεκριμένο εργοστάσιο, αλλά με άλλες εγκαταστάσεις όπως στη Νατάνζ και το μυστικό εργοστάσιο στο Κομ, καθώς και με άλλα μέρη όπου πιστεύεται ότι διεξάγεται πρόγραμμα για την κατασκευή όπλων.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, από το 2006 έως σήμερα έχει επιβάλλει τέσσερις κυρώσεις στο Ιράν, και συγκεκριμένα τον Δεκέμβριο του 2006, τον Μάρτιο 2007, τον Μάρτιο του 2008 και τον Ιούνιο του 2010. Οι κυρώσεις αυτές αποβλέπουν στην αναστολή των ευαίσθητων πυρηνικών του δραστηριοτήτων και στον καθησυχασμό της διεθνούς κοινότητας για τον ειρηνικό χαρακτήρα του προγράμματός του. Η τελευταία απόφαση όμως προχωρά και ακόμη πιο πέρα, καθώς προβλέπει ότι το Ιράν δε θα μπορέσει

²²⁴ Arjomand Saïd, *After Khomeini Iran Under His Successors*, New York, Oxford University Press, σ. 197-198

να επενδύσει στο εξωτερικό σε ορισμένες ευαίσθητες δραστηριότητες, όπως η εξόρυξη ουρανίου, και τα πλοία του θα πρέπει να επιθεωρούνται στην ανοικτή θάλασσα. Οι επιθεωρήσεις αυτές μέχρι σήμερα επιτρέπονταν στις αποβάθρες των λιμανιών. Η απόφαση απαγορεύει επίσης την πώληση στο Ιράν οκτώ νέων τύπων βαρέων όπλων, συμπεριλαμβανομένων των αρμάτων μάχης. Τέλος, περιλαμβάνει τρία παραρτήματα που περιέχουν τους καταλόγους των πολιτών, των φορέων και των τραπεζών του Ιράν, που προστίθενται σε εκείνους που ήδη πλήττονται από ατομικές κυρώσεις--πάγωμα περιουσιακών στοιχείων και απαγόρευση ταξιδιών στο εξωτερικό.²²⁵

Απώτερος σκοπός της κατοχής πυρηνικών είναι η απόκτηση δύναμης και ισχυρής διαπραγματευτικής ισχύος καθώς και η κατοχύρωση της ασφάλειάς του. Ο εμπλουτισμός ουρανίου που βρίσκεται σε εξέλιξη στη μονάδα του Νατάνζ είναι πιθανό να αποτελέσει την αρχή ενός φαινομένου ντόμινο σε ολόκληρη την περιοχή. Οι ΗΠΑ αντιδρούν στην απόκτηση πυρηνικών από το Ιράν, διότι στη συνέχεια θα ακολουθήσει και η Σαουδική Αραβία. Ένα Ιράν εξοπλισμένο με πυρηνικά θα αποτελούσε σαφή απειλή για τη Σαουδική Αραβία, παρόλο που μέχρι πρόσφατα δεν υπήρχε έντονο ενδιαφέρον στη χώρα για πυρηνικά. Η αποφασιστικότητα του Ριάντ να εξοπλιστεί με βάση το οπλοστάσιο της Τεχεράνης, ερμηνεύει τον λόγο για τον οποίο η συμφωνία ύψους 60 δις δολαρίων με την Ουάσιγκτον για την πώληση συμβατικών όπλων δεν προκάλεσε ιδιαίτερες αντιδράσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες ή το Ισραήλ. Πέρα από το γεγονός ότι η Ουάσιγκτον έστειλε ένα μήνυμα προς την Τεχεράνη, με αυτή τη συμφωνία θέλει να διαβεβαιώσει τη Σαουδική Αραβία ότι μπορεί να υπερασπιστεί τα εδάφη της με συμβατικά όπλα.²²⁶

Η σύνδεση του Ιράν με τη διεθνή τρομοκρατία έγινε ήδη από την Ιρανική επανάσταση το 1979, καθώς τότε θεωρήθηκε ότι βρισκόταν πίσω από την οργάνωση και τη χρηματοδότηση του σιιτικού κινήματος της Χεζμπολάχ. Έχει κατηγορηθεί επίσης για τη βοήθεια, τόσο οικονομική όσο και εν γένει υλική, που παρείχε και σε άλλες οργανώσεις του ισλαμικού εξτρεμισμού, όπως η

²²⁵ «Νέες κυρώσεις ΟΗΕ στο Ιράν», *Η Καθημερινή Κύπρου*, 9 Ιουνίου 2010 <http://www.kathimerini.com.cy/index.php?pageaction=kat&modid=1&artid=20996&show=Y>

²²⁶ Δημητρώπουλος Περικλής, «Ντόμινο πυρηνικών στη Μέση Ανατολή», *ΤΑ ΝΕΑ*, 12 Οκτωβρίου 2010, σ. 20

Χαμάς, η Παλαιστινιακή Ισλαμική Τζιχάντ κ.α.²²⁷ Ο Πρώην Πρόεδρος της Αμερικής Τζόρτζ, Μπους είχε πει σε μια ομιλία του το 2005 ότι το Ιράν παραμένει το κράτος που υποστηρίζει την τρομοκρατία επιδιώκοντας την κατασκευή πυρηνικών όπλων, και ως εκ τούτου πρέπει να εγκαταλείψει το πρόγραμμα εμπλουτισμού ουρανίου και επεξεργασίας πλουτωνίου.²²⁸

Η εισβολή των ΗΠΑ, τόσο στο Αφγανιστάν όσο και στο Ιράκ, στο πλαίσιο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, είχε ως αποτέλεσμα την καταστροφή των μεγαλύτερων περιφερειακών εχθρών του Ιράν, δημιουργώντας έτσι ευκαιρίες άνευ προηγουμένου για το τελευταίο στο να εξαπλώσει την περιφερειακή του δύναμη. Όμως, αυτή η πολιτική του Μπους σήμανε και τον συναγερμό για την εθνική ασφάλεια του Ιράν. Οι Ιρανοί είχαν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι ΗΠΑ εισέβαλαν στο Ιράκ διότι ήξεραν ότι ο Σαντάμ Χουσεΐν δεν είχε όπλα μαζικής καταστροφής. Εισέβαλαν δηλαδή γιατί το Ιράκ αποτελούσε έναν εύκολο στόχο. Επομένως, καθεστώτα όπως αυτού του Ιράν και της Βόρειας Κορέας, θεωρούν πλέον ότι προκειμένου να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους πρέπει άμεσα να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα.²²⁹

7.4 Συμπεράσματα για τους κρατικούς δρώντες

Συμπερασματικά, και οι τρεις αυτές χώρες επιδίωξαν την απόκτηση πυρηνικών όπλων προκειμένου να καλυτερεύσουν τη θέση τους στο διεθνές σύστημα, να αυξήσουν την ισχύ τους, να κατοχυρώσουν την ασφάλειά τους και την εδαφική τους ακεραιότητα. Η αλήθεια είναι ότι ένα ισχυρό κράτος θα το σκεφτεί πολύ για να επιτεθεί σε ένα αδύναμο εάν το τελευταίο έχει πυρηνικά όπλα.²³⁰ Και στις τρεις αυτές χώρες, ο φόβος αποτέλεσε ένα κυρίαρχο κίνητρο για την απόκτηση πυρηνικών, καθώς θεωρούνται απειλή για το διεθνές σύστημα. *«Οι μικρές δυνάμεις, φοβούμενες τις μεγαλύτερες από αυτές, αναζητούν τη «βόμβα», η οποία με την τεράστια καταστρεπτική της ισχύ αποτρέπει, σε διαφορετικούς βέβαια βαθμούς, τους πιθανούς αντιπάλους».*²³¹

²²⁷ Μπόση Μαρία, 1999, ό.π., σ. 89

²²⁸ Medalia Jonathan, "Nuclear Terrorism: A Brief Review of Threats and Responses", *CRS Report for Congress*, 10/02/05, σ.6

²²⁹ Arjomand S., 2009, ό.π., σ. 197

²³⁰ Gilpin Robert, *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Σκηνή*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2004, σ. 358

²³¹ Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2004, σ. 385

Το κόστος μίας επέμβαση σε ένα πυρηνικό κράτος είναι υψηλότερο από ότι τα οφέλη. Τα άλλα κράτη λοιπόν, ως ορθολογικοί δρώντες, δε θα προέβαιναν σε μία τέτοια επίθεση. Επίσης, και οι τρεις αυτές χώρες χαρακτηρίζονται ως κράτη-ταραξίες που υποθάλλουν τρομοκράτες. Επομένως, ο πόλεμος εναντίον τους είναι πάντα πιθανός, διότι οι ΗΠΑ θεωρούν την τρομοκρατία ως απειλή και *«θα πρέπει να αναμένεται η λήψη μέτρων εναντίον των χωρών που πιστεύεται ότι την υποθάλλουν»*²³². Συνεπώς, τα εν λόγω κράτη, προκειμένου να προστατευθούν, επιδιώκουν την απόκτηση πυρηνικών. Έτσι, στην περίπτωση και των τριών αυτών κρατών, παρατηρούμε ότι επαληθεύεται η θεωρία του ρεαλισμού.

7.5 Η Ισλαμιστική Τρομοκρατική Οργάνωση Αλ Κάιντα

Η Αλ Κάιντα είναι η σημαντικότερη και πλέον διαβόητη τρομοκρατική οργάνωση στις μέρες μας. Αποτελεί μια τρομοκρατική ομάδα, *«έναν υποκρατικό χρηματοδότη, και ένα ιδεολογικό σημείο συνάντησης για ομάδες οι οποίες ανταγωνίζονται για έναν ευρύτερο κοινό στόχο. Μάλιστα, ορισμένοι αναλυτές απεικονίζουν την οργάνωση ως το «σύνδεσμο» της παγκόσμιας τρομοκρατίας που έχει συνδέσεις με σχεδόν όλες τις υπόλοιπες τρομοκρατικές ομάδες.»*²³³ Το γεγονός ότι το δίκτυο της Αλ Κάιντα αποτελείται από *«δεκάδες χιλιάδες πιστούς που ανήκαν σε πυρήνες χαλαρά συνδεδεμένους μεταξύ τους σε εξήντα περίπου χώρες, της έδωσε μια διάσταση που ξεπερνά ό,τι είχε υπάρξει στο παρελθόν»*.²³⁴

Ο ιδρυτής της, Οσάμα μπιν Λάντεν, γιος ενός δισεκατομμυριούχου από τη Σαουδική Αραβία, έζησε τα νεανικά του χρόνια σαν ένας Δυτικός γυναικοκατακτητής, όμως μετά έκανε μία δραματική μεταστροφή στη ζωή του.²³⁵ Το μήνυμα του νεκρού πλέον ιδρυτή της Αλ Κάιντα συνδυάζει ένα μεγάλο αριθμό ανόμοιων στοιχείων. Τα στοιχεία αυτά περιλαμβάνουν: την αποκατάσταση του προηγούμενου μεγαλείου του Ισλάμ μέσω της επιλεκτικής

²³² Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, «Ο Πόλεμος στο Αφγανιστάν» Μελέτη Μελέτη, *Ε.Κ.Ο.ΜΕ.*

²³³ Baylis John & Smith Steve, *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, Εκδόσεις Επίκεντρο Αθήνα, μ.φ. Ελ. Ψευτελή, 2007, σ.613-4

²³⁴ Nye Joseph S. Jr., «Η Ιδιωτικοποίηση του Πολέμου» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003, σ.62

²³⁵ Sinclair Andrew, *An Anatomy of Terror*, Macmillan New York, 2003, σ.342

ιστορικής ερμηνείας, την υπεράσπιση των καταπιεσμένων Μουσουλμάνων, την ήττα των θεολογικών εχθρών του Ισλάμ, την απαίτηση για απόλυτη θρησκευτική ευλάβεια και αφοσίωση, την παγκόσμια θεωρία οικονομικής συνομωσίας, η οποία συνδέεται με τη διεθνή φτώχεια και τα βάσανα και την απόρριψη του κοσμικού υλικού. Το μήνυμά του αποδείχτηκε ελκυστικό για τα άτομα και τις ομάδες σε περιοχές που είναι αρκετά διαφορετικές μεταξύ τους, όπως η Αίγυπτος, η Ινδονησία και το Ουζμπεκιστάν. Το μήνυμα του Οσάμα μπιν Λάντεν, μέχρι πρότινος αρχηγού της Αλ Κάιντα, είχε αρκετά διαφορετικά στοιχεία που συνθέτουν μια γενική θεωρία, η οποία συνδέει τα τοπικά βάσανα και τη φτώχεια σε ένα τεράστιο Σιωνιστικό και Χριστιανικό δίκτυο, που προκαλεί την καχυποψία και το θυμό στα υπανάπτυκτα τμήματα του κόσμου, όπου οι θεωρίες συνομωσίας αποτελούν μέρος της εντόπιας κουλτούρας. Η οργάνωση της Αλ Κάιντα υπερασπίζεται τα ιερά της εδάφη από τους ξένους εισβολείς. Θεωρεί ότι δεν έχει άλλη επιλογή από το να ξεκινήσει τη τζιχάντ. Επιθυμεί να προκαλέσει τον ξεσηκωμό του αμερικανικού λαού να ξεσηκωθεί εναντίον της κυβέρνησής του, όπως είχε γίνει κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Βιετνάμ. Από τις διαρκείς διακηρύξεις του Οσάμα μπιν Λάντεν ότι αν οι ισλαμικές χώρες δεν είναι ασφαλείς, τότε δε θα είναι ασφαλείς ούτε οι Αμερικάνοι²³⁶, φαινόταν ξεκάθαρα το μένος του για εκδίκηση.

Οι προσπάθειες για να περιγραφεί η εξέλιξη της τρομοκρατίας σε παγκόσμιο φαινόμενο, συμπεριλαμβανομένων και των συνδέσμων της με την παγκοσμιοποίηση, επικεντρώνονται σε τρεις τομείς: τον πολιτισμό, την οικονομία και τη θρησκεία.²³⁷

Όσον αφορά στον τομέα του πολιτισμού, βλέπουμε ότι τα άτομα μιας συγκεκριμένης κουλτούρας, όταν αντιλαμβάνονται ότι ο πολιτισμός τους αποδυναμώνεται, σιγά σιγά τότε οδηγούνται σε αντίδραση. Όταν παρατηρείται έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ δυνατών και αδύνατων πολιτισμών, η σύγκρουση είναι πολύ πιθανή. Οι κοινωνικές αλλαγές που σχετίζονται με την παγκοσμιοποίηση οδηγούν στην αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας και στις θρησκευτικές αξίες των μικρότερων ομάδων.

²³⁶ Στο ίδιο, σ. 342

²³⁷ Baylis John. & Smith Steve, 2007, ό.π., σ.613-8

Προκειμένου λοιπόν, αυτές οι απειλούμενες ομάδες να διατηρήσουν τις αξίες, τις παραδόσεις και τη μοναδικότητά τους, προχωρούν σε συγκρούσεις.

Όσον αφορά τον οικονομικό τομέα, θεωρείται από πολλούς ως θεμελιώδες κίνητρο για τη χρήση βίας. Η παγκοσμιοποίηση, παρόλο που παρέχει πρόσβαση σε μια παγκόσμια αγορά προϊόντων και υπηρεσιών, μέσα από τις διαδικασίες και τις τεχνολογίες που χρησιμοποιεί ευνοεί περισσότερο τη Δύση. Δημιουργείται έτσι, μια νέα μορφή «οικονομικού ιμπεριαλισμού». Επομένως, η τρομοκρατική βία παρακινείται από τις ανισότητες.

Ο τομέας της θρησκείας αλλάζει τα δεδομένα που ίσχυαν στην τρομοκρατία. Η ιδεολογία της θρησκευτικής τρομοκρατίας βασίζεται σε διαφορετικές αξίες από ό,τι συνηθίζονταν, και αυτό είναι που κάνει δύσκολη την αποτροπή της. Παρακινούμενοι από υποσχέσεις για ανταπόδοση στη μεταθανάτια ζωή, ορισμένοι τρομοκράτες δε διστάζουν να θυσιάσουν την ίδια τους τη ζωή αλλά και τη ζωή των άλλων για θρησκευτικούς λόγους.

Στις 2 Μαΐου του 2011 ο πρόεδρος των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα, με διάγγελμα του, ανακοίνωσε το θάνατο του Οσάμα μπιν Λάντεν. Ο Μπιν Λάντεν σκοτώθηκε στη διάρκεια μαχών με τις αμερικανικές δυνάμεις στα σύνορα Πακιστάν-Αφγανιστάν κοντά στην πόλη Αμπαταμπάντ. Η δολοφονία του Σαουδάραβα ηγέτη της Αλ Κάιντα μπορεί να αποδυνάμωσε την οργάνωση, όμως δεν την διέλυσε. Για το λόγο αυτό είναι έντονη η ανησυχία στις ΗΠΑ για τυχόν αντίποινα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες κάλεσαν τους πολίτες τους στο εξωτερικό να είναι προσεκτικοί, φοβούμενες «αντιαμερικανικές επιθέσεις» μετά την ανακοίνωση του θανάτου του Μπιν Λάντεν.²³⁸

²³⁸ «Το θάνατο του Οσάμα μπιν Λάντεν ανακοίνωσε ο Ομπάμα», *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 2 Μαΐου 2011 <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=398354>

Επίλογος

Η εξέταση του φαινομένου της τρομοκρατίας εδώ και αιώνες μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι είναι αναποτελεσματική. Με τις μεθόδους και τα μέσα που χρησιμοποιούν οι τρομοκράτες δεν έχουν κατορθώσει κανέναν από τους σκοπούς που διεκδικούσαν. Όχι μόνο η τρομοκρατία των διάφορων οργανώσεων αλλά ακόμη και η κρατική, δεν κατόρθωσαν ιστορικά να πετύχουν τους μακροπρόθεσμους στόχους τους. Για παράδειγμα, οι βομβαρδισμοί της Χιροσίμα το 1945 δεν κατόρθωσαν να απομακρύνουν τους πολίτες από την κυβέρνησή τους. Αυτό που συνέβη ήταν ακριβώς το αντίθετο. Όσον αφορά στη σημερινή τρομοκρατία των ισλαμιστών, η οποία παίρνει διάφορες μορφές, όπως εθνικιστική, επαναστατική ή θρησκευτική, παρατηρούμε ότι οι πράξεις της δεν αποφέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Οι πράξεις της είχαν ως αποτέλεσμα την κατοχή του Αφγανιστάν από τους Αμερικανούς, την σκλήρυνση των ελέγχων, την καταπίεση των πολιτών, καθώς και την πιο αυστηρή επιτήρηση των μουσουλμανικών πληθυσμών.²³⁹

Συμπεραίνουμε όμως ότι ανεξάρτητα από την προέλευση της τρομοκρατίας, η φονικότητά της αυξάνεται. *«Τη δεκαετία του 1970 τα θύματα από την παλαιστινιακή επίθεση στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μονάχου και τις επιθέσεις των Ερυθρών Ταξιαρχών ήταν δεκάδες. Τη δεκαετία του 1980 εξτρεμιστές Σιχ έβαλαν βόμβα σε αεροπλάνο της Air India σκοτώνοντας 325 άτομα. Η καταστροφή των Δίδυμων Πύργων στη Νέα Υόρκη προκάλεσε χιλιάδες θανάτους».* Επομένως, η σημερινή τρομοκρατία δεν μοιάζει σε τίποτε με την τρομοκρατία της δεκαετίας του 1970, του IRA, της ETA ή των Ερυθρών Ταξιαρχιών.²⁴⁰ Έχει έναν πιο βίαιο χαρακτήρα που φθάνει στα άκρα. Δεν υπολογίζει ανθρώπινες απώλειες και καταστροφές. Αντίθετα, μετράει το μέγεθος της επιτυχίας των πράξεών της με βάση τα θύματα και τις καταστροφές που προκαλεί. Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι τρομοκρατικές οργανώσεις επιδιώκουν να κάνουν χτυπήματα που να εντυπωσιάζουν.

²³⁹ Bounan Michel, *Η λογική της τρομοκρατίας*, Αθήνα, μφ. Ν. Χασιώτη, Εκδόσεις Άγρα, 2004, σ. 10-13

²⁴⁰ Nye Joseph S. Jr., «Η ιδιωτικοποίηση του Πολέμου» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003, σ. 63-64

Το γεγονός αυτό προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία στο διεθνές περιβάλλον και έχει καταστεί κορυφαίο αντικείμενο συζήτησης και προβληματισμού. Αφού οι σύγχρονοι τρομοκράτες φαίνεται να μην έχουν αναστολές, θεωρείται από κάποιους αν όχι βέβαιο, τουλάχιστον πολύ πιθανό, να συμβεί στο μέλλον ένα πυρηνικό τρομοκρατικό χτύπημα. Άλλοι βέβαια θεωρούν ότι αυτές οι εικασίες είναι υπερβολικές. Πάντως, έχουν πραγματοποιηθεί και χημικά και βιολογικά τρομοκρατικά χτυπήματα και υπάρχουν ενδείξεις ότι έχουν γίνει απόπειρες να αποκτηθούν πυρηνικά όπλα και υλικά από μη κρατικούς δρώντες.

Επίσης, το γεγονός ότι ο αριθμός των κρατών που επιδιώκουν την απόκτηση των πυρηνικών όπλων ολοένα και αυξάνεται, καθώς και το φαινόμενο της διασποράς των πυρηνικών οπλοστασίων, δεν συμβάλλουν σε μία αισιόδοξη άποψη για το μέλλον.²⁴¹ Οι βασικοί λόγοι που τα κράτη επιδιώκουν την απόκτηση των πυρηνικών όπλων είναι η επιβίωση, η ασφάλεια, η αυτονομία, η ισχύς και η αποτροπή.

Μπορεί στη σκέψη της κλιμάκωσης της τρομοκρατίας να παγώνουμε και να τρομοκρατούμαστε, όμως δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να απελπιζόμαστε. Βρισκόμαστε μπροστά σε ένα παγκόσμιο και πολύ επικίνδυνο φαινόμενο, και, εάν επαληθευθούν οι σχετικοί φόβοι, οι καταστροφές για την ανθρωπότητα θα είναι τρομακτικές. Υπάρχει όμως λύση. Αν όλα τα κράτη δράσουν άμεσα και συντονισμένα, τέτοιου είδους φαινόμενα μπορούν να εκλείψουν ή έστω να μειωθούν. Αν τα κράτη κάνουν μια αξιολόγηση της πολιτικής τους και αναζητήσουν τις αιτίες αυτού του φαινομένου, τότε ίσως να μπορέσουν να χτυπήσουν την τρομοκρατία στη ρίζα της. Αν εμποδίσουν τους τρομοκράτες από το να βρουν σχάσιμο υλικό με το οποίο θα έφτιαχναν τα πυρηνικά τους όπλα, τους «δένουν» τα χέρια. Το ίδιο θα συμβεί και αν τοποθετήσουν όλα τα υπάρχοντα όπλα μαζικής καταστροφής σε μέρη με υψηλή ασφάλεια. Η τεχνολογία είναι τόσο ανεπτυγμένη που πολύ εύκολα μπορούν να βρεθούν τρόποι να τα προστατέψουν.

²⁴¹ Gilpin Robert, *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Σκηνή*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2004, σ. 359

Αν βέβαια αυτά τα μέτρα είχαν ληφθεί πολύ νωρίτερα, σήμερα δε θα υπήρχε λόγος ανησυχίας. Πρέπει όμως να παραμένουμε αισιόδοξοι και ενεργοί συμμετοχοί στα ζητήματα αντιμετώπισης των σύγχρονων μορφών τρομοκρατίας, πάντοτε βέβαια σύμφωνα με τις αρχές και τις επιταγές της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η εκτέλεση του Οσάμα Μπιν Λάντεν, του καταστροφικότερου τρομοκράτη όλων των εποχών, μπορεί να αποτελεί για τη Δύση μία νίκη μεγάλης συμβολικής σημασίας στον «πόλεμο» κατά της τρομοκρατίας, δεν πρέπει όμως επουδενί να θεωρηθεί ότι συνιστά μια επαρκή αντιμετώπιση των σύνθετων κοινωνικών φαινομένων που οδηγούν στην ανάπτυξη της διεθνούς τρομοκρατίας. Η αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού, το οποίο δεν αποτελεί φυσικά υπόθεση ενός ανθρώπου, απαιτεί έναν διαρκή, σύνθετο και ειρηνικό αγώνα κατανόησης και επίλυσης των κοινωνικο-πολιτικών αιτίων που το προκαλούν. Σε κάθε περίπτωση, η όποια λύση, αν ποτέ υπάρξει, δε θα προκύψει από τις κυβερνήσεις, αλλά από την επικοινωνία και την όσμωση μεταξύ των λαών, στο πλαίσιο της πραγματικής κατοχύρωσης του σεβασμού στην ιδιότητα του Ανθρώπου ως την ύψιστη αξία του πολιτισμού μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Βαληνάκης Γιάννης & Μπότσιου Κωνσταντίνα, *Διεθνείς Σχέσεις & Στρατηγική στην Πυρηνική Εποχή*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2008

Γαλάνης Γεώργιος Ν., «Τρομοκρατία και Κοινωνική Συμμόρφωση» στο Ανδριανόπουλο Ανδρέας, Γαλάνης Γιώργος Ν., Κατσίκης Απόστολος, Κομίνης Λυκούργος, Μασσαλάς Χρήστος, Μουλόπουλος Βασίλης, Μπόση Μαίρη, Πανούσης Γιάννης & Παπαϊωάννου Απόστολος, *Νέες Μορφές Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003

Γαλάνης Γιώργος & Τριανταφυλλίδου-Γαλάνη Σταυρούλα, *Τρομοκρατία: Νέα μορφή Πολέμου*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2004

Ήφαιστος Παναγιώτης, *Ο Πόλεμος και τα Αίτιά του. Τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα

Θεοφίλου Ανδρέας, *Πυρηνικά Όπλα*, Αθήνα, ΕΠΕΔΙΚΑ, 1984

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2008

Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα Αθήνα, 2004

Λυγερός Σταύρος, *Σταυροφόροι χωρίς σταυρό*, Αθήνα, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2010

Μαυρογένης Γεώργιος, *Πολιτική Επικοινωνία και ΜΜΕ στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, 2008

Μπόση Μαίρη, *Ζητήματα Ασφαλείας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1999

Μπόση Μαίρη, «Η Εξέλιξη της Διεθνούς Τρομοκρατίας μετά την 11^η Σεπτεμβρίου» στο Ανδριανόπουλο Ανδρέας, Γαλάνης Γιώργος Ν., Κατσίκης Απόστολος, Κομίνης Λυκούργος, Μασσαλός Χρήστος, Μουλόπουλος Βασίλης, Μπόση Μαίρη, Πανούσης Γιάννης & Παπαϊωάννου Απόστολος, *Νέες Μορφές Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003

Παπαστάμου Στάμος & Προδρομίτης Γεράσιμος, *Τρομοκρατία και Εξουσία*, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2003

Πλατιάς Αθανάσιος, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα, Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1995

Πλατιάς Αθανάσιος, «Το πυρηνικό Πρόγραμμα της Τουρκίας» στο Ήφαιστος Παναγιώτης & Πλατιάς Αθανάσιος, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, Εκδόσεις Παπαζήση, 1992

«Πρόλογος» στο Ανδριανόπουλο Ανδρέας, Γαλάνης Γιώργος Ν., Κατσίκης Απόστολος, Κομίνης Λυκούργος, Μασσαλός Χρήστος, Μουλόπουλος Βασίλης, Μπόση Μαίρη, Πανούσης Γιάννης & Παπαϊωάννου Απόστολος, *Νέες Μορφές Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003,

Nye Joseph S. Jr., «Η Ιδιωτικοποίηση του Πολέμου» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003

Nye Joseph S. Jr. «Από την Ήπια Ισχύ στην Έξυπνη Δύναμη» στο Ντάλης Σωτήρης, *Από τον Μπους στον Ομπάμα*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2010

Carter J. «Ένας Πόλεμος στο Ιράκ δεν δικαιολογείται» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003

Derrida J. «Η Λογική του Ισχυρότερου» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003

Φιλιππούλη Ελισάβετ, *Η Αόρατη Πραγματικότητα*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2005

Έργα μεταφρασμένα στα ελληνικά

Baylis John & Smith Steve, *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, Αθήνα, μτφ. Ελ. Ψευτελή, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2007

Bonanate Luigi, *Διεθνής Τρομοκρατία*, Αθήνα, μτφ. Ντ. Σιδέρη, Εκδόσεις Κέδρος, 1994

Bouan Michel, *Η λογική της τρομοκρατίας*, Αθήνα, μτφ. Ν. Χασιώτη, Εκδόσεις Άγρα, 2004

Γκρέι Τζον, *Η Αλ Κάιντα και η Νεωτερικότητα*, Αθήνα, μτφ. Κ. Γεώργας, Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2003

Howard Michael, *Ο Ρόλος του Πολέμου στη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, μτφ. Η. Στρούκου, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2000

Κουμ Μπιρν, *Η Ιστορία της Τρομοκρατίας*, Αθήνα, μτφ. Ξ. Παγκαλιάς, Εμπειρία Εκδοτική, 2010

Mayor Adrienne, *Υγρόν Πυρ, Δηλητηριώδη Βέλη και Σκορπιοί Βόμβες*, Εκδόσεις ΕΝΑΛΙΟΣ, 2003

Tchazov E, Iline L.& Gouskova A., *Πυρηνικός Πόλεμος Οι Βιολογικές του Συνέπειες στον Άνθρωπο*, Αθήνα, μτφ. Ε. Π. Ξενόπουλος, Εκδόσεις Γερ. Αναγνωστίδη, 1984

Χάντινγκτον Σάμιουελ, *Η Σύγκρουση των Πολιτισμών και ο Ανασχηματισμός της Παγκόσμιας Τάξης*, Αθήνα, μτφ. Σ. Ριζοθανάση, Terzo Books, 1999

Ξενόγλωσση

Allison Graham, *Nuclear Terrorism*, New York, Times Books, 2004

Arjomand Saïd, *After Khomeini Iran Under His Successors*, New York, Oxford University Press

Coleman Kim, *A History of Chemical Warfare*, New York , PALGRAVE MACMILLAN, 2005

Ferguson Charles D. & Potter William C., *The Four Faces of Nuclear Weapons*, California Monterey Institute of International Studies, 2004

Hans Blix, *Weapons of Terror Freeing the World of Nuclear, Biological and Chemical Arms*, EO Grafiska, Stockholm, 2006

Jenkins Brian Michael, *Will Terrorists go nuclear?*, New York, Prometheus Books, 2008

Katona Peter “The Historical Impact of Terrorism, Epidemics and Weapons of Mass Destruction”, στο Katona Peter, Michael Intriligator D. & Sullivan John P. (επιμ.), *Countering Terrorism and WMD*, New York, Routledge, 2006

Laquer Walter, *No End To War*, New York, Continuum, 2003, σ. 11

Lutz James M. & Lutz Brenda J., *Terrorism Origins and Evolution*, Palgrave Macmillan New York, 2005

Mueller John, *Quiet Cataclysm*, New York, Harper Collins College Publishers, 1995

Neumann Peter R. & Smith M.L.R. , *The Strategy of Terrorism: How it works and why it fails*, New York, Routledge , 2008

Presley Steven M., Pepper Christopher B., Austin Galen P. & Kendall Ronald, *Advances in Biological and Chemical Terrorism Countermeasures*, CRC Press, 2008

Shane J.M. “September 11 Terrorist Attacks Against the United States and the Law Enforcement Response” στο Haberfeld M. R. & Agostino von Hassell, *A New Understanding of Terrorism*, New York, Springer, 2009

Sinclair Andrew, *An Anatomy of Terror*, New York, Macmillan, 2003

Townshend Charles, *Terrorism: A Very Short Introduction*, New York, Oxford University Press, 2002

Tziampiris Aristotle, *Faith and Reason of State*, New York, Nova Science Publishers ,2009

Weeramantry Christopher G. “Sleepwalking Into Our Century of Last Opportunity” στο Falk Richard & Krieger David, *At the Nuclear Precipice. Catastrophe of Transformation?*, New York, Palgrave Macmillan, 2008

White Scott G., “It Happened Here: Biological Terrorism in the United States” στο Haberfeld M. R. & Agostino von Hassell, *A New Understanding of Terrorism*, New York, Springer, 2009

Άρθρα

«Ανεβαίνουν οι τόνοι μεταξύ ΗΠΑ και Πακιστάν. Αιτία η επιχείρηση κατά του Μπιν Λάντεν», *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 4 Μαΐου 2011

«Ασπίδα Ομπάμα στους πυρηνικούς τρομοκράτες. Το νέο δόγμα για τα πυρηνικά των ΗΠΑ» *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 7 Απριλίου 2010

Δημητρολόπουλος Περικλής, «Ντόμινο πυρηνικών στη Μέση Ανατολή», *ΤΑ ΝΕΑ*, 12 Οκτωβρίου 2010

«Ένας ασφαλέστερος κόσμος: Η κοινή μας ευθύνη» Έκθεση της Επιτροπής Υψηλού Επιπέδου του Γ.Γ. ΟΗΕ, για τις Απειλές, Προκλήσεις και Αλλαγές ΟΗΕ, 2004

Ξενάκη Κ. «SOS για πυρηνικούς τρομοκράτες», *ΤΑ ΝΕΑ*, 13 Απριλίου 2010

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, «Ο Πόλεμος στο Αφγανιστάν» Μελέτη Μελέτη, *Ε.Κ.Ο.ΜΕ.*

Πλατιάς Αθανάσιος, «Το ζήτημα της διασποράς των πυρηνικών όπλων» *ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ*, 5 Οκτωβρίου 2007

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος «Διεθνής ισλαμική τρομοκρατία» Μελέτη, *Ε.Κ.Ο.ΜΕ.*

«Πυρηνικό Πακιστάν», *Η Καθημερινή*, 9 Φεβρουαρίου 2011

Sanger David E., «Τα πυρηνικά του Πακιστάν απειλούν τη Γη» *Το Βήμα*, 1 Φεβρουαρίου 2009

«Σχεδίαζαν τρομοκρατική επίθεση» *City Press* 12 Νοεμβρίου 2010

Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, «Ο Ηθικός Ιμπεριαλισμός» στο Ντάλης Σωτήρης (επιμ.) *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2003, σ. 66

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΑΡΘΡΑ

Allison Graham, "A Nuclear Terrorism Report Card" *The National Interest*, No. 83, Spring 2006

Allison Graham & Kokoshin Andrei, “The New Containment An Alliance Against Nuclear Terrorism” *The National Interest*, Fall 2002

Cameron Gavin, Pate Jason, Mccauley Diana, & Defazio Lindsay, “1999 WMD Terrorism Chronology: Incidents Involving Sub-National Actors and Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear Materials”, *The Non Proliferation Review*, volume 14, March 2009

Le Guelte Georges, Soixante ans de (non-) prolifération nucléaire, *Le Monde diplomatique*, Νοέμβριος 2005

Masse Todd, “Nuclear Terrorism Redux: Conventionalists, Skeptics, and the Margin of Safety” *Orbis* 54, No 2, Spring 2010

Medalia Jonathan, “Nuclear Terrorism: A Brief Review of Threats and Responses”, *CRS Report for Congress*, 10/02/05

Quillen Chris, “Terrorism with Weapons of Mass Destruction: The Congressional Response” *Terrorism and Political Violence*, vol. 17, number 3, Spring/summer 2005

Tucker David, “What’s New About the New Terrorism and How Dangerous Is It?” *Terrorism and Political Violence*, τεύχος 13, Autumn 2001

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

http://alex.eled.duth.gr/philocosmia/k5_4.htm

http://www.protoporia.gr/product_info.php/products_id/73990

Λιόλιος Θεόδωρος, «Εισαγωγή στα Χημικά όπλα» Ελληνικό Κέντρο Ελέγχου Όπλων σ.1-2

<http://ekeo.gr/wp-content/uploads/reports/liolios/chemicalweapons.pdf>

Φωτόπουλος Τάκης «Η τρομοκρατία ως πολιτική βία» *Ελευθεροτυπία* 13 Ιουλίου 2002,

http://www.inclusivedemocracy.org/fotopoulos/greek/grE/gre2002/7_13.htm

«Τέχνασμα είναι η θεωρία της σύγκρουσης των πολιτισμών» *Καθημερινή*, 30 Οκτωβρίου 2001,

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_world_3_30/10/2001_1888

Γιαννησόπουλος Δημοσθένης, «Όπλα Μαζικής Καταστροφής», *Ελληνικό Κέντρο Ελέγχου Όπλων*, 28 Ιουνίου 2010,

http://www.armscontrol.info/reports/authors/gianissopoulos/opla_mazikis_katastrofis.pdf

Γιαβρίδου Σοφία, «Βιολογικο-πυρηνική τρομοκρατία» *ΤΟ ΒΗΜΑ (on line)* 8 Αυγούστου 1999

<http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=113378>

Πιτσιλίδης Μιχάλης, «Το βασίλειο του Άνθρακα», *Η Καθημερινή*, 7 Αυγούστου 2005

http://www.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_kathglobal_2_07/08/2005_128435

[1](#)

<http://mjp.univ-perp.fr/defense/ueo541023h.htm> Traité de Bruxelles Modifié
Protocole N° III
relatif au Contrôle des Armements Signé à Paris le 23 octobre 1954 Entré en
vigueur le 6 mai 1955

Μεταλληνός Φώτιος «Αναφορά στον Κλαούζεβιτς» *ΣΕΕΘΑ* 2 Μαΐου 2008,

<http://www.seetha.gr/arthra-tes-seetha/arthra-tou-seetha/anaphora-ston-klaouzebits.html>

«Ολέθριες οι συνέπειες για τα κράτη-σπόνσορες της τρομοκρατίας», 9 Ιουνίου 2002, <http://news.in.gr/world/article/?aid=385741>

Παναγόπουλος Ανδρέας, «Πρόκειται αλήθεια για «σύγκρουση πολιτισμών»» *Η Καθημερινή* 2 Οκτωβρίου 2001

<http://news.kathimerini.gr/4dcgi/ w articles civ 2 02/10/2001 4442>

«Πυρηνικά όπλα «ονειρεύεται» ο Οσάμα Μπιν Λάντεν» *Η Καθημερινή* 28 Απριλίου 2010

<http://www.kathimerini.com.cy/index.php?pageaction=kat&modid=1&artid=18694&show=Y>

Γιαβρίδου Σοφία, «Βιολογικο-πυρηνική τρομοκρατία» *ΤΟ ΒΗΜΑ (on line)* 8 Αυγούστου 1999

<http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=113378>

«Υποδεέστερες του Τσέρνομπιλ οι Συνέπειες από την έκρηξη στο Φουκοσίμα 1» *Ελευθεροτυπία*, 12 Μαρτίου 2011

<http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=259076>

¹Θεοφίλου Ανδρέας «Το Τσέρνομπιλ και η Φουκοσίμα», *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 12 Μαρτίου 2011

<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=389340&h1=true>

Μπαστέα Νατάσα «Ο εφιάλτης ενός νέου Τσερνόμπιλ» *ΤΑ ΝΕΑ*, 14 Μαρτίου 2011

<http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=2&artid=4622341>

«Η Τουρκία επιμένει στην κατασκευή πυρηνικού εργοστασίου στο Άκιουγιου», *Ελευθεροτυπία* 16 Μαρτίου 2011

<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=260071>

«Κίνδυνος τρομοκρατικής επίθεσης με πυρηνικά όπλα στις ΗΠΑ» 2 Δεκεμβρίου 2008

<http://news.pathfinder.gr/world/news/519097.html>

Χοτούρας Δημήτριος «Πυρηνικά όπλα και Διεθνές Δίκαιο»

http://www.lawnet.gr/case_study.asp?PageLabel=3&MeletID=127

Άρθρο 5 της Συνθήκης του Tlatelolco, της 14 Φεβρουαρίου 1967

http://www.lawnet.gr/case_study.asp?PageLabel=3&MeletID=127

“Strategic Arms Limitations Talks” *The State Department*

<http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/salt1.html>

<http://www.fas.org/nuke/control/salt2/index.html> SALT II (FAS Federation of American Scientists)

Γιαννακόπουλος Βασίλειος «Η Νέα Συνθήκη START» 8 Απριλίου 2010
www.geostrategy.gr

<http://www.whitehouse.gov/blog/2010/04/12/effort-achieve-nuclear-security-0>
Expanding the Effort to Achieve Nuclear Security Posted by Jesse Lee on April 12, 2010

«Καταστροφή η απόκτηση πυρηνικών από τρομοκρατικές οργανώσεις»
www.skai.gr 13/4/2010

¹ Γιαννακόπουλος Βασίλειος «Διεθνής Σύνοδος για την Πυρηνική Ασφάλεια»
14 Απριλίου 2010

http://www.geostrategy.gr/pdf/20100414_nuclear_proliferation_summit.pdf

«Member States of IAEA)

<http://www.iaea.org/About/Policy/MemberStates/index.html>

Ιστοσελίδα ευρωπαϊκού κοινοβουλίου www.europarl.europa.eu

Κουλουμπής Θεόδωρος, «Ηγεσία: Επιστήμη ή Τέχνη», *Η Καθημερινή* 26 Απριλίου 2008,

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_columns_1_26/04/2008_268029

Γιαννακόπουλος Βασίλειος «Διεθνής Σύνοδος για την Πυρηνική Ασφάλεια»,
14 Απριλίου 2010

http://www.geostrategy.gr/pdf/20100414_nuclear_proliferation_summit.pdf

«ΗΠΑ: Πακιστανός κατηγορείται για παράνομη εξαγωγή πυρηνικού υλικού»
<http://www.skai.gr/news/world/article/164735/ipa-pakistanos-katigoreitai-gia-paranomi-exagogi-purinikou-ulikou/>

«Μουσάραφ: Δεν προστάτευε τον Μπιν Λάντεν ο πακιστανικός στρατός», 07 Μαΐου 2011,

www.naftemporiki.gr

«Έχει όλο τον εξοπλισμό για πυρηνική βόμβα» *ΤΑ ΝΕΑ* 22 Νοεμβρίου 2010

<http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=2&artid=4605419>

«Νέες κυρώσεις ΟΗΕ στο Ιράν», *Η Καθημερινή Κύπρου*, 9 Ιουνίου 2010

<http://www.kathimerini.com.cy/index.php?pageaction=kat&modid=1&artid=20996&show=Y>

<http://el.wikipedia.org>